

В. Є. ХАУСТОВА

**ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Монографія

V. Ye. Khaustova

**TRANSFORMATION OF THE ECONOMIC MODEL OF UKRAINE
IN THE POST-WAR PERIOD**

Monograph

**Харків
2025**

УДК 339.9+338(477)

X26

Рекомендовано рішенням вченої ради Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (№ 1 від 27.01.2025 р.)

Рецензенти: **Власюк Олександр Степанович** – член-кореспондент НАН України, доктор економічних наук, професор, радник при дирекції Національного інституту стратегічних досліджень (м. Київ);
Корнєєв Володимир Вікторович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів імені Віктора Федосова Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (м. Київ);
Кузьмін Олег Євгенович – доктор економічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України, професор кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів)

Хаустова В. Є.

X26 Трансформація моделі економіки України у повосенний період: монографія.
Харків : Лібуркіна Л. М., 2025. 152 с. Укр. мова

ISBN 978-617-7801-52-7

DOI: <https://doi.org/10.32983/978-617-7801-52-7>

Одним із питань, що знаходиться в центрі уваги як спільноти вчених, так і урядовців, є засади процвітання країн і причини їх занепаду. Однозначної відповіді на нього сьогодні немає, що породжує активні дискусії і наукові дослідження різних його аспектів. Деякі вчені пов'язують процвітання або занепад країн із особливостями їхнього географічного положення, інші – з наявністю природних ресурсів, дехто – з науково-технічним прогресом або якістю національних інститутів управління. У монографії представлено результати дослідження, що є продовженням наукового пошуку в зазначеній сфері. У його межах було систематизовано наявні розробки провідних вчених і міжнародних організацій щодо засад процвітання та причин занепаду країн і на виборці зі 100 країн світу проаналізовано моделі їх економік за розробленим методичним підходом. З використанням економіко-математичних методів було визначено основні складові моделей економік успішних країн світу і запропоновано можливу траєкторію переходу України з периферійної до центральної області світової економічної системи.

Монографія може бути корисною для вчених, що займаються проблематикою економічного зростання країн, політиків і державних службовців, дотичних до розбудови майбутнього України, а також дослідників і практиків, які цікавляться означеними питаннями.

One of the issues that is the focus of attention for both the scientific community and government officials is the principles of prosperity of countries and the reasons for their decline. There is currently no unambiguous answer to this, which gives rise to active discussions and scientific research into its various aspects. Some scholars associate the prosperity or decline of countries with the peculiarities of their geographical location, others with the availability of natural resources, and some with scientific and technological progress or the quality of national governance institutions. The monograph presents the results of research that continues the scientific inquiry in this field. Within this framework, existing developments by leading scholars and international organizations regarding the principles of prosperity and the causes of the decline of countries have been systematized, and an analysis of economic models of a selection of 100 countries has been conducted according to the developed methodological approach. Using economic and mathematical methods, the main components of the economic models of successful countries in the world were identified, and a possible trajectory for Ukraine's transition from a peripheral to a central region of the world economic system was proposed.

The monograph may be useful for scholars dealing with the problems of economic growth, policymakers and government officials involved in the development of Ukraine's future, as well as researchers and practitioners interested in these issues.

УДК 339.9+338(477)

© Хаустова В. Є., 2025

© Лібуркіна Л. М., 2025

ISBN 978-617-7801-52-7

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Загальні риси моделей економіки країн світу за рівнем їх розвитку	7
1.1. Поняття і класифікація моделей економіки країн	7
1.2. Розвинені країни	10
1.3. Країни, що розвиваються.....	15
1.4. Найменш розвинені країни	19
РОЗДІЛ 2. Характеристика моделей економіки країн за регіонами світу	23
2.1. Європа	23
2.2. Азія	27
2.3. Латинська Америка.....	30
2.4. Африка.....	32
РОЗДІЛ 3. Особливості моделей економіки окремих країн	36
3.1. США.....	36
3.2. Німеччина.....	39
3.3. Бразилія.....	42
3.4. Малайзія.....	44
3.5. Мозамбик	46
3.6. Уганда.....	49
3.7. Україна.....	51
РОЗДІЛ 4. Теоретичні аспекти та ідентифікація моделей економіки країн світу і України	55
4.1. Методичний підхід до оцінки моделі економіки країни	55
4.2. Центрo-периферійна побудова світової економіки	65
4.3. Обґрунтування моделі економіки України в повоєнний період.....	76
ЗАКЛЮЧЕННЯ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	91
ДОДАТКИ.....	97

CONTENTS

INTRODUCTION	5
SECTION 1. General characteristics of economic models of countries in the world by level of development	7
1.1. The concept and classification of of national economic models	7
1.2. Developed countries.....	10
1.3. Developing countries	15
1.4. Least developed countries.....	19
SECTION 2. Characteristics of the economic models of countries by world regions	23
2.1. Europe	23
2.2. Asia.....	27
2.3. Latin America	30
2.4. Africa	32
SECTION 3. Features of the economic models of individual countries.....	36
3.1. The United States of America	36
3.2. Germany	39
3.3. Brazil.....	42
3.4. Malaysia.....	44
3.5. Mozambique	46
3.6. Uganda	49
3.7. Ukraine.....	51
SECTION 4. Theoretical aspects and identification of the economic model of the countries of the world and ukraine.....	55
4.1. Methodical approach to evaluating the economic model of a country	55
4.2. Center-peripheral structure of the world economy	65
4.3. Substantiation of the economic model of Ukraine in the post-war period.....	76
CONCLUSION	90
BIBLIOGRAPHY	91
APPENDICES	97

У світі налічується 195 держав, 193 з яких є членами Організації Об'єднаних Націй (ООН). Вони мають різний рівень економічного розвитку та якість життя населення, і за класифікацією поділяються на три групи: розвинені – 41 країна (або 21 % від загальної кількості); країни, що розвиваються, – 105 (54 %); і найменш розвинені – 49 країн (25 %). Згідно з розрахунками Світового банку, 1,2 млрд осіб живе в умовах абсолютної бідності (менш ніж на 1,9 дол. США в день). Більше 50 % бідних людей не мають електроенергії, майже 40 % бідних не мають доступу до питної води і належних санітарних умов, більше 30 % бідних позбавлені одночасно усього – можливості нормально харчуватися, належних житлових і санітарних умов.

Проблема бідності та багатства завжди була у полі зору як учених і практиків, так і урядів майже всіх країн світу. При цьому ті, хто займався цією проблемою, визначали різні причини процвітання або занепаду країн.

Так, Дж. Даймонд і Дж. Сакс притримуються географічно-кліматичної гіпотези, згідно з якою нерівномірність розвитку країн пояснюється їх географічним розташуванням, кліматом на їх території [1; 2]. Але історія і приклади розвитку цілої низки країн засвідчують, що прямого зв'язку між географією або кліматом та економічним успіхом не доведено.

Іншої гіпотези притримується К. Кларк, який пов'язує рівень економічного розвитку держав з культурою їх населення [3]. Однак історична генеза розвитку країн світу свідчить, що, як і кліматична, культурна гіпотеза не пояснює всіх аспектів розподілу багатства у світі.

О. Галор стверджує, що прояви джерел нерівності розвитку країн криються в далекому минулому і пов'язані зі специфікою

географії, яка зумовлює появу культурних характеристик і політичних інститутів, які в одних частинах світу сприяють розвитку, а в інших – перешкоджають [4].

М. Спенс притримується думки, що багатство країн ґрунтується на людському капіталі і знаннях, постійних змінах структури економіки, на системах екологічної та політичної організації [5].

Е. Райнерт вважає, що країни стають багатими завдяки сполученню державного втручання, протекціонізму і стратегічних інвестицій. При цьому він робить акцент на їх відмові від сировинних товарів і спадаючої віддачі заради обробної промисловості та зростаючої віддачі [6].

Д. Адженогу, Р. Джеймс і Дж. Робінсон пояснюють багатство країн тим, що їхні громадяни поважали владну еліту і створили суспільство, де головною цінністю стали рівні економічні та політичні права кожного. Автори цієї точки зору стверджують, що причиною бідності є неефективна корумпована державна влада та суспільство [7].

У монографії представлені результати дослідження, якими обґрунтовується, що багатство і бідність країн, темпи їх економічного зростання залежать від взаємодії багатьох причин, як тих, що наведені вище, так і інших. Одні з них впливають сильніше, інші – слабше, але розглядати їх роль в економічному розвитку країн треба у сукупності. У дослідженні пропонується один із можливих підходів до обґрунтування шляхів процвітання країни, що базується на теоріях «пастки доходів» і «центр – периферія» та обґрунтовується шляхом аналізу ряду показників і масивів статистичних даних із використанням економіко-математичних методів (кластерного аналізу, когнітивного моделювання та ін.). Доводиться, що такий шлях має ґрунтуватися на формуванні та цілеспрямованому впровадженні в країні моделі економіки відповідно до того рівня, на якому країна знаходиться в той чи інший період часу. Для того щоб країна могла перейти з більш низького на більш високий рівень економічного розвитку, вона має задіювати загальні фактори, що цьому сприяють, але також і з урахуванням специфічних особливостей, притаманних тій чи іншій державі. Можливий шлях такої еволюції моделі економіки пропонується в монографії і для України.

Розділ 1

ЗАГАЛЬНІ РИСИ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІКИ КРАЇН СВІТУ ЗА РІВНЕМ ЇХ РОЗВИТКУ

1.1. Поняття і класифікація моделей економіки країн

У будь-яких країнах світу економіка на всіх стадіях свого розвитку має як загальні риси, що притаманні економікам інших держав, так і специфічні для певної країни. Розуміння логіки розвитку різних економік країн світу є запорукою успішності економічних перетворень у будь-якій країні світу.

Модель економіки країни – аналітична конструкція, яка допомагає пояснити процеси, що протікають в економіці країни, і на основі цього визначити напрямки економічної політики держави, які спрямовані на її розвиток і процвітання.

У науковій літературі розглядаються різні моделі економік країн світу, основними з яких є такі: ліберальна (англосаксонська), регульована західноєвропейська, соціально-орієнтована скандинавська, японська й інші [8–20].

Узагальнюючи напрацювання низки вчених і аналітичні матеріали міжнародних організацій [8–24], пропонується така класифікація моделей економіки країн світу (*рис. 1.1*).

З рис. 1.1 видно, що, в першу чергу, моделі економік країн світу поділяються залежно від рівня розвитку країн: розвинені; ті, що розвиваються; і найменш розвинені [21]. Міжнародні організації використовують різні класифікації країн за рівнем їх розвитку [21–24]. Критерії при цьому відрізняються залежно від методології організації.

Організація Об'єднаних Націй (ООН) ввела офіційну категорію «найменш розвинені країни» (НРК) для визначення держав із найнижчими показниками розвитку [21]. Виділення НРК базу-

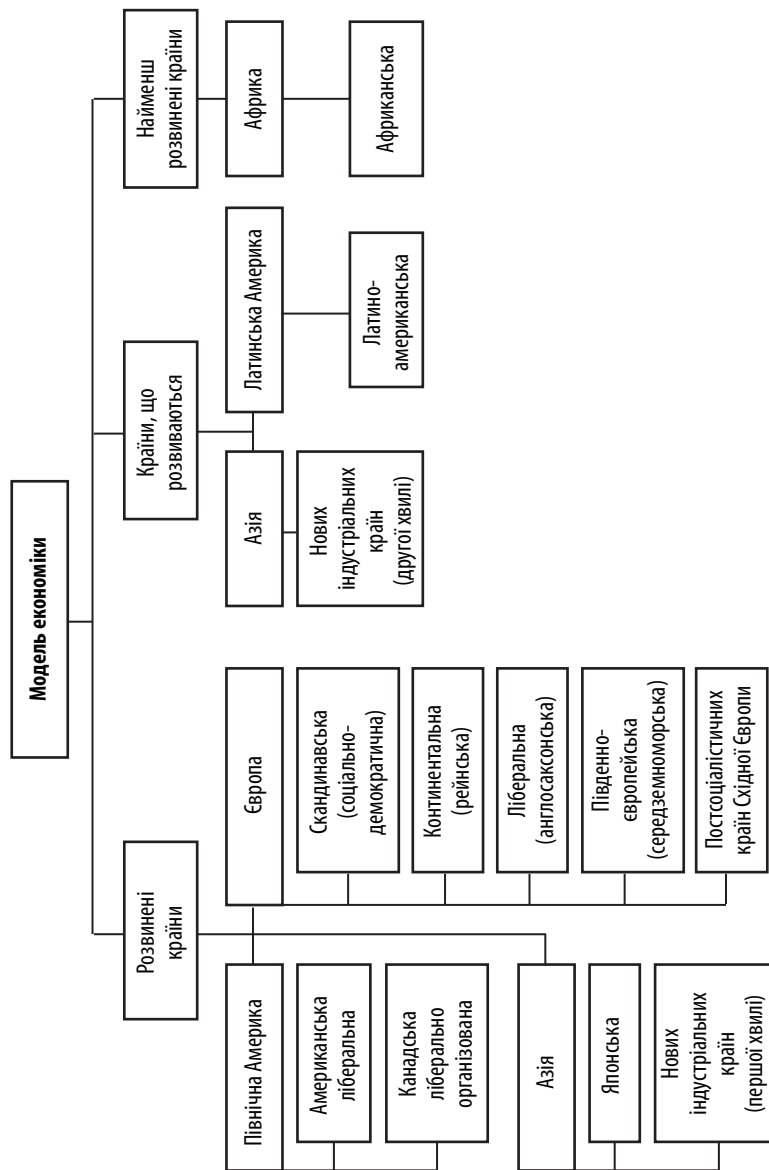

Рис. 1.1. Класифікація моделей економік країн світу

Джерело: сформовано автором

ється на трьох комплексних критеріях: низький дохід на душу населення, недостатні людські ресурси, економічна вразливість. Країна вважається найменш розвинутою, коли вона задовольняє усім перерахованим критеріям.

Крім категорії НРК, ООН виділяє групи країн, що розвиваються, і розвинені країни. Чітких формальних кордонів між розвиненими країнами і тими, що розвиваються, ООН не встановлює, але традиційно до розвинених відносять держави з високим доходом на душу населення і високим людським розвитком [23].

Світовий банк класифікує економіки країн за рівнем доходу на душу населення. Ця методологія поділяє всі країни світу на чотири групи:

- країни з низьким доходом (валовий національний дохід (ВНД) на душу населення яких складає близько 1145 дол. у рік і менше);
- країни з доходом нижче середнього (ВНД на душу населення від 1145 дол. до 4515 дол. у рік);
- країни з доходом вище середнього (ВНД на душу населення від 4515 дол. до 14005 дол. у рік);
- країни з високим доходом (ВНД на душу населення вище 14005 дол. у рік).

Прийнято вважати, що країни з високим доходом на душу населення в термінології Світового банку відносяться до розвинених, а групи низьких і середніх доходів – до тих, що розвиваються.

Міжнародний Валютний Фонд (МВФ) [24] розподіляє країни світу на дві великі категорії: розвинені країни з ринком, що формується, і країни, що розвиваються. У МВФ немає строго фіксованого набору чисельних порогів, замість цього застосовується поєднання економічних критеріїв і експертних оцінок.

Основні фактори, які МВФ враховує при віднесенні країни до розвинених чи тих, що розвиваються, включають такі:

- високий рівень доходу на душу населення;
- економічна диверсифікація;
- інтеграція у світову фінансову систему.

Ці критерії використовуються в комплексі, а рішення про віднесення країни в ту чи іншу категорію приймається на основі загальної значущості змін у її економіці.

У цьому дослідженні використовується поділ країн світу за рівнем розвитку на три категорії:

- розвинені;
- ті, що розвиваються;
- найменш розвинені.

Своєю чергою, моделі економік країн різного рівня розвитку поділяються залежно від регіону світу, а також специфіки тієї чи іншої моделі (принципів, які лежать в її основі).

Охарактеризуємо моделі економік країн світу згідно з класифікацією, наведеною на рис. 1.1.

1.2. Розвинені країни

До складу розвинених відноситься 41 країна світу. За регіонами країни розподіляються таким чином (рис. 1.2).

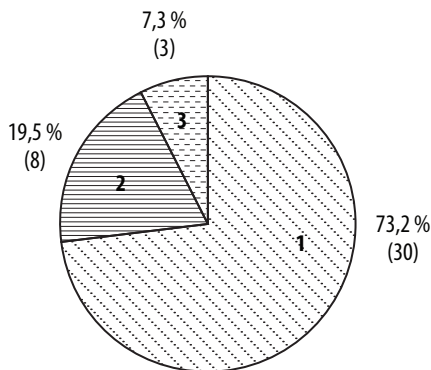

Рис. 1.2. Структура розподілу розвинених країн по регіонах світу:
 1 – Європа та Близький Схід; 2 – Азійсько-Тихоокеанський регіон;
 3 – Північна Америка

Джерело: сформовано на основі [25]

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ РИСИ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІКИ КРАЇН СВІТУ ЗА РІВНЕМ ЇХ РОЗВИТКУ

Найбільше розвинених країн світу знаходиться у Європі та на Близькому Сході – 30 (7,3 %), а найменше – у Північній Америці – 3 (7,3 %). Серед розвинених країн, в першу чергу, потрібно виділити «Велику сімку» (G7) – неформальний міжнародний клуб, який об'єднує: Велику Британію, Німеччину, Італію, Канаду, Францію, Японію та США.

Основні показники групи G7 наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Основні показники країн групи G7 у 2024 році

Країна	Чисельність населення, млн осіб	Площа території, тис. кв. м	ВВП (у поточних цінах), млрд дол.	ВВП (по номіналу) на душу населення, дол. (МВФ, 2023 р.)
Велика Британія	69,1 (21)	241,9 (51)	3149,8 (7)	49099 (23)
Німеччина	84,6 (19)	349,4 (42)	4675,4 (4)	52727 (19)
Італія	59,3 (25)	301,3 (72)	2246,0 (9)	38326 (28)
Канада	35,7 (38)	8750,4 (4)	2238,5 (10)	53548 (18)
Франція	66,5 (23)	547,6 (31)	3214,6 (6)	46001 (25)
Японія	123,8 (12)	364,5 (40)	6259,6 (3)	33806 (34)
США	345,4 (3)	9147,4 (3)	25793,4 (1)	81632 (6)

Джерело: сформовано на основі [26; 27]

Крім того, до розвинених країн відноситься більшість держав Західної та Північної Європи, Японія, Австралія, Нова Зеландія, Республіка Корея та інші. При всіх відмінностях кожна з економік цих країн має ряд загальних рис, які пов'язані з високим рівнем доходів, зрілих інститутів, розвинутої промисловості та сервісної бази, а також насиченого внутрішнього попиту та зростання ролі технологій.

Промислова база розвинених країн продовжує залишатись на достатньо високому рівні. В цих країнах історично формувалось потужне виробництво в галузях: машинобудування, автомобілебудування, металургії, хімічній промисловості, але частка його у ВВП поступово зменшувалась у бік сфери послуг. Зараз промисловість розвинених країн зберігається за рахунок високотехнологічних виробництв: аерокосмічних,

мікроелектроніки, робототехніки та ін. При цьому випуск нескладних товарів часто переноситься у країни, що розвиваються.

Більшу частину економік розвинених країн можна охарактеризувати як сервісно-орієнтовану. Понад 70 % ВВП цих країн формується у сфері послуг: фінанси, логістика, ІТ, консалтинг, медицина, освіта, туризм. Перехід розвинених країн у «постіндустріальну фазу» означає, що темпи зростання їх промисловості сповільнюються, а важливість знань, інновацій і цифрових рішень зростає.

Важливу роль в економіках розвинених країн відіграє наука та інновації. Ці країни лідирують за видатками на дослідження і розробки (2–4 % ВВП), мають провідні університети, лабораторії та корпорації (Google, Apple, Siemens, Toyota та інші). Це формує технологічну основу для високих зарплат, складних виробництв і експорту знань.

Розвинені країни продовжують нарощувати свій людський капітал. У цих країнах сформувалися якісні системи вищої та професійної освіти і є широкий доступ до передових наукових шкіл. У багатьох країнах (Німеччині, США, Японії, Скандинавії) склався міцний зв'язок науки з бізнесом. У розвинених країнах продовжується пріоритетний розвиток STEM-напрямоків (наука, технології, інженерія, математика), що забезпечує кадри для інноваційних галузей. Розвинені економіки перейшли до широкого використання інтернету, e-commerce, хмарних технологій, штучного інтелекту, що підвищує продуктивність і змінює ринки праці.

Розвинені країни мають і розвинені інститути державної влади. У них переважно спільна правова система, незалежні суди, прозорість державних закупівель. Все це стимулює довіру інвесторів і підприємців до ведення бізнесу в цих країнах. Також розвинені країни мають сильні регулятори фінансового сектора (центральні банки, наглядові агенції) та низький рівень корупції (особливо в північноєвропейських і англосаксонських державах).

Розвинені країни проводять політику соціальної держави. В європейських країнах зазвичай високі соціальні видатки (25–30 % до ВВП), комплексні системи охорони здоров'я і пенсійного забезпечення. В англосаксонських країнах (США, Канада, Австралія) соціальний захист

населення менший, але все ж таки вищий, ніж у більшості країн, що розвиваються. Безробіття у розвинених країнах зазвичай низьке (3–8 %), хоча автоматизація та глобалізація породжують структурні зміни.

Розвинені країни мають насичений внутрішній ринок і демографічні особливості. У населення цих країн вже є переважно задоволеними базові потреби. Зростання споживання часто йде за рахунок товарів і послуг більш високої якості.

У розвинених країнах вже довгий час спостерігається уповільнення приросту населення. В них спостерігається низька народжуваність і старіння населення (особливо в Європі та Японії), зменшення частки молоді, що створює навантаження на пенсійну та медичну системи. При цьому частина країн (США, Канада, Австралія) компенсують уповільнення приросту населення за рахунок імміграції, що підтримує їх ринок праці та внутрішній попит на робочу силу.

Незважаючи на загальне багатство, у деяких розвинених країнах (США, Велика Британія) зростає нерівність, що викликає поляризацію суспільства і вимоги реформування.

Багато розвинених країн мають макроекономічні проблеми та фіскальні обмеження. В багатьох з них накопичено значний державний борг (100 % і більше до ВВП) внаслідок криз, програм стимуляції та соціальних запозичень (Японія, Італія, США, Франція). Це обмежує можливості для нових фіскальних стимулів. Низькі відсоткові ставки зменшують тягар обслуговування, але підвищують уразливість при зростанні ставок. Розвинені країни мають обширні фондові ринки, глобальні банки та високу ліквідність. Це полегшує доступ до капіталу, але може призводити до фінансових спекуляцій і формування бульбашок (наприклад, іпотечна криза 2008 року).

Розвинені країни мають певні геополітичні проблеми і все більше відчують зростання конкуренції з «новими центрами сили». Зростання Китаю та інших економік, що розвиваються, підвищує конкуренцію за ринки, технології та вплив. Перенесення виробництв і аутсорсинг призводять до деіндустріалізації ряду економік розвинених країн (США, Західна Європа).

Міграційні хвилі з країн Близького Сходу, Африки, Латинської Америки у розвинені країни призводять до зростання політичної напруги в останніх. Це викликає кризові явища і негативно впливає на їх ринки праці та соціум.

Підсумовуючи, можна визначити такі особливості моделей економіки розвинених країн:

1. Високий технологічний і інноваційний рівень та сильна роль постіндустріальних (сервісних) секторів економіки.
2. Розвинена соціальна політика й інститути, що дозволяють підтримувати високий рівень життя, але створюють високе навантаження на бюджет (особливо при старінні населення).
3. Уповільнення темпів зростання у міру насичення внутрішнього ринку і збільшення частки послуг, а також в умовах демографічних обмежень.
4. Стабільні, але іноді обтяжені боргами державні фінанси та суттєві фіскальні й грошово-кредитні виклики (низькі відсоткові ставки, обмежені стимули, ризик розвитку «пасток ліквідності»).
5. Глобальна конкуренція з країнами, що швидко розвиваються, що породжує структурну перебудову, витік виробництва за кордон і обумовлює необхідність розвитку високотехнологічних галузей.
6. Зростання соціальної напруги через збільшення нерівності, технологічні зміни, міграцію, зміни клімату, що потребує адаптації соціальних і економічних політик країн.

Таким чином, розвинені країни зберігають глобальне лідерство в технологіях, фінансовому і сервісному секторах економіки, але їх зростання стає більш помірним, спирається переважно на інновації, людський капітал і широкий внутрішній/міжнародний ринок послуг, за одночасного вирішення проблем старіння населення, боргового навантаження, економічних і геополітичних викликів.

1.3. Країни, що розвиваються

До складу країн, що розвиваються, відносяться 105 країн світу. За регіонами вони розподіляються таким чином (рис. 1.3).

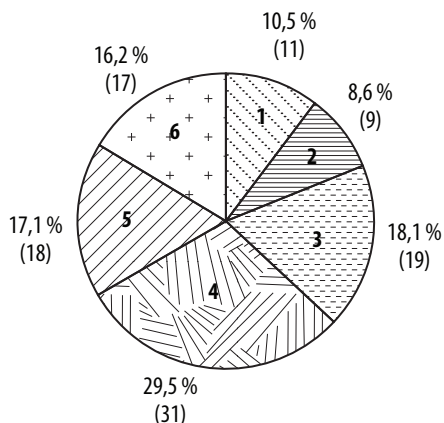

Рис. 1.3. Структура розподілу країн, що розвиваються, по регіонах світу:
 1 – Європа; 2 – СНД; 3 – Азія; 4 – Латинська Америка і Карибський басейн;
 5 – Середній Захід і Північна Африка; 6 – Тропічна Африка

Джерело: сформовано на основі [23]

Найбільше країн, що розвиваються, знаходиться в Латинській Америці і Карибському басейні – 31 (29,5 %), а найменше в СНД – 9 (8,6 %). Серед країн, що розвиваються, в першу чергу доцільно зазначити такі (табл. 1.2).

На відміну від найменш розвинених країн, економіки країн, що розвиваються, вже мають певну промислову базу, зростаючий сектор послуг і базові інститути, однак за рядом параметрів (доходи, інфраструктура, інновації та ін.) все ще суттєво поступаються розвиненим економікам.

Більшість країн, що розвиваються, все ще знаходяться у фазі прискореного розвитку промисловості (автомобілебудування, електроніка, легка і харчова промисловість), залучають іноземні компанії до збірних виробництв, які орієнтовані на експорт, при цьому сільське господар-

Таблиця 1.2

Основні показники найбільших країн, що розвиваються, за 2024 рік

Країна	Чисельність населення, млн осіб	Площа території, тис. кв. м	ВВП (в поточних цінах), млрд дол.	ВВП (по номіналу) на душу населення, дол. (МВФ, 2023 р.)
Індія	1450,9 (1)	3287,3 (7)	4675,3 (4)	2500 (146)
Китай	1419,3 (2)	9596,9 (4)	20978,9 (2)	12514 (74)
Індонезія	283,5 (4)	1904,6 (15)	1596,0 (15)	4942 (117)
Бразилія	212,7 (6)	8514,9 (5)	2296,0 (8)	10642 (82)
Мексика	130,9 (11)	1964,4 (14)	1579,4 (16)	13642 (69)
Аргентина	45,7 (35)	2780,4 (8)	579,6 (27)	14024 (67)

Джерело: сформовано на основі [26; 27]

ство помітно скорочує частку зайнятих, але залишається важливим для значної частини населення.

До складу країн, що розвиваються, входить і Україна.

У ряді країн, що розвиваються, зберігається висока залежність від експорту сировини (нафти, металів, агропродукції та ін.), але одночасно набирає потужності обробна промисловість і сфера послуг.

На сьогодні продовжується глобальна інтеграція країн, що розвиваються, у світову економіку та експортно-орієнтоване їхнє зростання. Ці країни продовжують залучати прямі іноземні інвестиції. Для цього вони створюють вільні економічні зони, знижують бар'єри для входження транснаціональних корпорацій (ТНК), щоб стимулювати створення підприємств по збірці і виробництву продукції на експорт. В умовах переносу виробництв із розвинених країн держави, що розвиваються, створюють робочі місця в країні і отримують нові технології, але при цьому вони стають залежними від коливань світового попиту і зовнішніх криз.

В ряді країн, що розвиваються (Китай, В'єтнам, Бразилія), уряди проводять активну індустріальну політику, продовжуючи підтримку пріоритетних галузей промисловості і субсидуючи їх через кредити державних банків. Але інші країни (Чилі, Мексика, ПАР) є більш лібе-

ральними у цьому сенсі, проте все одно зберігають значну регуляцію внутрішніх ринків.

У багатьох країнах, що розвиваються, корупція залишається системною, а державні органи не є ефективними, що підвищує транзакційні витрати для бізнесу. Покращення індексів легкості ведення бізнесу (Doing Business) потребує спрощення процедур, що вдається не завжди і не скрізь.

Реформи «Вашінгтонського консенсусу» [28], які здійснювались у 1990-ті та 2000-ті роки у багатьох країнах, що розвиваються, як то: приватизація, лібералізація торгівлі, стабілізаційні програми (від інфляції та боргів), не призвели до суттєвого покращення економіки, але спровокували соціальний спротив населення.

Для розширення ринків збуту продукції та залучення інвесторів в країни, що розвиваються, налагоджують співробітництво в рамках регіональних об'єднань (ACEAN, MERCOSUR, NAFTA/USMCA та ін.). Однак у країнах ще залишаються бар'єри та протекціоністські заходи з захисту молодих галузей економіки.

Країни, що розвиваються, мають певні соціально-економічні проблеми. Значна частина їх робочої сили (для різних країн від 20 % до 60 %) працює без офіційних контрактів, що заважає збиранню податків і соціальному захисту. Малий і середній бізнес часто діє напівлегально, обмежуючи можливості для зростання економіки. Хоча середні доходи населення зростають, значна його частка залишається у бідності, особливо у сільській місцевості. Нерівність серед населення також залишається високою, особливо в Латинській Америці, деяких азійських і африканських країнах.

Країни, що розвиваються, стикаються і з демографічними викликами. Більша частина молоді створює «демографічний дивіденд», але при нестачі робочих місць зростає ризик підвищення рівня безробіття, міграції, соціальної нестабільності.

У багатьох країнах спостерігається макроекономічна нестабільність і залежність від зовнішніх запозичень. При глобальних кризах або жорсткій політиці федеральної резервної системи (ФРС) відбувається

відтік портфельних інвестицій з ринків, які розвиваються, що викликає девальвацію або інфляцію. Слаборозвинені фінансові системи країн не завжди можуть пом'якшувати шоки. Держава і корпорації активно за-позичують на глобальних ринках, але зниження цін на експортну про-дукцію або політичні кризи призводять до дефолтів (Аргентина, Еква-дор та ін.). При слабкій монетарній політиці у державах і залежності від зовнішніх факторів, інфляція може бути двозначною (наприклад, Туреччина, Аргентина), що зменшує заощадження і підриває довіру до національної валюти.

Країни, що розвиваються, мають високу вразливість до змін кліма-ту. Посухи, повені, деградація ґрунту більш за все б'є по економікам, що розвиваються, особливо тим, де сільське господарство є головним сек-тором (Африка, Південна Азія). Однак ці країни мають обмежені фінан-сові ресурси на адаптацію (іригація, дамби). Розвиток видобутку нафти, газу, лісозаготівель дає дохід державі, але призводить до вирубки лісів, забруднення річок і ґрунтів (Бразилія, Нігерія). Міжнародні ініціативи часто стикаються з тим, що країни віддають перевагу економічному зростанню, не бажаючи обмежувати промисловість заради екології.

Підсумовуючи, можна визначити такі особливості моделей еконо-міки країн, що розвиваються:

7. Переважно сировинна орієнтація, вразливість до світових цін і зовнішніх шоків.
8. Слабка інфраструктура, значний рівень бідності і неформальної зайнятості, неефективні державні інститути і корупція.
9. Макроекономічна нестабільність (девальвація, інфляція), висока залежність від зовнішніх запозичень і МВФ.
10. Недостатній рівень розвитку науки та освіти, слабкий людський капітал, обмежені інноваційні можливості.
11. Політична нестабільність, що стримує інвесторів і підриває по-тенціал зростання.

Водночас у країн, що розвиваються, є ресурси (природні, демо-графічні), молодий ринок праці та потенціал зростання за рахунок ін-дустриалізації, розвитку ІТ-сфери та/або сільського господарства. За

умови послідовного впровадження реформ (покращення якості інститутів, інфраструктури, освітньо-наукової сфери) і зваженої макро- і соціальної політики багато з цих країн можуть перейти в розряд «нових індустріальних держав» і підвищити рівень життя населення.

1.4. Найменш розвинені країни

До складу найменш розвинених країн входять 49 країн світу. По регіонах вони розподілилися таким чином (рис. 1.4).

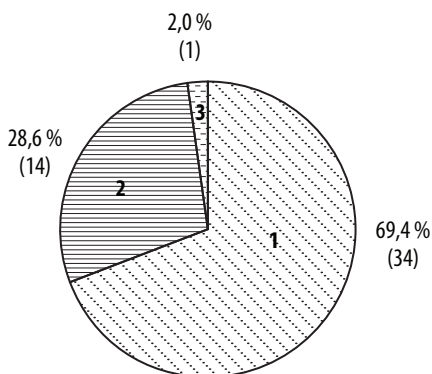

Рис. 1.4. Структурний розподіл найменш розвинених країн по регіонах світу: 1 – Африка; 2 – Азія; 3 – Латинська Америка і Карибський басейн

Джерело: сформовано на основі [21; 22]

Найбільше найменш розвинених країн розташовано в Африці – 34 (69,4 %), а найменше – у Латинській Америці – 1 (2,0 %).

Серед найменш розвинених країн, в першу чергу, доцільно виділити найбільш вразливі (табл. 1.3).

Незважаючи на різноманіття, у найменш розвинених країнах світу є ряд загальних рис, пов'язаних із низьким рівнем доходів, слабкою інфраструктурою, уразливою соціальною сферою та залежністю від зовнішніх факторів.

Таблиця 1.3

Основні показники найбідніших країн серед найменш розвинених за 2024 рік

Країна	Чисельність населення, млн осіб	Площа території, тис. кв. м	ВВП (у поточних цінах), млрд дол.	ВВП (по номіналу) на душу населення, дол. (МВФ, 2023 р.)
Бурунді	14,1 (78)	27,8 (147)	9,5 (160)	325 (193)
Південний Судан	11,9 (81)	644,3 (42)	31,5 (142)	486 (191)
Мадагаскар	32,0 (49)	587,0 (47)	64,8 (112)	529 (189)
Ємен	40,6 (37)	528,0 (50)	110,2 (96)	541 (187)
Малаві	21,7 (62)	118,5 (100)	37,1 (137)	578 (186)
Нігер	27,0 (54)	1267,0 (22)	40,4 (134)	611 (185)
Мозамбік	34,6 (45)	799,4 (35)	62,7 (115)	630 (184)

Джерело: сформовано на основі [26; 27]

Багато з найменш розвинених країн (особливо в Африці, Азії, частково в Океанії та Латинській Америці) пережили колоніальний період, коли економіка була спрямована на експорт сировини або плантаційних культур. Це призвело до формування моносировинної структури, відсутності диверсифікованої промисловості та дефіциту місцевих управлінських кадрів. На відміну від економік, що розвиваються, найменш розвинені країни так і не пройшли повноцінну індустріалізацію після набуття незалежності. Деякі з цих країн пережили серію воєнних переворотів, громадянських війн, стихійних лих і зовнішніх шоків (різке падіння цін на експортну сировину та ін.). Ці фактори ще більше підірвали і без того обмежений в країнах виробничий і управлінський потенціал.

У найменш розвинених країн спостерігається залежність від експорту сировини (нафта, руда, алмази, какао, бавовна, кава та ін.) – основи доходів цих країн, при цьому переробка її майже відсутня або мінімальна. Сильною є вразливість експорту сировини до коливань світових цін. Періоди високих цін на сировину призводять до короткострокового зростання, за яким слідує спад при падінні цін.

Значна частина населення в найменш розвинених країнах (іноді більше 70 %) зайнята в аграрному секторі, де застосовується ручна праця і досить прості технології. Урожайність в цих країнах залежить від клімату, опадів, визначається відсутністю іригації, добрив, що обумовлює збереження низького рівня життя в сільських регіонах.

Нестача автомобільних доріг і залізниць, електроенергії та телекомунікацій ускладнює зростання найменш розвинених країн. Високі логістичні витрати, досить часта ізольованість внутрішніх районів у країні від портів заважає залученню іноземних інвестицій і зовнішній торгівлі. Більша частина економічної активності (торгівля, послуги, дрібне виробництво) в найменш розвинених країнах не проводиться офіційно, а здійснюється досить часто в обхід податків і соціальних гарантій. Слаборозвинена система податків призводить до нестачі державних доходів і обмежує можливості для державних інвестицій.

У найменш розвинених країнах спостерігається висока бідність населення і низька якість його життя. В цих країнах велика частка населення живе менше ніж на 2,15 дол. у день (межа крайньої бідності). У населення часто спостерігається нестача чистої води, обмежений доступ до закладів охорони здоров'я та освіти. В більшості країн високою є дитяча та материнська смертність, має місце широке розповсюдження інфекційних захворювань (малярія, туберкульозу, ВІЛ/СНІД). Швидкий приріст населення в країнах збільшує тиск на наявні ресурси (землю, воду, продукти харчування) і послуги (школи, лікарні).

У найменш розвинених країнах слабкими є державні інститути і широко розповсюджена корумпована бюрократія. Державні органи нерідко страждають на клановість і некомпетентність, що гальмує реалізацію реформ і відвертає інвесторів. Часті воєнні перевороти або автократії (в деяких країнах) також не сприяють стабільності економічного розвитку.

Підсумовуючи, можна визначити такі особливості моделей економіки найменш розвинених країн:

1. Сировинна та аграрна орієнтація при низькому рівні індустріалізації.

2. Висока вразливість під дією зовнішніх шоків (світових цін, кліматичних ризиків, зовнішньої допомоги).
3. Слабкість державних інститутів і неефективність державного управління, високий рівень корупції.
4. Високий рівень бідності і низька продуктивність сільського господарства, нерозвинена інфраструктура.
5. Величезна роль зовнішніх донорів, кредитів і «структурних програм».

Проте досвід ряду країн показує, що при проведенні цілеспрямованих реформ (покращення інвестиційного клімату, інфраструктури, людського капіталу і інститутів) навіть бідні держави можуть досягти прискореного зростання і зниження бідності. Ключовою залишається рішучість еліт проводити довгострокові перетворення і зберігати стабільний розвиток без політичних конфліктів, воєн і корупції.

Розділ 2

ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІКИ КРАЇН ЗА РЕГІОНАМИ СВІТУ

2.1. Європа

Європа – континент з більш ніж 40 державами, кожна з яких має свої історичні, культурні та політичні особливості. Тому говорити про якусь єдину «європейську модель» досить важко. Однак в економічній літературі часто виділяють декілька типологій європейських моделей, які можна згрупувати за спільними рисами. Найчастіше згадується чотири типи таких моделей економіки: скандинавська (соціально-демократична), континентальна (рейнська), ліберальна (англосаксонська), південноєвропейська (середземноморська). В окрему типологію слід виділити моделі економіки постсоціалістичних країн Східної Європи.

Скандинавська (соціально-демократична) модель поширена у Швеції, Данії, Норвегії, Фінляндії та Ісландії [10; 12–20]. Вона базується на таких основних характеристиках: держава загального добробуту, договірна координація між роботодавцями та профспілками, високий рівень інновацій і інвестицій в людський капітал.

Держава загального добробуту передбачає високі податки (40–50 % до ВВП), значні соціальні видатки, загальний доступ до безкоштовної освіти, охорони здоров'я, розвинені системи допомоги та пенсій. Держава підтримує високу зайнятість жінок, рівність, гнучкий ринок праці.

Договірна координація між роботодавцями та профспілками ґрунтується на високому членстві в профспілках, періодичних централізованих тарифних угодах (Швеція, Данія), відносно невисокому рівні конфліктів. Профспілки і роботодавці спільно впливають на формування умов праці, заробітних плат.

Високий рівень інновацій і інвестицій в людський капітал забезпечується активним фінансуванням державою науки, досліджень, забезпеченням якісної безкоштовної освіти.

Особливість цієї моделі економіки полягає у поєднанні ринкової конкуренції та масштабної соціальної політики, високих податків і всеохоплюючого соціального сервісу, що підтримує рівність і стабільність.

Континентальна (рейнська) модель поширена в Німеччині, Австрії, Бельгії, Нідерландах та Франції (частково) [10–12; 14–20]. Вона базується на таких основних характеристиках: поєднанні ринкового механізму і корпоративізму, сильній системі соціального захисту, промисловій базі й експорті продукції.

Поєднання ринкового механізму і корпоративізму передбачає значну роль перемовин між роботодавцями та профспілками. У таких країнах, як Німеччина, Австрія і Нідерланди, широко практикуються галузеві тарифні угоди і участь профспілок у визначенні заробітної плати.

Сильна система соціального захисту в країнах континентальної моделі економіки базується на високих (25–30 % до ВВП) соціальних видатках. При цьому держава регулює ринок праці, але менш жорстко, ніж у країнах скандинавської моделі.

Промислова база і експорт продукції країн ґрунтуються на розвинутих промислових кластерах (машинобудування, автомобілебудування, хімічної промисловості), особливо у Німеччині. В Бельгії і Нідерландах ключову роль відіграють логістичні вузли, фінансові та торгівельні центри.

Особливість цієї моделі економіки полягає в орієнтації на «соціальне ринкове господарство», розвиненості інститутів колективних угод, порівняно високій стабільній зайнятості, значній ролі держави в соціальній сфері, але при цьому визначається важливість приватної конкуренції.

Ліберальна (англосаксонська) модель поширена у Великій Британії [8–10; 12; 14–20; 29]. Вона базується на обмеженому втручанні держави, гнучкому ринку праці, фінансів і послуг.

Обмежене втручання держави передбачає більш низькі податки (порівняно зі скандинавською і континентальною моделями), менший об-

сяг соціальних видатків і субсидій. При цьому держава головним чином підтримує конкурентні ринки і мінімально втручається у бізнес.

Гнучкий ринок праці ґрунтується на більш простому наймі та звільненні працівників. А профспілки є більш слабкими, ніж у скандинавській і континентальній моделях.

Сектор охорони здоров'я і освіти базується на приватній власності.

Фінанси та послуги ґрунтуються на розвиненому фінансовому секторі (Лондон є одним із таких найбільших світових фінансових центрів). Проте менший акцент робиться на промисловості, збільшенні частки сфери послуг. І хоча історично Велика Британія має потужний виробничий сектор, частка його поступово знижується.

Особливість цієї моделі економіки полягає у встановленні низьких податків, реалізації політики дерегулювання, наявності високої конкуренції, мінімального (за європейськими мірками) соціального забезпечення, розвиненої фінансової сфери.

Південноєвропейська (середземноморська) модель поширена в Італії, Іспанії, Греції та Португалії [10; 12; 14–20]. Вона базується на таких характеристиках: сильній ролі родини і неформального сектора, державних соціальних видатках при слабкій бюджетній дисципліні, залежності від туризму та будівництва.

Сильна роль родини і неформального сектора ґрунтується на тому, що в Італії, Іспанії, Португалії та Греції родина часто бере на себе значну частину соціального захисту (особливо у догляді за дітьми і літніми людьми). При цьому неформальна зайнятість і частка тіньової економіки є досить значною.

Державні соціальні видатки при слабкій бюджетній дисципліні передбачають високі видатки на пенсії, охорону здоров'я, освіту, але при цьому мають місце проблеми з податковими надходженнями, корупцією і бюрократією. Все це призводить до накопичення державного боргу і фінансових труднощів (приклад – криза у Греції).

Залежність від туризму і будівництва існує практично у всіх південноєвропейських країнах. При цьому промисловість цих країн є менш конкурентоспроможною, хоча існують і деякі сильні експортні

галузі (італійська мода, іспанські автомобілі, португальський текстиль тощо).

Особливість цієї моделі економіки полягає у поєднанні ринкової економіки з високим соціальним захистом, значній частці неформального сектора, туризму, родинних традицій, наявності досить частих проблем із бюджетом і боргами.

Постсоціалістичні економіки функціонують у таких країнах Східної Європи, як Польща, Чехія, Болгарія, Румунія та ін. [10; 12; 14–20]. Ним притаманні такі основні характеристики, як перехід від планової до ринкової економіки, різноманіття стратегій переходу, інтеграція в ЄС.

Перехід від планової до ринкової економіки в 1990-ті роки, що здійснювався шляхом масової приватизації, лібералізації, відкритості для іноземних інвестицій, відбувся в постсоціалістичних країнах із різним успіхом, що визначив різні темпи їх зростання.

Стратегії переходу до ринкової економіки в постсоціалістичних країнах відрізнялися. В Польщі стратегія передбачала успішну «шокову терапію», в Чехії – швидку приватизацію, створення успішної промислової бази, Угорщина стикнулася з тривалими коливаннями.

Більшість постсоціалістичних країн вступили в ЄС у 2004–2013 роках і отримали доступ до структурних фондів і збільшили товарообіг із Західною Європою. Це дозволило цим країнам покращити інфраструктуру та фінансовий сектор, але відтік з них робочої сили у більш розвинуті країни Західної Європи продовжується по цей час.

Деякі країни (Польща, Чехія, Естонія) досягли високого рівня доходів на душу населення, близького до «старих» членів ЄС. Однак частина країн (Болгарія, Румунія) все ще відстають від лідерів, зберігаючи аграрну структуру економіки, бідність і корупцію.

Таким чином, можна зробити висновок, що європейські моделі економіки сильно різняться всередині самого континенту. Однак можна виділити деякі загальні риси, які об'єднують моделі економік європейських країн, як то:

1. Відносно високий соціальний захист (особливо у скандинавській, континентальній і південноєвропейській моделях).

2. Сильне державне регулювання деяких сфер (трудоий ринок, екологія, охорона здоров'я).
3. Розвинені інститути соціального партнерства (профспілки, угоди, трипартизм).
4. Інтеграція в рамках Європейського Союзу (більшості країн), вільне переміщення товарів і послуг, капіталу та робочої сили.
5. Високий рівень урбанізації, розвинена інфраструктура та історичні корені промислового розвитку.

Постсоціалістичні економіки країн Східної Європи мають особливості перехідного періоду, хоча інтеграція в ЄС і реформи наблизили їхні моделі економіки до одного з типів європейських моделей.

Таким чином, європейський континент є мозаїкою моделей економік, кожна з яких історично склалася, пристосовуючись до національних умов, але всі вони об'єднані загальними європейськими цінностями та інтеграційними процесами.

2.2. Азія

Спочатку до нових індустриальних країн (НІК) відносили «азійських тигрів» (Республіка Корея, Тайвань, Сінгапур, Гонконг) (першої хвилі), але згодом цей термін став ширшим, і до його складу включили такі країни: Малайзія, Таїланд, Філіппіни, Індонезія і В'єтнам (НІК другої хвилі). Незважаючи на різноманіття «азійських тигрів» (НІК першої хвилі), у них є загальні риси, пов'язані з акцентом на експортно-орієнтовану індустриалізацію і активну роль держави [20; 30–34].

Багато НІК у давні часи були колоніями або залежними територіями (наприклад, Гонконг – британська колонія, Корея – колонія Японії). Після набуття суверенітету ці країни почали проводити власну політику індустриалізації. На початкових фазах вони прагнули захистити внутрішні ринки високими тарифами, щоб розвинути базові галузі (наприклад, текстильну, харчову промисловість та ін.). Однак довгий час імпортозаміщення не давало достатнього економічного зростання, тому НІК перейшли до експортно-орієнтованої індустриалізації. Чотири «азійських

тигри» зробили ставку на виробництво і експорт широкого спектра промислових товарів – від текстилю до електроніки та суднобудування. Держава активно допомагала цьому (кредитуванням, субсидуванням, створенням інфраструктури) навзамін на виконання експортних цілей і безперервне підвищення якості продукції.

У більшості НІК держава координує промислову політику, чітко виділяючи пріоритетні галузі (автомобілебудування, електроніку, нафтохімію), стимулюючи бізнес до інвестування та експорту продукції. Держава часто використовує «диригентські» методи, як то: державні позики, квоти, субсидії, тарифи на імпорт. Головною стратегією НІК став випуск товарів на експорт (текстилю, електроніки, автомобілів, побутової техніки та ін.), що дозволяє отримувати валютні надходження, впроваджувати сучасні технології і масштабувати виробництво. Для цього уряди НІК знижували бар'єри для іноземних інвестицій (особливо в зонах вільної торгівлі), створювали спільні підприємства за участю ТНК.

Велику увагу НІК приділяють освіті, підвищенню кваліфікації робочої сили шляхом створення масової доступної середньої і вищої освіти, технічних коледжів тощо. Високий рівень освіченості та підготовлених кадрів забезпечує конкурентоспроможність промисловості та ІТ-сфери.

Низька заробітна плата (на першому етапі) і привабливе інвестиційне середовище забезпечували притік до економік ТНК, стимулювали створення підприємств з випуску продукції на експорт. Однак потім заробітна плата зросла, і країни почали переходити на випуск більш технологічно складної продукції. Обробні галузі промисловості (електроніка, автомобілі, суднобудування, металургія, нафто- і газохімія) відіграють значну роль в економіці НІК.

У міру розвитку НІК сектор послуг (фінанси, логістика, туризм та ін.) почав зростати. Гонконг і Сінгапур стали міжнародними фінансовими і логістичними хабами. Республіка Корея і Тайвань збільшили ІТ-сектор, наукові дослідження, дизайн.

На ранніх етапах розвитку НІК проводили також аграрні реформи (розподіляли землі та покращували агротехнології), вивільняючи робо-

чу силу для промисловості. У подальшому частка сільського господарства у ВВП цих країн стала малою (2–5 %), але продуктивність зростає.

НІК наразі беруть активну участь у світовій торгівлі. Так, частка експорту у ВВП Сінгапуру становить більше 100 %, Республіки Корея – 40 %. НІК імпортують сировину, проміжні товари, а експортують готові вироби.

На перших етапах розвитку соціальна система країн НІК була досить обмеженою. З часом в них з'явилися розвинені системи охорони здоров'я та пенсійного забезпечення (Республіка Корея, Тайвань). Високі темпи зростання промисловості дозволили значній частині населення НІК піднятися у середній клас, що сприяло подальшому зростанню внутрішнього попиту.

Майже всі НІК активно інвестували у масову шкільну освіту, впроваджували STEM-напрямки, стимулювали студентів до опанування технічних спеціальностей. Цей людський капітал лів в основу розвитку високотехнологічного виробництва в країнах НІК.

Таким чином, модель економіки НІК (першої хвилі) має такі особливості:

6. Експортно-орієнтована індустріалізація – залучення іноземних інвестицій, ставка на дешеву, але кваліфіковану робочу силу, стимулювання виробництва й експорту продукції.
7. Активна роль держави – підтримка пріоритетних галузей, надання субсидій, податкових пільг, державного банківського фінансування при збереженні відносно високої ринкової конкуренції.
8. Інвестування в освіту і технологічний стрибок – підготовка кадрів, створення дослідних і наукових центрів.
9. Швидка урбанізація і формування середнього класу завдяки промислому зростанню і можливостям для зайнятості.
10. Гнучкість і адаптація – перехід від легкої промисловості до важкої, а потім до високотехнологічних напрямів і інновацій.

На сучасному етапі НІК стикаються з рядом викликів (від технологічної автоматизації до зростання конкуренції та екологічних викликів),

однак багато з них продовжують займати високі місця в глобальній економіці, задаючи тренди для інших країн.

2.3. Латинська Америка

Латинська Америка об'єднує більше 20 держав (Мексика, Бразилія, Аргентина, Колумбія, Чилі, Перу та ін.), які при всьому різноманітті мають ряд загальних історичних та економічних рис [20; 33; 34].

Іспанська і португальська колонізація сформували економіку країн Латинської Америки, яка орієнтована на видобуток і експортування (срібла, золота, тропічних культур тощо). Після отримання незалежності (XIX ст.) багато країн регіону успадкували монокультурну експортну структуру (кава, цукор, какао, каучук та ін.). У період глобального попиту на сировину країни Латинської Америки пережили експортний бум, але залишилися вразливими до коливань цін. Велика депресія (1929 р.) і Друга світова війна змусили країни Латинської Америки активно розвивати власну промисловість. Держави впроваджували індустріалізацію й імпортозаміщення, встановлюючи високі мита, субсидії для місцевої промисловості та контролюючи валютний курс. У 1950–1960-х роках економіки ряду країн (Бразилії, Мексики, Аргентини) зростали високими темпами, формувалася більш диверсифікований промисловий сектор. Але у 1980-ті роки сталася боргова криза, що супроводжувалася масовими дефолтами, гіперінфляцією, стагнацією і стала серйозним викликом для країн. Під тиском МВФ і Світового банку країни Латинської Америки спробували вийти зі скрутного становища, проводячи різноманітні реформи: приватизації, дерегулювання, торговельної і лібералізації, скорочення державних видатків (так званий «Вашингтонський консенсус») [28]. Однак суттєвого впливу на покращення в економіках країн це не мало, і тільки різке зростання цін на сировину в 2003–2013 роках дозволило деяким країнам (Венесуелі, Еквадору, Бразилії, Перу) збільшити експортні доходи та фінансування соціальних програм.

Після падіння цін на сировину з 2014 року темпи зростання економіки знизилися. У ряді країн виникли нові кризи (Бразилія – у 2015–

2017 рр., Аргентина – у 2018–2020 рр.). Одночасно деякі країни (Чилі, Колумбія, Перу, Уругвай) посилили прагнення до залучення іноземних інвестицій і модернізації економіки. Але внаслідок низької внутрішньої схильності до заощаджень і недорозвиненості фінансових ринків залучення зовнішнього капіталу в економіки країн Латинської Америки залишалося складною проблемою. У цих країнах продовжувала бути високою залежність від експорту сировини (нафти – у Венесуелі, Еквадорі, Колумбії; металів – у Чилі, Перу, Бразилії; сільськогосподарської продукції – в Аргентині та Бразилії). Така моносировинна і вузькодиверсифікована структура експорту робить ці країни уразливими до глобальних цінових коливань. У більшості країн Латинської Америки обробна промисловість залишається нерозвиненою. Також слабкими залишаються наука і розвиток високих технологій (за рідкісним винятком – Embraer у Бразилії).

Значна частка робочої сили (20–60 % у різних країнах) зайнята у неформальному секторі (дрібна торгівля, різні послуги без офіціальних контрактів), що знижує податкову базу і обмежує соціальний захист. Багато країн регіону характеризуються високим рівнем корупції, слабким верховенством законів, політичною нестабільністю (частою зміною урядів). Коефіцієнт нерівності Джині в країнах Латинської Америки є одним із самих високих у світі (0,40–0,50), що породжує соціальну напругу. Політичні лідери країн нерідко використовують риторику перерозподілу сировинної бази, але коли ціни на сировину падають, програми державних субсидій стикаються з кризою.

Таким чином, можна зробити висновок, що модель економік країн Латинської Америки має такі особливості:

1. Сильна залежність від сировинного експорту (нафти, металів, аграрної продукції), яка історично йде від колоніальної спадщини.
2. Неодноразові цикли «бум - спад» (пов'язані з цінами на сировину і кредити), а також повторювані боргові та інфляційні кризи.
3. Високий рівень нерівності та масова неформальна зайнятість, що породжує соціальну напругу і «популістську» політику.

4. Прагнення до інтеграції (Mercosur, Тихоокеанський Альянс), однак успіхи регіональної кооперації залишаються обмеженими.
5. Слабкі державні інститути і корупція, що ускладнює проведення стабільної економічної політики.
6. Відмінності між країнами: Мексика та Чилі мають більш ліберальну економіку і більш сильні зв'язки з глобальними ринками, тоді як Венесуела та Куба проводять жорстке державне регулювання. Бразилія і Аргентина – змішаний варіант з періодичною переорієнтацією.

Таким чином, моделі економік країн Латинської Америки можна охарактеризувати як конгломерат експортно-сировинних структур, неоднорідного промислового розвитку, нерівномірної лібералізації, соціальної вразливості. Незважаючи на проблеми, регіон має значний потенціал через наявність ресурсів, молодого населення, культурного різноманіття, перспективного аграрного сектора і зеленої енергетики, за умови укріплення державних інститутів і диверсифікації економіки.

2.4. Африка

Африка охоплює більше 50 держав з різними культурами, рівнями розвитку і природними умовами, однак більшість із них унаслідувала схожі колоніальні структури, сировинну залежність і недостатній розвиток інститутів [4; 6; 7; 35–38].

Більша частина Африки була колись колонізована (у XIX – середина XX ст.) європейськими державами (Велика Британія, Франція, Бельгія, Португалія та ін.). Колоніальна економіка ґрунтувалася на видобутку сировини (золота, алмазів, нафти, тропічних культур та ін.) й експорту її в метрополію. У період деколонізації (1950–1960-ті роки), отримавши незалежність, африканські держави успадкували монокультурну експортну модель та слабкі місцеві інститути.

Багато африканських країн у 1960–1980-ті роки експериментували з різними формами соціалістичної або планової економіки (з орієнта-

цією на допомогу СРСР або західні кредити). Але дефіцит кваліфікованих кадрів, відсутність диверсифікованої промисловості та перекося в бік «екстрактивної» економіки (отримання ренти за рахунок сировини) призвели до нестійкого економічного зростання.

У 1980–1990-ті роки внаслідок боргових проблем і неефективного управління країни Африки потрапили під програми МВФ і Світового банку («Вашингтонський консенсус») [28]. Це призвело до скорочення соціальної сфери, зростання нерівності та залежності від зовнішніх кредитів, що не давало суттєвого економічного зростання.

У багатьох африканських країнах хронічною є нестача вчителів. Грамотність населення може бути нижче 60–70 %. У країнах є високим рівень дитячої та материнської смертності, розповсюженості інфекційних захворювань. Середній вік населення у ряді країн менше 20 років, що може дати «демографічний дивіденд», але при нестачі робочих місць це приводить до молодіжного безробіття, ризику міграції і конфліктів. У країнах Африки спостерігається також безліч міжетнічних, релігійних і регіональних конфліктів, що заважає економічному розвитку. А слабкі політичні інститути, корупція та авторитарна влада посилюють негативні тенденції та недовіру інвесторів.

Африка є регіоном, куди спрямовується значна частина світової гуманітарної допомоги, але наслідки її є суперечливими – від підтримки корупційних еліт до позитивних прикладів адресної допомоги.

В Африці створюються регіональні економічні об'єднання, покликані розширити ринок, але на практиці інтеграція йде не досить швидко. Китай надає африканським країнам кредити на будівлю доріг і промислових зон, що допомагає розвитку інфраструктури, але це викликає ризик високої торгової залежності.

Більшість африканських держав залежать від експорту кількох видів сировини, що робить їх вразливими до коливання світових цін. «Ресурсне прокляття» нерідко супроводжується корупцією, неефективним розподілом рентних доходів, конфліктами за контроль над родовищами. Більша частина африканського населення (30–70 %) зайнята в аграрному секторі, і його продуктивність низька. Індустріальний сектор в афри-

канських країнах слабо розвинений, основна частина доданої вартості створюється за межами континенту.

Значна частина видів економічної діяльності проходить за межами офіційної статистики і оподаткування, що ускладнює збір податків і планування розвитку.

Африка є найбільш динамічно зростаючим у демографічному плані континентом (більше 1,4 млрд людей, середня народжуваність – 4–5 дітей на жінку). В африканських країнах відбувається швидка урбанізація, створюються великі мегаполіси (Каїр, Кіншаса), що водночас породжує навантаження на інфраструктуру і соціальні служби. Дефіцит доріг, електроенергії, зв'язку і високі логістичні витрати стримують економічний розвиток країн Африки.

Незважаючи на скорочення частки крайньої бідності в деяких країнах (Ефіопія, Руанда, Кенія), в Африці все ще проживає найбільша кількість людей, які живуть на менш ніж 2,15 дол. у день.

Таким чином, модель економіки африканських країн має такі особливості:

1. Сировинна орієнтація і залежність від експорту природних ресурсів.
2. Історичні деформації (колоніальна спадщина, слабкість інститутів, штучні кордони).
3. Масштабна неформальна зайнятість і зайнятість більшості населення в аграрному секторі.
4. Високий рівень бідності, нерівності, обмежений доступ до освіти і медицини.
5. Зовнішня допомога та кредити є важливим фактором економічного розвитку, при цьому великим є ризик «боргової пастки».
6. Швидка урбанізація і зростання населення, що створює тиск на ринок праці та інфраструктуру.

За останні 20 років деякі африканські країни показали прогрес (Ботсвана, Руанда, Кенія, Гана, Ефіопія), впроваджуючи реформи, покращуючи інститути та інфраструктуру. Загалом, за умови подолання

країнами Африки внутрішніх конфліктів, корупції, проведення ефективних реформ і інвестування у людський капітал, континент має потенціал стати одним із драйверів світової економіки, враховуючи природні ресурси та молоду робочу силу.

3.1. США

Модель економіки США називається «ліберальною» або «англосаксонською» і передбачає пріоритет ринкових механізмів і відносно невелику роль держави порівняно з іншими моделями країн Європи (скандинавською або континентальною) [20; 39]. Економіка США поєднує в собі ліберальні традиції, що розвивалися під впливом класичної економічної думки й індивідуалізму.

Ключовими принципами моделі економіки США є вільна конкуренція і ринок як головний регулятор, приватна власність і захист прав власності, суттєва роль фінансових ринків, акцент на інноваціях і підприємництві, гнучкий ринок праці, децентралізація і федералізм, сильна правова система та незалежна судова влада.

Держава у США історично грає обмежену роль у прямому втручанні в економіку, хоча існує антимонопольне законодавство і підтримується конкуренція.

Конституція країни та правова система активно захищають права власників, стимулюючи вкладення інвестицій у бізнес та інновації. Розвинена система фондових ринків у США і капіталовкладення через біржі, комерційні банки, венчурні фонди суттєво впливають на динаміку економіки країни.

США лідирують за видатками на НДДКР і надають сприятливі умови для стартапів і технологічних компаній. При цьому у країні відносно слабкою є захищеність робітників, порівняно з Європою, що спрощує бізнесу оперативну перебудову, але призводить до соціальної уразливості.

Поряд із федеральним урядом штати країни мають широкі повноваження в оподаткуванні, регулюванні бізнесу, соціальній політиці, що сприяє конкуренції між ними за інвестиції. Сильна правова система і незалежна судова влада створюють контроль за виконанням контрактів, захищають інтелектуальну власність.

В економіці США сфера послуг преважує. Близько 80 % ВВП країни припадає на послуги: фінансові, ІТ, освіту, медицину, роздрібну торгівлю, готельний і ресторанний бізнес та інше. Промисловість (близько 19 % ВВП) залишається сильною, але частка її в зайнятості з часом знижується [39].

США займають провідні позиції у високотехнологічних секторах економіки, зокрема, у виробництві мікропроцесорів, програмного забезпечення, біотехнологій, аерокосмічній галузі та ін. Із країни походять найбільші технологічні гіганти (Apple, Microsoft, Google, Amazon).

США мають високорозвинений фінансовий сектор, у них зосереджені найбільші світові фондові ринки, країна має розвинену систему комерційних банків, інвестиційних фондів і страхових компаній.

Сільське господарство у США є високопродуктивним, але займає невелику частку у ВВП (близько 18 %) [39]. Використання машин, геної інженерії і сільськогосподарських інновацій дає країні лідерство за експортом продовольства (зерно, соя, м'ясо).

Економіка США є однією з найбільших експортно-імпортних економік, хоча має дефіцит торговельного балансу (особливо з Китаєм). Американські компанії грають глобальну роль у прямих інвестиціях. Федеральний уряд США проводить фіскальну політику (визначає податки і державні видатки), а незалежна Федеральна резервна система (ФРС) регулює грошово-кредитну сферу – відсоткові ставки, грошову масу.

У США існує менш всеохоплююча та більш фрагментарна система соціального захисту населення порівняно з Європою. Медичне страхування більша частина населення країни отримує через роботодавця, а не від держави.

У США відносно низьким є рівень безробіття, але високою – гнучкість трудових відносин. Країна має тенденцію швидко створювати нові

робочі місця, але робітники є менш захищеними порівняно з європейцями. Також у країні спостерігається суттєвий рівень нерівності. Коефіцієнт Джині в США становить 0,40, що ставить країну в ряд самих нерівномірно розвинених економік, де 1 % самих багатих контролює значну частку національного багатства. Нерівність за доходом і багатством послабляють соціальну стабільність.

У США широко використовують кредитні та іпотечні займи, що призводить до ризику створення боргових «бульбашок». США фактично стали епіцентром виникнення декількох глобальних фінансових криз, пов'язаних із надмірними спекуляціями і недостатнім наглядом за новими фінансовими інструментами.

США є великим світовим «плавильним котлом» для мігрантів, що формує динамічний ринок праці та інноваційне середовище, але викликає політичні та соціальні розбіжності.

Актуальні проблеми та особливості розвитку моделі економіки США полягають у такому:

1. Зростання нерівності, що викликає суспільні дебати про необхідність реформ, більш прогресивного оподаткування, регулювання діяльності великих корпорацій.
2. Фінансова нестабільність. Хоча США залишаються центром світової фінансової системи, періоди надмірного кредитування і спекуляцій породжують періодичні кризи.
3. Високий та стабільно зростаючий державний борг – рівень державного боргу в США щодо ВВП стало зростає, що спричиняє побоювання відносно боргової сталості країни в довгостроковій перспективі.
4. Зростання автоматизації і активні технологічні зміни. Перехід до цифрової економіки і роботизації промисловості в США сприяє створенню нових робочих місць у високотехнологічному секторі, але поглиблює розрив у доходах і кваліфікації між регіонами та групами населення, підсилюючи соціальну напругу.
5. Посилення політичної поляризації. Наразі спостерігається зростання розбіжностей між консервативними і ліберальними силами

у США, що в перспективі може суттєво гальмувати погодження економічних реформ і бюджету.

6. Стриманий розвиток соціальної інфраструктури. Активізація в США дебатів щодо реформи охорони здоров'я, вартості вищої освіти й доступності житла свідчать про наявність незадоволеності населення соціальними послугами в країні та необхідність запровадження більш збалансованого підходу до соціальної політики.

Таким чином, можна зробити висновок, що модель економіки США поєднує ліберальні принципи ринку, інноваційне середовище, фінансові інститути та відносно невеликий рівень державного регулювання. Це дає суттєві переваги у гнучкості, швидкості інновацій, залученні талантів і капіталу. Одночасно зберігаються виклики, які пов'язані з нерівністю, потенційною фінансовою нестабільністю і дискусіями про соціальну роль держави. Проте США продовжують залишатися найбільшою економікою в світі, а її модель – впливовим еталоном для інших країн.

3.2. Німеччина

Модель економіки Німеччини часто називають «соціальним ринковим господарством», підкреслюючи поєднання ринкових механізмів із соціальною політикою і сильними інститутами соціального партнерства [10–12; 14–20]. Сучасна німецька модель економіки зародилася на хвилі ордоліберальних ідей, які спиралися на поєднання ринкової конкуренції та соціальної справедливості, що лягло в основу подальшого розвитку країни.

Ключовими принципами німецької моделі економіки «соціального ринкового господарства» є свобода і конкуренція при сильній правовій базі, соціальна орієнтація, співробітництво (соціальне партнерство), децентралізація і федералізація, відповідальність громадян.

Держава у Німеччині встановлює чіткі антимонопольні норми, забезпечує верховенство закону і справедливі правила гри, але не втручається в господарську діяльність бізнесу. Незважаючи на ринкові принципи, держава зобов'язується захищати вразливі групи населення,

реалізовувати перерозподільні механізми через податки і соціальні виплати.

У Німеччині широко розвинено соціальне партнерство через колективні угоди між профспілками і роботодавцями, участь представників робітників у органах управління підприємствами.

У країні кожен регіон (федеральна земля) має законодавчі та бюджетні повноваження, що стимулює конкурентність регіонів і локальні ініціативи. Відповідальність громадян передбачає, що люди повинні проявляти відповідальність у праці та споживанні, а держава не підміняє індивідуальну ініціативу.

Німеччина є одним зі світових лідерів з виробництва машин і обладнання, автомобілів, хімії, електротехніки. Значну роль в економіці грають сімейні підприємства середнього розміру, які часто являються «прихованими чемпіонами» у високоспеціалізованих нішах (машинобудування, точна механіка, електроніка та ін.). Ці підприємства забезпечують великий вклад у зайнятість, регіональний розвиток та експорт продукції.

Німеччина входить у трійку найбільших експортерів світу, наряду з Китаєм та США. Експортна орієнтація країни є ключем до високого рівня доходів населення. Зовнішня торгівля формує понад 40 % ВВП Німеччини.

Економіка Німеччини має розвинену сферу послуг: банківський сектор, страхування, консалтинг, логістика і торгівля. Але частка сфери послуг у ВВП країни дещо нижча, ніж у США і Великій Британії, завдяки сильному промисловому сектору. Німеччина активно користується загальним ринком ЄС, на якому відсутні митні бар'єри.

Держава в країні гарантує медичне страхування, пенсійне забезпечення, страхування від безробіття. Більша частина населення країни застрахована в обов'язкових або квазідержавних фондах. Рівень державних видатків на соціальні потреби в Німеччині порівняно високий (близько 25–30 % до ВВП).

Німеччина дотримується зваженої фіскальної політики, яка передбачає збалансований бюджет, відсутність дефіциту та прагнення до бор-

гової стійкості. Податкова система в країні прогресивна, значна частка надходжень йде на соціальні програми.

Німеччина активно фінансує університети і дослідницькі інститути в країні, що підтримує належний рівень інновацій. Історично країна відрізняється відносно низьким безробіттям, особливо серед кваліфікованих кадрів. Система профтехосвіти (дуальна система) і співробітництво з роботодавцями допомагає забезпечити попит на кваліфіковану робочу силу.

Завдяки розвиненій системі страхування і допомозі бідність і нерівність в країні нижчі, ніж у ліберальних моделях економіки (США). Сильні інститути, надійне банківське фінансування, кооперація роботодавців і робітників створюють прогнозоване середовище для бізнесу.

Таким чином, ключові особливості моделі економіки Німеччини полягають у такому:

1. Розвинена виробничо-інноваційна база, високий рівень розвитку промисловості й експорту (машинобудування, автомобілебудування, хімія).
2. Соціальна спрямованість, що проявляється у розвинених системах страхування, пенсійного забезпечення, охорони здоров'я, а також поширеності колективних угод, що дозволяють згладжувати соціальні протиріччя в різних сферах.
3. Федералізм і децентралізація, гнучкість регіональних політик і конкуренція земель.
4. Антимонопольне й правове регулювання, стабільна правова база, яка орієнтована на підтримку чесної конкуренції.
5. Ордоліберальні коріння визначають наявність ринкової свободи та державної відповідальності за соціальну справедливість.

У цей час Німеччина стикається з демографічним викликом (старіння населення), проблемами інтеграції мігрантів, енергетичним переходом і цифровою трансформацією. Проте модель економіки країни залишається одним із найбільш успішних прикладів балансу між економічною ефективністю та соціальною захищеністю.

3.3. Бразилія

Бразилія є однією із найбільших країн як в Латинській Америці, так і в світі. Вона класифікується як країна, що розвивається. При цьому Бразилія поєднує у собі характеристики експортно-сировинної орієнтації (розвинене сільське господарство і видобувна промисловість), розвиненої промисловості, великого внутрішнього ринку і історично високої ролі держави в економіці. З часом країна неодноразово змінювала пріоритети між імпортозамінною та експортно-орієнтованою стратегією, проходила періоди гіперінфляції та стабілізації, реформ і повернення до державних інтервенцій [20; 33; 34].

Бразилія у XVI–XIX ст. була колонією Португалії, що знайшло свій вплив на подальший розвиток економіки країни.

Ключові принципи і особливості моделі економіки Бразилії полягають у поєднанні експортно-сировинної орієнтації і великого внутрішнього ринку, активній участі держави в управлінні економікою, наявності великих конгломератів і дрібних сімейних господарств, потужного сектора послуг.

Бразилія є великим експортером сировини (соевих бобів, залізної руди, нафти, цукру, м'яса тощо) і одночасно має велику чисельність населення, що забезпечує значний внутрішній попит.

Держава бере активну участь в управлінні економікою. Вона контролює ряд стратегічних компаній (Petrobras – нафтогаз, Electrobras – електроенергетика).

У Бразилії високою є нерівномірність розвитку її регіонів. Південно-східні та південні штати – більш індустріалізовані та багаті. Північні та північно-східні штати – більш бідні, залежні від агро- і сировинного виробництва, туризму.

У сільському господарстві країни існує великий агробізнес (великі плантації сої, цукрової тростини), але також працює і багато дрібних ферм. Сільське господарство Бразилії є одним із самих продуктивних у світі. У ньому широко використовуються генетично модифіковані насіння, механізація праці.

Країна має достатньо потужний промисловий сектор, зокрема: автомобілебудування (збірні заводи Volkswagen, General Motors, Ford Fiat), металургію (CSN, Vale), аерокосмічну (Embraer), нафто- і газовидобуток, нафтопереробку, хімію.

У Бразилії також функціонує потужний сектор послуг, що становить понад 60 % ВВП, і складається з торгівлі, фінансів, логістики, туризму, ІТ. Водночас країна має недостатньо розвинену інфраструктуру – дороги та порти, що ускладнює логістику.

У Бразилії сильно вираженим є розшарування населення – елітні регіони Сан-Паулу і Ріо контрастують із бідними.

Значна частина робочої сили в країні зайнята в неформальному секторі економіки (дрібній торгівлі, вуличних послугах та ін.), що знижує податкові надходження і соціальні гарантії.

Модель економіки Бразилії характеризується такими основними особливостями:

1. Наявність розвинуеного і масштабного агросектора та розвинуеної видобувної промисловості, що забезпечують експортні доходи, але є уразливими до коливань світових цін.
2. Наявність розвинуеної промислової бази, що включає автомобілебудування, металургію, нафтопереробку, аерокосмічну галузь, але стикається з проблемами у сфері високотехнологічних виробництв.
3. Значна державна участь у великих підприємствах.
4. Чергування в економічній політиці ринкових фаз і фаз з більш сильним державним регулюванням.
5. Велика регіональна нерівність, що поєднує співіснування багатих фінансово-промислових центрів (Сан-Паулу, Ріо) і бідних криміналізованих регіонів.
6. Постійні спроби знайти баланс між фіскальною стабільністю (стримування державного боргу та інфляції) і соціальною відповідальністю (програми боротьби з бідністю, підтримка безробітних).

Таким чином, Бразилія є «гігантом» Латинської Америки, що має великий внутрішній ринок, багатий ресурсами, має потенційно потужну промислову і аграрну базу, але зіштовхується з внутрішніми протиріччями, нерівністю і періодичними економічними і політичними кризами.

3.4. Малайзія

Малайзія є однією з країн Південно-Східної Азії, якій вдалося забезпечити порівняно високі темпи зростання і диверсифікацію економіки завдяки поєднанню сировинної бази, промислового експорту та активній ролі держави [31].

Малайзія є колишньою колонією території Британської Малайї (XIX–XX ст.).

Ключовими особливостями та принципами розвитку сучасної моделі економіки Малайзії є активна державна участь у ключових галузях економіки, експортна орієнтація промислового виробництва, етнічна і соціальна гармонія, увага до інфраструктури та туризму.

У Малайзії держава (через державні фонди, компанії, субсидії) бере активну участь у ключових галузях економіки: нафтогазовій (Petronas) та сільському господарстві (плантації, Sime Darby). Поєднання державного контролю та ринкових механізмів створює особливу гібридну модель економіки.

Випуск електроніки, електротехніки та напівпровідників є ключовою експортною галуззю Малайзії. Philips, Intel, Sony та інші компанії мають збиральні / виробничі підприємства в країні. Традиційно виробництво каучуку також є однією із важливих найбільших експортних галузей Малайзії. Наразі до них додався і експорт пальмової олії. У країні також вирощують какао, фрукти, рис, але значення аграрного сектора у ВВП відносно невелике (близько 7–8 %).

Нафтогазова промисловість є найбільшим джерелом доходів державного бюджету. Також у країні присутні підприємства зі збірки автомобілів (Proton, Peronda), що здійснюється при технологічному сприянні іноземних партнерів.

Близько 50–60 % ВВП Малайзії припадає на сферу послуг: фінанси, торгівлю, туризм, логістику та зв'язок. Ісламський банкінг є достатньо розвиненим і просувається як особлива ніша.

У країні здійснюються великі капіталовкладення в дороги, морські порти та аеропорти. Туризм (Куала-Лумпур, Лангкаві та ін.) є швидкозростаючим сектором економіки, що сприяє притоку валюти.

Населення Малайзії складається із малайців – 60 %, китайців – 20–25 %, індійців – 7 % та інших. Уряд намагається зберегти співіснування усіх націй, використовуючи квоти та пільги.

Завдяки сталому розвитку (7–8 % на рік) і низькому безробіттю у країні сформувався середній клас, який збільшує внутрішній попит за рахунок купівлі автомобілів, нерухомості, споживчих товарів та ін. При цьому розрив між міськими районами і сільськими / віддаленими зберігається.

Державний борг у країні є відносно помірним (50–60 % ВВП), а уряд дотримується політики підтримки дефіцитів на прийнятному рівні. У кризу 1997–1998 рр. Малайзія вводила контроль над рухом капіталу (на відміну від порад МВФ), що допомогло їй швидше відновитися. Місцева валюта вільно обмінюється, але центральний банк країни іноді втручається у випадку різких коливань, підтримуючи стабільність.

Проте у Малайзії залишається актуальною проблема корупції, хоча вона є невисокою порівняно з іншими азійськими країнами. Корупційні скандали дещо підривають довіру бізнесу, населення та інвесторів до державних інститутів.

До актуальних викликів, що стоять перед країною, слід віднести залишення у «пастці середнього доходу», розвиток переважно сировинного сектора, посилення «зелених» вимог, зростання глобальної конкуренції і технологічні зрушення.

Таким чином, модель економіки Малайзії може бути охарактеризована таким чином:

1. Поєднання сировинного сектора (нафта, пальмова олія, газ), промислового експорту (електроніка, електротехніка) і розвинутого сектора послуг (фінанси, туризм).

2. Активна роль держави (через державні компанії, субсидії) і позитивної дискримінації на користь корінного малайського населення, для зменшення етнічної та соціальної нерівності.
3. Орієнтація на зовнішні ринки і вільну торгівлю, залучення іноземних інвестицій.
4. Помірна політична стабільність і помірний рівень корупції порівняно з низкою сусідніх країн, що створює досить сприятливий діловий клімат.
5. Прагнення стати високорозвинутою економікою, що потребує підвищення інноваційності, розвитку людського капіталу і пом'якшення структурних обмежень.

Таким чином, Малайзія – це приклад експортно-орієнтованої індустріалізації, яка доповнена значною роллю держави і цільовими соціально-економічними заходами, що забезпечує достатньо високі темпи економічного зростання і поступове підвищення рівня життя населення країни.

3.5. Мозамбик

Мозамбик є однією з найменш розвинених країн Африки, але яка володіє багатим ресурсним потенціалом (природним газом, вугіллям, сільськогосподарськими угіддями) і демонструє в останні десятиліття епізодично високі темпи економічного зростання. Проте країна стикається з рядом структурних обмежень: бідністю, слабкою інфраструктурою, залежністю від іноземної допомоги і вразливістю до кліматичних катастроф [4; 7; 20; 35].

Мозамбик до 1975 року був колонією Португалії. Після незалежності Уряд країни взяв курс на марксистську модель економіки, націоналізацію і централізоване управління, але в 1977–1992 рр. відбулася громадянська війна, яку підтримували зовнішні сили, в результаті чого була зруйнована економіка та інфраструктура країни. З 1992 року, після мирних угод, в країні почалися реформи приватизації, забезпечено відкритість для іноземних інвестицій. В цей час Мозамбик отримав значну міжнародну допомогу.

Ключовими особливостями і принципами моделі економіки Мозамбіку є активна роль держави у великих проєктах, залежність від зовнішньої допомоги і прямих інвестицій, недостатня диверсифікація промисловості.

У Мозамбіку держава грає активну роль у великих проєктах. Уряд країни прагне до партнерства з іноземними компаніями у розробці природних ресурсів (газу, вугілля). Державні корпорації та агентства беруть участь у інфраструктурних проєктах (будівництво портів, залізниць, ГЕС та ін.).

Мозамбик отримує значну частину бюджету за рахунок донорських вливань (МВФ, Світовий банк, ЄС) і іноземних кредитів. За це міжнародні організації нав'язують країні структурні реформи.

Сільське господарство становить близько 20–25 % ВВП країни. Більша частина населення (60–70 %) зайнята в аграрному секторі країни, що застосовує досить прості технології. Ключовими культурами сільського господарства Мозамбіку є манго, кеш'ю, хлопок, які залежать від світових цін.

Видобувний сектор країни займається розробкою вугільних родовищ (Tete), офшорних запасів природного газу в басейні Ромува, які є джерелом суттєвого збільшення експорту і доходів бюджету. Однак проєкти часто стикаються з затримками, корупцією і проблемами безпеки.

У Мозамбіку є невеликий промисловий сектор, що охоплює виробництво алюмінію, цементу, текстилю та напоїв. Індустріальні кластери в країні ще не сформовані, переважно діють збірні та переробні підприємства, застосовуючи дешеву робочу силу та сировину.

Сектор послуг Мозамбіку становить близько 45–50 % ВВП та охоплює торгівлю, транспорт, туризм і фінанси, але низька якість інфраструктури (доріг, енергопостачання та ін.) обмежує його зростання. Туристичний потенціал країни є значним, але недостатньо розвиненим через проблеми з логістикою та політичну нестабільність.

Більше половини населення Мозамбіку живе поза межею бідності, особливо в сільських регіонах. Рівень неосвіченості та дитячої смертності в країні є надвисоким.

Політичні еліти і бізнес-оточення в країні часто звинувачують у корупції, привласненні коштів від видобувних проєктів, що знижує ефективність державних видатків. У 2016 році був розкритий «борговий скандал», що призвів до втрати довіри з боку МВФ та інших донорів. Відновлення довіри з МВФ йде поступово. Боргове навантаження Мозамбіку на цей час є високим (50–80 % від ВВП). Центральний банк намагається утримати інфляцію на рівні 5–10 %, але періодично стаються стрибки.

Часті повені та циклони призводять до руйнування доріг, будинків, посівів, що потребує постійних вливань державних коштів на відновлення і знижує темпи економічного зростання країни.

Модель економіки Мозамбіку можна охарактеризувати таким чином:

1. Комбінація сировинної (видобувної) орієнтації (вугілля, газ, алюміній, аграрна сировина) і низької індустріалізації, що спричиняє уразливість до цінових коливань.
2. Висока залежність від зовнішньої допомоги (фінансової, технічної) і іноземних інвестицій, а також від кредитів (МВФ, Світовий банк), оскільки власні доходи бюджету є обмеженими.
3. Слабкі інститути та корупція призводять до того, що значна частина населення живе в бідності, сильно розвиненою є неформальна економіка.
4. Швидке зростання кількості населення і часті стихійні лиха (повені, циклони) ускладнюють розвиток країни і потребують додаткових видатків на відновлення.
5. Потенціал для прискороного зростання за рахунок великих проєктів по видобутку природного газу є, однак їх реалізація стикається з проблемами безпеки, корупції і необхідності реінвестування доходів у людський капітал і інфраструктуру.

Таким чином, Мозамбик є одним із прикладів «відновлюваної» африканської економіки, де спостерігаються високі темпи зростання (по низькій базі), але відсутні стійкі інститути, а збереження бідності та неефективного державного управління гальмує реалізацію потенціалу

від багатих природних ресурсів. Для переходу до більш високих доходів на душу населення і диверсифікації економіки в країні потрібні глибокі реформи, покращення управління, розширення освіти і скорочення конфліктів.

3.6. Уганда

Уганда є однією з країн Східної Африки, що володіє родючою землею і водними ресурсами, однак продовжує стикатися з цілою низкою типових для найменш розвинених країн проблем: низькою продуктивністю сільського господарства, нерозвиненою інфраструктурою, високим рівнем бідності, поширеністю неформальної економіки та обмеженими можливостями для промислового ринка [4; 7; 20; 35]. Проте країна демонструє певні успіхи у підтримці стабільного зростання та боротьбі з бідністю за рахунок аграрного сектора, міжнародної підтримки і деяких реформ.

Уганда до 1962 року була британською колонією. Після здобуття незалежності країна пережила політичну нестабільність і диктатуру, економіка Уганди була розвалена репресіями і націоналізаціями. У 1980-х роках країна, знаходячись у важкому стані, пережила наслідки війни і гіперінфляції, а в 1986 році після зміни влади в країні почались реформи у співпраці з МВФ і Світовим банком. З 1990-х років в Уганді спостерігалось певне економічне зростання (5–7 % у рік), однак політична система країни є авторитарною, не діє демократична конкуренція, а корупція залишається серйозною проблемою.

Ключовими принципами та особливостями моделі економіки Уганди є сильна залежність від агросектора, велика роль іноземної допомоги і донорських програм, розвиток сектора послуг, значне державне регулювання з наявністю авторитарних елементів.

Сільське господарство країни забезпечує близько 20–25 % ВВП і 60–70 % зайнятості населення країни. Більшість фермерів є дрібними власниками, що використовують досить прості технології. Меліоративна інфраструктура Уганди розвинена слабо, селекція і добрива обме-

жені. Головними експортними культурами є кава, чай, тютюн, хлопок, боби та фрукти.

Промисловість країни становить близько 20–25 % ВВП і охоплює харчову промисловість (борошномельна, цукрова), невеликі підприємства з виробництва будівельних матеріалів і напоїв.

Сектор послуг забезпечує близько 45–50 % ВВП країни за рахунок торгівлі, готельного господарства, транспорту, фінансів і туризму.

Неформальна зайнятість в країні – дуже велика, що стримує податкові надходження.

Уряд Уганди обмежує права опозиції. При цьому корупція у вищих ешелонах влади залишається суттєвою. Незважаючи на ринкові реформи, багато державних структур є неефективними, що потребує їх трансформації.

У країні високим є рівень бідності та нерівності. Значна частина населення в країні живе на менш як на 2,15 дол. США на день. Покращення цієї ситуації відмічаються, але абсолютна більшість населення залишається бідною з причин приросту населення.

Система безоплатної базової освіти впроваджується, але якість залишає бажати кращою через нестачу вчителів.

Медичні послуги, особливо у сільській місцевості, обмежені, а рівень інфекційних захворювань залишається високим.

Суттєва частина бюджету Уганди формується за рахунок допомоги від МВФ, Світового банку, ЄС, США, Китаю. Рівень державного боргу є помірним, але зростає разом з інфраструктурними запозиченнями (особливо китайськими).

Модель економіки Уганди можна охарактеризувати таким чином:

1. Сильна роль аграрного сектора, де переважають дрібні господарства, які залежать від сезонних повеней, з низькою продуктивністю. Експортуються аграрні культури, але без глобальної переробки.
2. Залежність від зовнішньої допомоги (фінансової, технічної) і іноземних інвестицій (особливо в енергетику та інфраструктуру).

3. Прагнення до індустріалізації, що на практиці обмежена слабою інфраструктурою, корупцією, нестачею капіталу.
4. Відносно стабільна політична система, але з авторитарними режимами, які гальмують проведення реформ.
5. Висока частка бідного сільського населення, значне зростання чисельності населення, недорозвинені системи освіти і охорони здоров'я.

Для прискореного зростання Уганда потребує суттєвого збільшення інвестицій в сільське господарство (іригацію, технології), інфраструктуру (дороги, енергетика), удосконалення інститутів, розвитку освіти (особливо технічної) і стимулювання розвитку переробки сировини для підвищення обсягів доданої вартості.

3.7. Україна

Україна є пострадянською країною з розвиненим сільським господарством, значним промисловим потенціалом і стратегічним географічним положенням між Європою і пострадянським простором. Економіка України після 1991 року пройшла через низку глибоких трансформацій: від планової системи СРСР до ринкових принципів, хоча й зберігся ряд структурних проблем, включаючи залежність від сировини, нерівномірний розвиток регіонів і значний рівень корупції [40–44].

Після розпаду СРСР у 1991 році Україна успадкувала великий промисловий комплекс (металургія, машинобудування, хімія) і аграрний потенціал (чорноземи). У 1990-ті роки економіка країни пережила глибоку рецесію, гіперінфляцію, неодноразові зміни регуляторного курсу, приватизацію, яка супроводжувалася «тіньовою» передачею активів у руки олігархів. На початку 2000-х рр. на фоні світового зростання цін на метал і зерно Україна демонструвала певне зростання (до світової фінансової кризи 2008 року), потім стикнулася зі спадом і відновленням [45].

Політична нестабільність (часті вибори, зміна урядів) та інші події вплинули на економічні реформи, зробивши їх неефективними.

З 2014 року Україна активно рухається в бік ЄС. Це стимулює процес реформування, боротьбу з корупцією, адаптацію до європейських стандартів.

Але вторгнення російської федерації (рф) на територію країни, анексія Криму знов негативно вплинули на темпи економічного зростання України. Особливо руйнівні наслідки для економіки країни має повномасштабна війна з рф, яка почалася в лютому 2022 року і продовжується по сьогодні.

Ключовими особливостями і принципами моделі економіки України до початку повномасштабної війни з рф були поєднання аграрно-сировинного експорту з залишками радянської індустрії, неоднорідність розвитку регіонів, висока роль олігархів у приватизації та наступному розвитку країни, прагнення до євроінтеграції.

Сільське господарство становить 10–12 % ВВП України, а основними сільськогосподарськими культурами в країні є пшениця, кукурудза, соняшник, ріпак і соя. Україна є одним з найбільших експортерів цих культур, а також рослинної олії. Чорноземи дозволяють отримувати високі врожаї, але агротехнологічний рівень є неоднорідним. У країні працюють як великі агрохолдинги, так і маленькі фермерські господарства.

У промисловому секторі країни провідну роль грають металургія (експортоорієнтований сектор), виробництво продуктів харчування, хімія і машинобудування, але всі ці галузі, у більшості своїй, мають дуже високий відсоток зносу основних фондів. При переході до ринку великі підприємства (металургія, хімія, енергетика) опинилися під контролем декількох впливових бізнес-груп (олігархів), що гальмує повноцінну конкуренцію, негативно впливає на політику і реформи в країні [45; 46].

Сектор послуг становить близько 60 % ВВП країни завдяки торгівлі, транспорту, ІТ-аутсорсингу, фінансам і туризму. ІТ-сектор є найбільш динамічно зростаючим у країні. До повномасштабної війни з рф експорт ІТ-послуг зростав в Україні на 20–25 % на рік і забезпечував робочі місця для молоді.

В Україні спостерігається низький рівень доходів населення і відтік робочої сили. Середня зарплата в країні залишається невисокою порівняно з сусідами – повноцінними членами ЄС (Польщею, Словаччиною та ін.). Це стимулює трудову міграцію українців за кордон.

В Україні великий неформальний сектор, від 30 % до 50 % економіки може знаходитися в тіні, що знижує податкові надходження в країні.

Незважаючи на реформи і створення нових антикорупційних органів, системна корупція залишається серйозною проблемою у країні. Складна судова система, тиск на бізнес з боку силових структур і олігархічного лобі заважають формуванню сприятливого інвестиційного клімату.

Україна має високий рівень державного боргу (50–60 % до ВВП) і залежність від зовнішніх кредиторів. Країна неодноразова зверталася до МВФ і інших донорів (Європейський банк, ЄС) за програмами stand-by і макрофінансової допомоги.

На сьогодні перед Україною та її економікою постала низка актуальних викликів: повномасштабна війна з рф та її економічні та соціальні наслідки; збереження людського капіталу і зупинення його міграції за кордон; відбудова країни в повоєнний період на новій технологічній основі; прискорення реформ і євроінтеграція та ін.

Модель економіки України, що склалася на цей час, можна охарактеризувати таким чином:

1. Невизначеність шляхів повоєнної відбудови економіки через продовження тривалої повномасштабної війни з рф, неясність термінів її закінчення та наслідків.
2. Демографічна криза та дефіцит робочої сили на ринку праці через міграцію населення за кордон, особливо під час воєнних дій на території України.
3. Поєднання аграрно-сировинного експорту (зерно, олія), остаточної радянської промислової спадщини та нових сервісних галузей (ІТ-аутсорсинг), що потребує переходу до інноваційної економіки з великою доданою вартістю.

4. Неефективне інституційне забезпечення, необхідність реформування судової системи, боротьби з корупцією – першочерговий і головний фактор забезпечення відновлення і економічного зростання України в повоєнний період.

Таким чином, Україна має великий потенціал для повоєнного відновлення і зростання економіки за умов вирішення інституційних проблем, повернення населення з-за кордону, а також правильно визначених і реалізованих шляхів економічного відродження на інноваційній основі.

4.1. Методичний підхід до оцінки моделі економіки країни

Дослідження моделей економік країн світу дає можливість урядом визначати загальні принципи та риси національної економіки, яку вони бажають бачити в майбутньому. Але для розробки конкретної стратегії досягнення тієї або іншої моделі економіки країни таких загальних вимог недостатньо. Потрібно мати кількісні індикатори, яких необхідно досягнути в майбутньому, щоб реалізувати економічну політику, яка була схвалена до запровадження в країні.

У світовій економіці використовується безліч комплексних індикаторів і часткових показників, за допомогою яких здійснюється рейтингування країн за соціально-економічним розвитком.

Так, наприклад, для загальної порівняльної оцінки успішності розвитку країн світу міжнародні організації розраховують такі показники: індекс процвітання, показник багатства, індекс рівня щастя та ін. [47–49].

Британський аналітичний центр розраховує комбінований індекс процвітання (Legatum Prosperity Index) країн за 9 показниками [47]: 1) економіка; 2) підприємництво; 3) управління; 4) освіта; 5) охорона здоров'я; 6) безпека; 7) особиста свобода; 8) соціальний капітал; 9) екологія. За цим індексом країни світу і Україна мають такі позиції (рис. 4.1).

За індексом процвітання лідирують: Данія – 83,9 (1-ше місце), Норвегія – 83,5 (2-ге місце), Швеція – 83,18 (3-тє місце). Україна за цим показником – 57,9 – посідає 78-ме місце серед 167 країн світу.

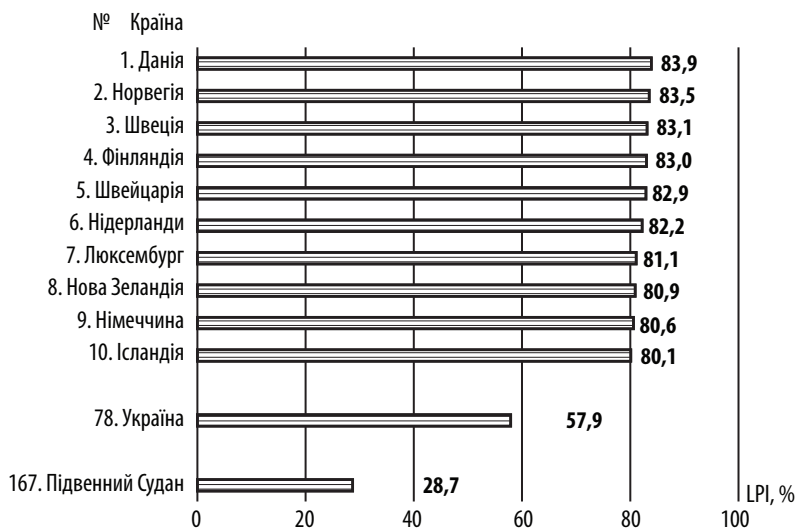

Рис. 4.1. Рейтинг країн світу і України за індексом процвітання

Джерело: сформовано за даними [47]

Міжнародний Валютний фонд (МВФ) складає рейтинг багатих країн світу за показником ВВП на душу населення по паритету купівельної спроможності (GDP – PPP per capita) [48]. За цим показником країни світу та Україна мають такі позиції (рис. 4.2).

За показником рівня багатства лідирують країни: Люксембург – 143,7 (1-ше місце), Макао – 134,1 (2-ге місце), Ірландія – 133,9 (3-тє місце). Україна за цим показником – 15,5 – посіла 110-те місце серед 190 країн світу.

Під егідою ООН Інститут Землі (Earth Institute) Колумбійського університету складає рейтинг країн світу за рівнем щастя (World Happiness Report) [49]. При складанні рейтингу враховуються такі показники благополуччя, як рівень ВВП на душу населення, очікувана тривалість життя, наявність громадянських свобод, відчуття безпеки і впевненість у завтрашньому дні, стабільність сімей, гарантії зайнятості, рівень корупції, а також непрямі показники стану суспільства, такі як рівень довіри, великодушність і щедрість. Крім вказаних статистичних

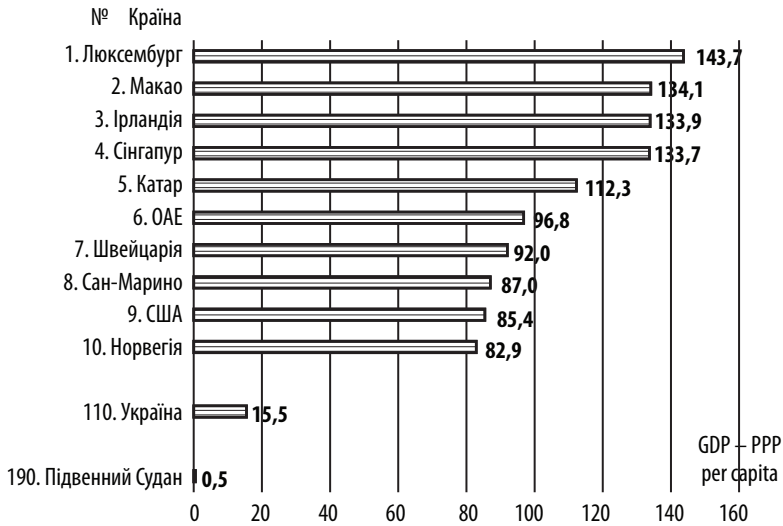

Рис. 4.2. Рейтинг країн світу і України за рівнем багатства

Джерело: сформовано за даними [48]

і непрямих показників, значну частину дослідження складають результати опитування суспільної думки жителів різних країн про те, наскільки щасливо вони себе почувають. За показником щастя країни світу і Україна мають такі позиції (рис. 4.3).

За показником щастя лідирують країни: Фінляндія – 7,741 (1-ше місце), Данія – 7,583 (2-ге місце), Ісландія – 7,525 (3-тє місце). Україна за цим показником – 4,87 – посіла 105-те місце серед 143 країн світу.

Разом із оцінкою позитивних явищ у житті країн світу міжнародні організації складають рейтинги про негативні процеси. Так, Світовий банк займається підрахунками рейтингу країн світу за рівнем бідності (Poverty headcount ratio at \$5.50 a day) [50]. Для цього він розраховує показник, який характеризує, скільки людей в країні живе на 5,5 дол. США в день. За цим показником країни світу і Україна мають такі позиції (рис. 4.4).

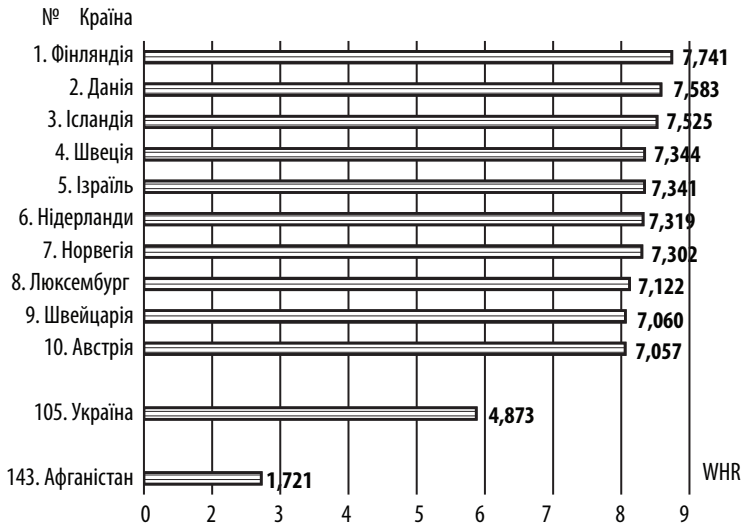

Рис. 4.3. Рейтинг країн світу і України за показником щастя

Джерело: сформовано за даними [49]

За показником бідності (питома вага людей, які живуть на суму 5,5 дол. США в день) лідирують країни: ДР Конго, Сомалі, Південний Судан, Мадагаскар – 98 % (1–4 місця). Україна за цим показником – 3 % – посіла в 2020 році 137-ме місце серед 167 країн світу.

Треба зазначити, що наведені вище показники характеризують загальну оцінку успішності або неуспішності впровадження в країнах тієї або іншої моделі економіки. Але з них незрозуміло, за рахунок чого це відбулося. При оцінці моделі економіки, яка функціонує в тій чи іншій країні, необхідно використовувати низку показників, які характеризують основні складові економіки і при цьому враховувати їх взаємодію. Одним із таких підходів є використання концепції «пасток» в економіках країн світу [51–55].

В економіці під пасткою розуміється ситуація, що нагадує замкнуте коло, становище, в якому спроба вийти економіці з пастки одним шляхом веде її іншим шляхом у ту же пастку [51].

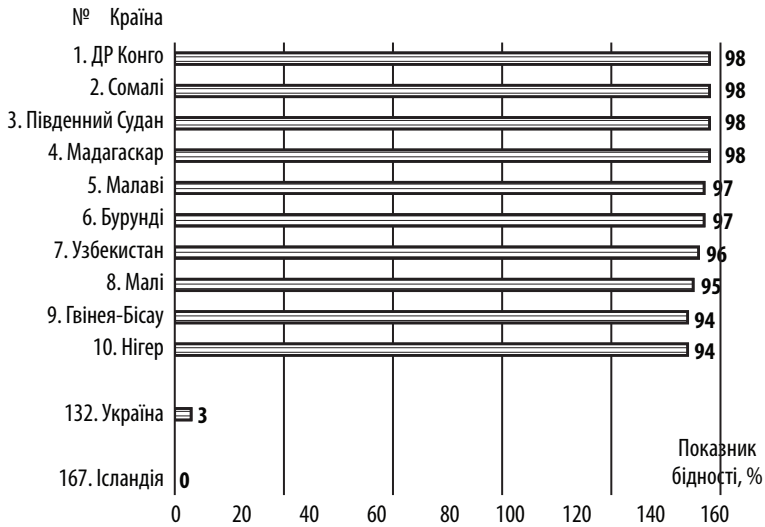

Рис. 4.4. Рейтинг країн світу і України за показником бідності

Джерело: сформовано за даними [50]

Треба зазначити, що в науковій літературі вчені виділяють безліч різних пасток: інституційна, ліквідності, бідності, відсталості й інші.

Але більшість з цих пасток характеризують окремі аспекти економічних процесів у країні. Найбільш повно охоплює сферу економіки і характеризує взаємодію її складових така низка пасток: бідності, відсталості, нерозвиненості, злиднів.

Так, Б. Кналла пропонує модель кола відсталості (рис. 4.5).

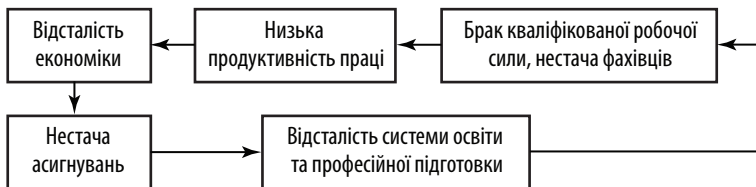

Рис. 4.5. Коло відсталості Б. Кналла

Джерело: сформовано за даними [54]

Згідно з моделлю кола відсталості Б. Кналла, відсталість економіки країни пов'язана з низькою продуктивністю праці в економіці і нестачею фахівців. Водночас на останнє впливає відсутність системи освіти та професійної підготовки через низький рівень їх фінансування з боку держави, що обумовлюється відсталістю економіки.

Різновидом «порочного кола злиденності» є модель «порочного кола нестачі капіталу» Р. Нурксе (рис. 4.6).

Рис. 4.6. Модель «порочного кола нестачі капіталу» Р. Нурксе

Джерело: сформовано за даними [52]

Модель «порочного кола нестачі капіталу» Р. Нурксе передбачає два можливих сценарії знаходження країни у «порочному колі злиденності». У першому випадку нестача капіталу приводить до низької продуктивності праці, а отже, до низького рівня доходів, але за наявності капіталу слабка купівельна спроможність призводить до недостатніх стимулів до інвестування, а отже, до нестачі капіталу.

І. Дідорчук пропонує модель дуальної пастки бідності (рис. 4.7).

Дуальна пастка бідності І. Дідорчука складається з двох пасток. Одна пов'язана з приватизацією політичної влади, корупцією і домінуванням олігархів у видах економічної діяльності із спадною віддачою факторів. Друга – з домінуванням видів економічної діяльності із спадною віддачою факторів, які належать олігархам в експортній продукції.

У роботі [52] автори запропонували модель «пастки відсталості» економіки України, яка має такий вигляд (рис. 4.8).

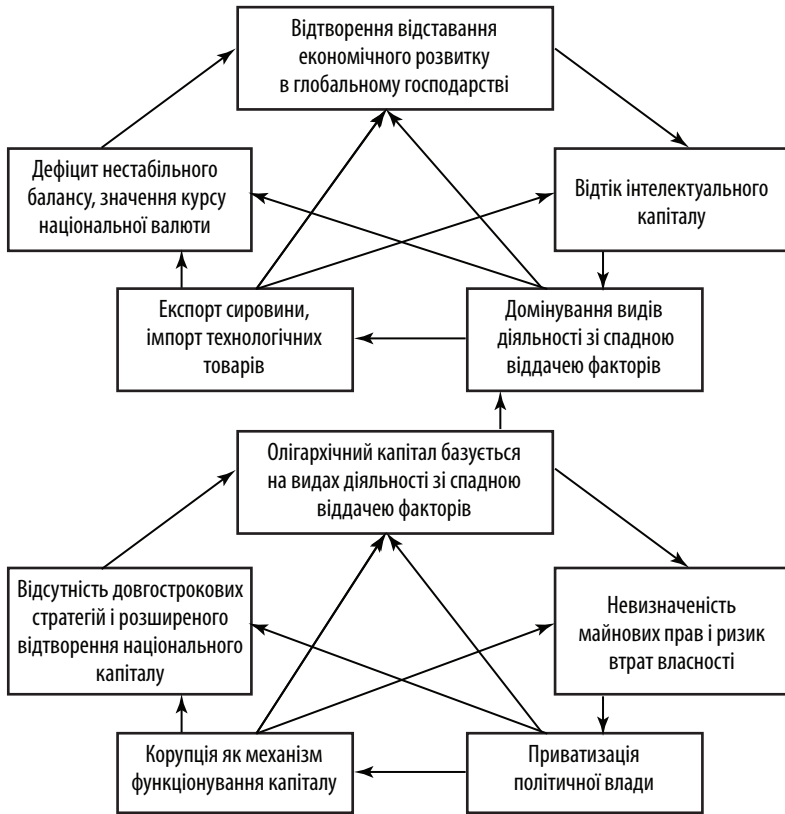

Рис. 4.7. Дуальна пастка бідності I. Діторчука

Джерело: сформовано за даними [55]

Запропонована модель пастки відсталості фактично складається з трьох взаємопов'язаних пасток:

- інвестицій (нестача інвестицій → стагнація / падіння економіки → низькі доходи → малі заощадження → нестача інвестицій);
- інституційна (неефективні інститути → нестача інвестицій → стагнація / падіння економіки → низькі доходи → неефективні інститути);

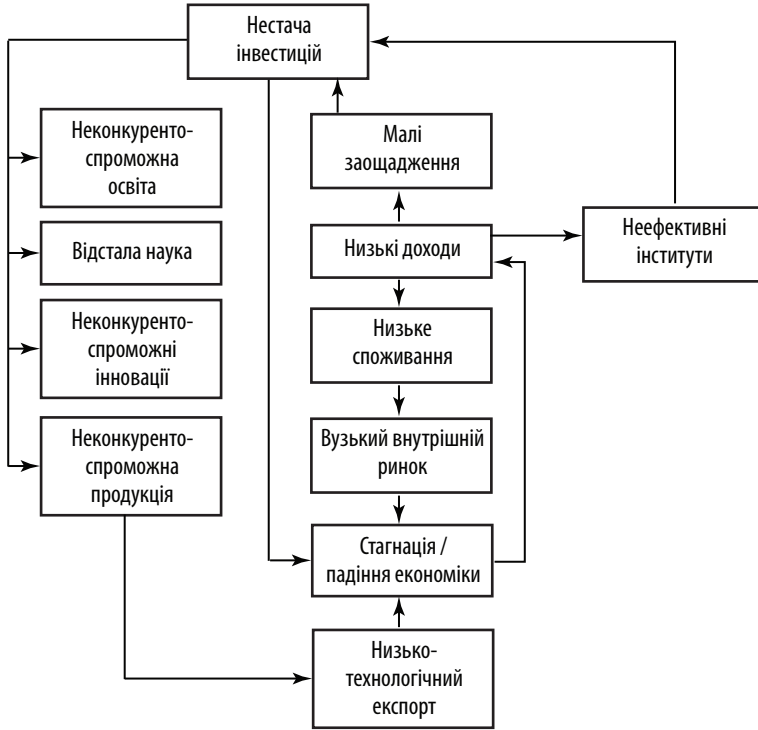

Рис. 4.8. Пастка відсталості економіки України

Джерело: сформовано за даними [53]

- інноваційна (неконкурентоспроможна освіта → відстала наука → неконкурентоспроможні інновації → неконкурентоспроможна продукція → вузький внутрішній ринок (неконкурентоспроможний експорт) → стагнація / падіння економіки → низькі доходи → нестача інвестицій → неконкурентоспроможна освіта).

Ця модель пастки відсталості економіки України найбільш повно характеризує основні компоненти, з яких складається економіка і взаємозв'язок між ними.

Треба також зазначити, що в науковій літературі дуже активно розглядаються три види пасток доходів (високих, середніх, низьких), які

характеризують три групи країн світу, що досягли відповідного рівня розвитку і практично зупинили своє подальше економічне зростання. Всі три пастки доходів можна визначити таким чином (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Визначення різних видів пасток доходів

Пастка доходів	Визначення
Низьких	Економічне явище, при якому країни з низьким рівнем доходу на душу населення стикаються зі стійкою стагнацією або дуже повільним зростанням, що не дозволяє їм підвищувати рівень життя населення і перейти у категорію країн із середнім рівнем доходів на душу населення
Середніх	Економічне явище, при якому країни з середнім рівнем доходу на душу населення стикаються зі сповільненням темпів зростанням, що не дозволяє їм підвищувати рівень та покращувати якість життя населення, і перейти у категорію країн із високим рівнем доходів на душу населення
Високих	Економічне явище, при якому країни з високим рівнем доходу на душу населення стикаються зі стійкою стагнацією або дуже повільним зростанням, що не дає можливості покращувати якість життя населення і забезпечувати подальше зростання багатства населення

Джерело: укладено автором

Враховуючи наведене вище, можна запропонувати модель економіки країни (M_E), яка складається з таких компонент:

$$M_E = \langle DU, PR, NI, OS, IH, I\Phi \rangle, \quad (4.1)$$

де DU – державне управління;

PR – промисловість;

NI – наука та інновації;

OS – освіта;

IH – інвестиції;

$I\Phi$ – інфраструктура.

Для оцінки компонент моделі економіки країни необхідно використовувати комплексні або часткові показники, які характеризують явище

або процес, що протікає в економіці і може бути обрахованим по країнах світу, які досліджуються.

Баючись на аналізі статистичних даних, що надаються міжнародними організаціями, пропонується такий їх перелік (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Системам показників для оцінки моделі економіки країни

Компонента	Показник
Державне управління	Індекс ефективності державного управління [56]; Індекс корупції [57]; Індекс легкості ведення бізнесу [58]
Структура експорту	Індекс конкурентоспроможності промисловості [59]
Освіта	Витрати на освіту, у відсотках від ВВП [60]; Індекс ефективності освіти [61]
Наука та інновації	Витрати на НДР, у відсотках від ВВП [60]; Кількість науковців на 1 млн населення [60]; Кількість патентів на 1 тис. науковців [60]; Глобальний індекс інновацій [62]
Інвестиції	Капітальні інвестиції, у відсотках від ВВП [60]; Іноземні інвестиції, у відсотках від ВВП [60]
Інфраструктура	Індекс торгової та транспортної інфраструктури [63]

Джерело: авторська розробка

Інтегральний показник оцінки компонент моделі економіки країни (I_j) розраховується за формулою:

$$I_j = \sum_{i=1}^n w_{ij} z_{ij}, \quad (4.2)$$

де z_{ij} – стандартизоване значення i -го показника j -ї компоненти моделі економіки країни;

n – кількість показників з оцінки j -ї компоненти моделі економіки;

w_{ij} – коефіцієнт значущості i -го показника оцінки j -ї компоненти моделі економіки, що визначається за формулою:

$$w_{ij} = \frac{v_{ij}}{\sum_{i=1}^m v_{ij}}, \quad (4.3)$$

де v_{ij} – коефіцієнт варіації стандартизованого i -го показника j -ї компоненти моделі економіки країни;

m – обсяг вибірки.

Таким чином, наведений вище методичний підхід дозволяє провести оцінку компонент моделі економіки будь-якої країни світу.

4.2. Центрo-периферійна побудова світової економіки

Згідно з наведеним вище методичним підходом здійснимо оцінку моделей економіки країн світу і України. Для цього будемо використовувати вибірку з 99 країн, які відносяться до різних рівнів розвитку і регіонів світу.

Структуру розподілу вибірки країн за рівнем розвитку наведено на рис. 4.9.

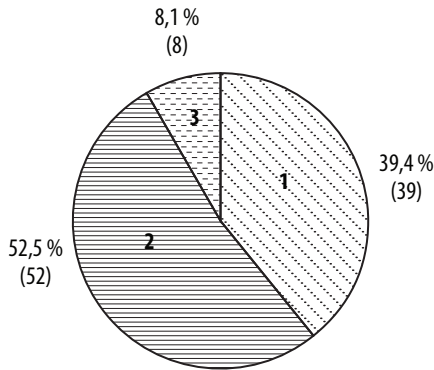

Рис. 4.9. Структура розподілу вибірки країн за рівнем розвитку:
1 – розвинені країни; 2 – країни, що розвиваються;
3 – найменш розвинені країни

Джерело: авторська розробка

У виборці для розрахунків буде розглянуто 52 (52,5 %) країни, що розвиваються, 39 (39,4 %) – розвинених країн і 8 (8,1 %) – найменш розвинених країн.

За регіонами світу країни розподілилися таким чином (рис. 4.10).

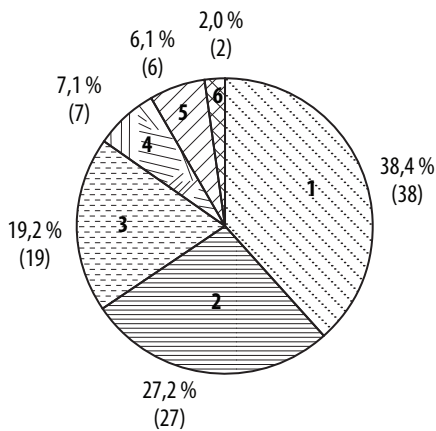

Рис. 4.10. Структура розподілу вибірки країн за регіонами світу:
1 – Європа; 2 – Азія; 3 – Африка; 4 – Північна Америка; 5 – Південна Америка;
6 – Океанія

Джерело: авторська розробка

Найбільше у виборці буде представлено країни з таких регіонів світу: Європа – 38 (38,4 %); Азія – 27 (27,2 %); Африка – 19 (19,2 %).

Вихідні дані для розрахунку оцінки компонент моделі економіки країн наведено в табл. А.1 (Додаток А), а самі результати розрахунків – у табл. А.2 (Додаток А).

На рис. 4.11 наведено ТОП-10 країн світу за показником економічного розвитку (ВВП на одну особу).

Наведені вище розрахунки не дають можливості визначити, за допомогою яких моделей економіки країни досягають вищого економічного розвитку. Вирішення цього питання пропонується здійснити шляхом використання кластерного аналізу за інтегральними показниками компонент моделей економіки і їх розвитком в Україні та країнах світу.

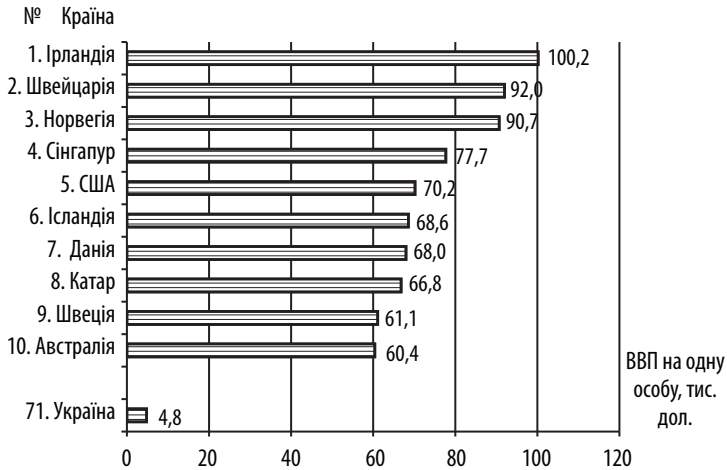

Рис. 4.11. Рейтинг країн світу за показником ВВП на одну особу

Джерело: сформовано за даними [60]

Графік середніх значень характеристик країн світу за компонентами моделей економіки та їх розвитком наведений на рис. 4.12.

Згідно з розрахунками було виділено три кластери країн (табл. 4.3).

До *першого кластера* було віднесено 26 розвинених країн світу (26,3% від кількості досліджуваних країн). Ці країни мають найвищі значення показників за компонентами моделі економіки і її розвитком, окрім інвестицій.

У *другий кластер* увійшли 42 країни, з яких 13 – розвинені та 29 – ті, що розвиваються. Країни цього кластера мають середні значення показників за компонентами моделі економіки та її розвитку, за винятком інвестицій, за якими спостерігається найвище значення.

До *третього кластера* віднесено 31 країну, з яких 23 країни – країни, що розвиваються, і 8 – найменш розвинені країни світу. Ці країни мають найнижчі значення показників за компонентами моделі економіки і її розвитком.

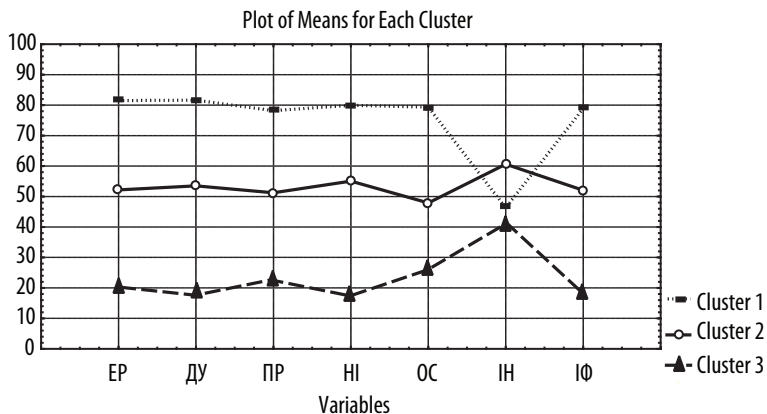

Рис. 4.12. Графік середніх значень характеристик кластерів країн світу за інтегральними показниками компонент моделей економіки та їх розвитком

Джерело: авторська розробка

Таблиця 4.3

Розподіл країн світу та України на кластери за компонентами моделей економіки та їх розвитком

1-й кластер	2-й кластер	3-й кластер
Розвинені країни	Розвинені країни	Країни, що розвиваються
Австралія	Хорватія	Алжир
Австрія	Кіпр	Білорусь
Бельгія	Чехія	Боснія і Герцеговина
Канада	Естонія	Камбоджа
Іспанія	Греція	Єгипет
Данія	Угорщина	Гана
Фінляндія	Латвія	Гватемала
Франція	Литва	Гондурас
Німеччина	Мальта	Іран
Гонконг	Польща	Ірак
Ісландія	Португалія	Кенія
Ірландія	Словаччина	Молдова
Ізраїль	Словенія	Монголія

Закінчення табл. 4.3

1-й кластер	2-й кластер	3-й кластер
Розвинені країни	Країни, що розвиваються	Країни, що розвиваються
Італія Японія Корея Нідерланди Нова Зеландія Норвегія Катар Сінгапур Швеція Швейцарія ОАЕ Велика Британія США	Ботсвана Бразилія Болгарія Чилі Колумбія Коста-Рика Грузія Індія Індонезія Йорданія Казахстан Малайзія Маврикій Мексика Намібія Оман Панама Філіппіни Румунія Росія Азербайджан Саудівська Аравія ПАР Китай Таїланд Туреччина Уругвай В'єтнам Аргентина	Чорногорія Марокко Пакистан Парагвай Сербія Шрі-Ланка Туніс Україна Узбекистан Зімбабве
		Найменш розвинені країни
		Ангола Бурунді Мадагаскар Мозамбік Танзанія Уганда Замбія Руанда

Джерело: авторська розробка

У цьому дослідженні для класифікації країн і побудови структури моделі світової економіки пропонується використовувати центр-периферійну модель просторового розподілу країн світу за критерієм рівня розвитку [64–69].

Фундаментальним підґрунтям для формування теорії «центр – периферія» стала теорія світ-системного аналізу І. Валерстайна [64]. Класичного оформлення теорія «центр – периферія» набула в роботах Дж. Фрідмана [65; 66]. Автором було визначено поняття центру (ядра) і периферії, а також досліджено зв'язки між ними (рис. 4.13).

Рис. 4.13. Структура моделі «центр - периферія» за Дж. Фрідманом

Джерело: [65]

Запропонована Дж. Фрідманом структура моделі «центр – периферія» містить три рівня, які відповідають таким характеристикам:

- центр (ядро) – у ньому сконцентрований потужний економічний потенціал, що забезпечує здатність розробляти та впроваджувати нововведення;
- внутрішня периферія – здатна приймати від центру імпульси для розвитку та створювати на їх основі власні конкурентні переваги;
- віддалена периферія – здатна отримувати від центру лише незначну частку імпульсів, як правило, через тривалий проміжок часу у

вигляді частини інновацій, що вже втратили свою новизну для центру та внутрішньої периферії.

У теорії «центр – периферія» виділяється декілька моделей формування структури економіки (рис. 4.14).

Рис. 4.14. Різновиди моделі «центр – периферія»

Джерело: [60]

Ґрунтуючись на результатах кластеризації, пропонується «центр – периферійну» модель світової економіки подати таким чином (рис. 4.15).

У ядро центру входять 7 розвинених країн, які представляють неофіційний міжнародний клуб лідерів 7 країн світу: Велика Британія, Німеччина, Італія, Канада, Франція, Японія і США. До дальнього центру входять інші розвинені країни світу, які складають 1-й кластер. До ближньої полу периферії віднесено 13 розвинених країн, а дальнього – 29 країн світу, що розвиваються, які складають 2-1 кластер.

Склад ближньої периферії формують 23 країни, що розвиваються, а дальньої – 8 найменш розвинених країн, що входять до 3-го кластера. Україна входить у склад ближньої периферії світової економіки.

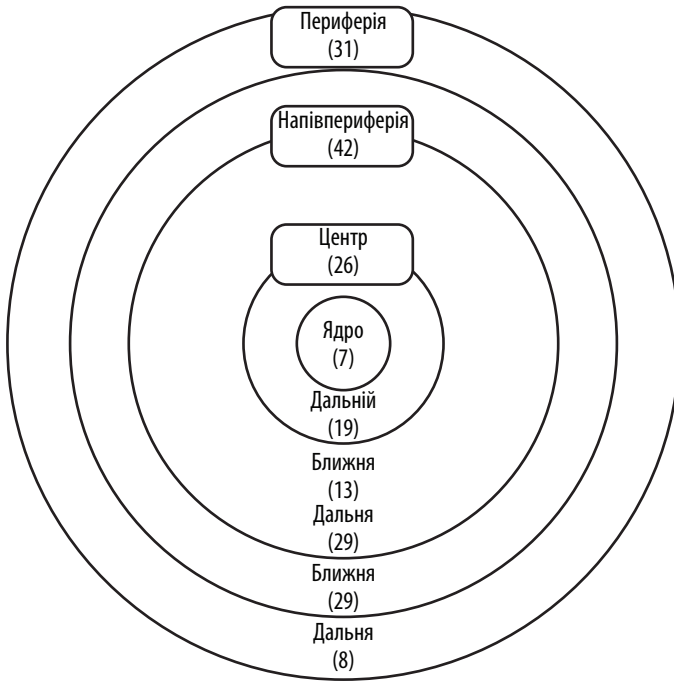

Рис. 4.15. Центро-периферійна модель побудови світової економіки

Джерело: авторська розробка

В центр моделі «центр – периферія» світової економіки входять країни з таких регіонів світу: Європа – 15 (57,7 %), Азія – 7 (26,9 %), Північна Америка – 2 (7,7 %) і Океанія – 2 (7,7 %) (рис. 4.16).

У напівпериферію моделі «центр – периферія» світової економіки входять країни з таких регіонів світу: Європа – 18 (42,8 %); Азія – 12 (28,6 %); Африка – 4 (9,5 %); Південна Америка – 5 (11,9 %); Північна Америка – 3 (7,1 %) (рис. 4.17).

До периферії моделі «центр – периферія» світової економіки відносяться країни з таких регіонів світу: Африка – 15 (48,4 %); Азія – 7 (22,5 %); Європа – 6 (19,4 %); Північна Америка – 2 (6,5 %) і Південна Америка – 1 (3,2 %) (рис. 4.18).

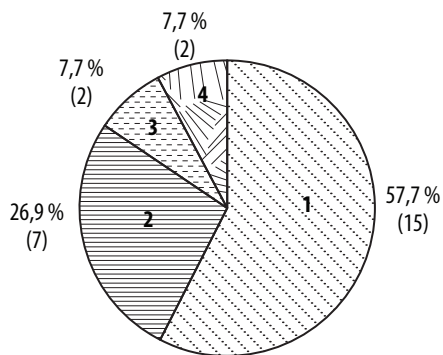

Рис. 4.16. Структура розподілу країн центру моделі «центр - периферія» за регіонами світу:
1 – Європа; 2 – Азія; 3 – Північна Америка; 4 – Океанія

Джерело: авторська розробка

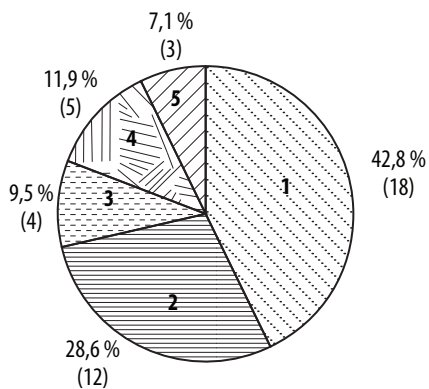

Рис. 4.17. Структура розподілу країн напівпериферії моделі «центр - периферія» за регіонами світу:
1 – Європа; 2 – Азія; 3 – Африка; 4 – Південна Америка; 5 – Північна Америка

Джерело: авторська розробка

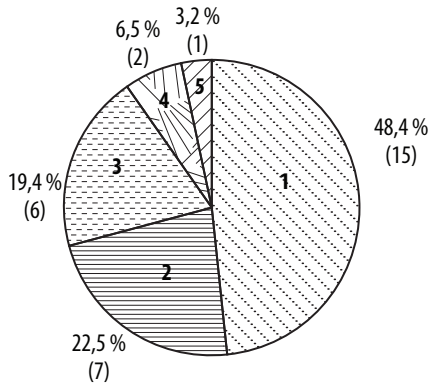

Рис. 4.18. Структура розподілу країн периферії моделі «центр – периферія» за регіонами світу:

1 – Африка; 2 – Азія; 3 – Європа; 4 – Північна Америка; 5 – Південна Америка

Джерело: авторська розробка

Із проведеного вище дослідження видно, що шлях України в рамках моделі «центр - периферія» полягає у такій послідовності її еволюції (рис. 4.19).

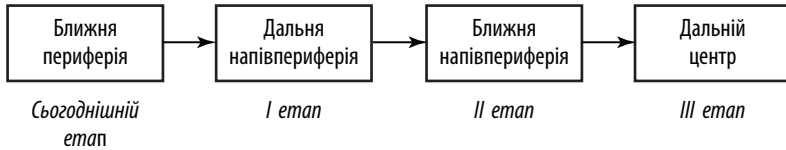

Рис. 4.19. Еволюція України в рамках моделі «центр - периферія»

Джерело: авторська розробка

Країни світу на різних рівнях моделі «центр – периферія» мають різні типи моделі економіки (табл. 4.4).

Так, у ядро центру моделі «центр - периферія» більше входять країни, у яких ліберальна (англосаксонська) модель економіки – 3 (42,9 %) і континентальна (рейнська) – 2 (28,6 %).

У дальньому центрі розташувалося більше країн, у яких ліберальна (англосаксонська) і скандинавська (соціально-демократична) моделі

Таблиця 4.4

Розподіл країн центру і напівпериферії моделі «центр - периферія» за типами моделей економіки

Рівень	Різновид	Тип моделі економіки	Країни
1	2	3	4
Центр	Ядро	Ліберальна (англосаксонська)	США, Велика Британія, Канада
		Континентальна (рейнська)	Німеччина, Франція (частково)
		Південноєвропейська (середземноморська)	Італія
		Японська	Японія
	Дальній	Ліберальна (англосаксонська)	Австралія, Нова Зеландія, Ірландія, Швейцарія, Ізраїль
		Континентальна (рейнська)	Австрія, Бельгія, Нідерланди
		Південноєвропейська (середземноморська)	Іспанія
		Нових індустріальних країн (першої хвили)	Гонконг, Сінгапур, Республіка Корея
		Скандинавська (соціально-демократична)	Данія, Фінляндія, Ісландія, Норвегія, Швеція
		Рентна	ОАЕ, Катар
Напівпериферія	Ближня	Ліберальна (англосаксонська)	Мальта
		Південноєвропейська (середземноморська)	Португалія, Греція
		Офшорно-туристична	Кіпр
		Пострадянська	Хорватія, Чехія, Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, Польща, Словенія, Словаччина, Україна
	Дальня	Китайська	Китай
		Індійська	Індія
		Державно-ліберальна	Туреччина
		Рентна	Йорданія, Оман, Саудівська Аравія
Африканська	Ботсвана, Намібія, Маврикій, ПАР		

Закінчення табл. 4.4

1	2	3	4
		Пострадянська	Болгарія, Грузія, Казахстан, Румунія, Росія, Азербайджан
		Нових індустріальних країн (2-ї хвили)	Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Таїланд, В'єтнам
		Латиноамериканська	Бразилія, Чилі, Колумбія, Коста-Рика, Мексика, Панама, Уругвай, Аргентина

Джерело: авторська розробка

економіки – по 5 (26,3 %), далі йдуть нові індустріальні країни (першої хвили) і країни з континентальною (рейнською) моделями економіки – по 3 (15,8 %).

Країни ближньої напівпериферії, у більшості своїй – 9 (69,2 %) – мають пострадянську модель економіки у різних її виглядах.

У дальній напівпериферії найбільш успішними були Китай та Індія зі своїми специфічними моделями економіки, а також нові індустріальні країни (другої хвили) – 5 (17,2 %). Сюди ж входять і 8 (27,6 %) країн з латиноамериканською моделлю економіки та 6 (20,7 %) з пострадянською, але вони мають гірші економічні результати, ніж наведені вище.

Таким чином, наведена вище оцінка компонент моделей економіки країн світу і їх класифікація в центрально-периферійній моделі побудови світової економіки дають можливість визначити модель економіки України в повоєнний період.

4.3. Обґрунтування моделі економіки України в повоєнний період

Україна відноситься до країн, що розвиваються, і в рамках моделі «центр - периферія» вона знаходиться на ближній периферії (табл. 4.4) світової економіки. Незважаючи на те, що Україна в 2021 році за чисельністю населення посідала 8-ме місце в Європі, а за площею території – 1-ше місце, її ВВП був тільки на 26-му місці. Це свідчить про те, що модель економіки, яка функціонувала в країні, не відповідала тому потенціалу, що Україна має.

Вторгнення рф в Україну в 2014 році, анексія АР Крим і частини території Донецької та Луганської областей вплинули на економічний розвиток країни. Однак станом на 2021 рік економіка України певним чином адаптувалася до тієї ситуації, що склалася. На початку 2022 року рф почала повномасштабну війну на території України, яка продовжується і зараз. Загарбники зруйнували багато домівок українців, об'єктів інфраструктури та ін. і захопили частину території країни. Війна продовжується, і країна витрачає на неї більшу частину свого бюджету і зовнішньої допомоги країн-союзників.

Незважаючи на всі ці обставини, модель економіки України за своїми принципами і характерними рисами залишається тією ж, що була станом на 2021 рік, з урахуванням тих обставин, що наклала на неї війна.

На *рис. 4.20* наведено модель економіки України станом на 2021 рік.

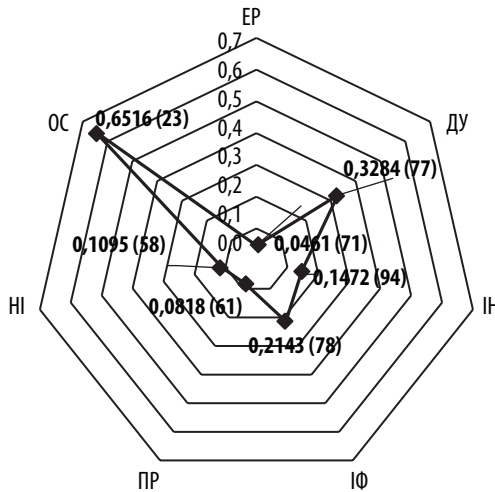

Рис. 4.20. Модель економіки України станом на 2021 рік

Джерело: авторська розробка

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Модель економіки України має такі сильні та слабкі сторони (табл. 4.5).

Таблиця 4.5

Сильні та слабкі сторони моделі економіки України

Компонента	Сильна сторона	Слабка сторона
Державне управління	Легкість ведення бізнесу	Ефективність державного управління Корупція
Освіта	Витрати на освіту	Ефективність системи освіти
Наука та інновації	Кількість патентів Інноваційність	Витрати на НДР Кількість науковців
Промисловість та інші сфери економіки	Сільське господарство Сфера послуг	Конкурентоспроможність промисловості
Інвестиції	Іноземні інвестиції	Капітальні інвестиції
Інфраструктура	–	Торгова та транспортна інфраструктура

Джерело: авторська розробка

Для економіки України характерні такі принципи та головні риси:

1. Поєднання аграрно-сировинного експорту, залишкової радянської промисловості і нових сервісних галузей.
2. Залежність від світових цін на метали й аграрну продукцію.
3. Залежність від зовнішнього фінансування.
4. Незавершені структурні реформи.
5. Прагнення до євроінтеграції.
6. Низький рівень доходів.
7. Відтік робочої сили за кордон.
8. Неєфективна система державного управління і корупція.

Компоненти моделі економіки України та країн світу пов'язані між собою причинно-наслідковими зв'язками, про що свідчать дані табл. 4.6.

Для визначення найбільш впливових з них побудуємо когнітивну модель (рис. 4.21).

Таблиця 4.6

Коефіцієнти кореляції між компонентами моделей економік країн світу

Компоненти і економічний розвиток	Економічний розвиток (ЕР)	Державне управління (ДУ)	Промисловість (ПР)	Наука та інновації (НІ)	Освіта (ОС)	Інвестиції (ІН)	Інфраструктура (ІФ)
Економічний розвиток (ЕР)	1	0,826292	0,635668	0,69794	0,5606	0,084157	0,784754
Державне управління (ДУ)		1	0,608121	0,727824	0,713126	0,115608	0,841675
Промисловість (ПР)			1	0,800874	0,360114	0,201868	0,724296
Наука та інновації (НІ)				1	0,528211	0,235038	0,778473
Освіта (ОС)					1	0,009561	0,574439
Інвестиції (ІН)						1	0,151004
Інфраструктура (ІФ)							1

Джерело: авторська розробка

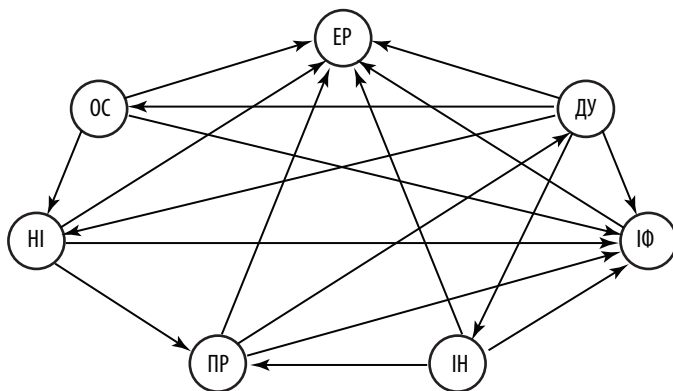

Рис. 4.21. Когнітивна модель взаємозв'язку компонентів інтегрального показника потенціалу економіки країн світу

Джерело: авторська розробка

Із когнітивної моделі видно, що найбільший вплив на інші компоненти інтегрального показника потенціалу економік країн світу здійснюють такі компоненти: державне управління, науково-інноваційна діяльність, структура економіки та розвиток інфраструктури. Їх, в першу чергу, і треба покращувати в Україні.

Після закінчення війни Україні належить пройти шлях у структурі світової економіки з ближньої периферії до дальнього центру (рис. 4.13).

На першому етапі цього шляху Україна має перейти з ближньої периферії до дальньої напівпериферії. Аналіз, наведений вище, свідчить, що зразком моделі економіки для цього може бути модель нових індустріальних країн (другої хвилі), які швидше за інші країни пройшли цей шлях. Як зразок можна взяти модель економіки Малайзії, яка із переліку НІК (другої хвилі) стала найбільш успішною у цій трансформації.

На рис. 4.22 наведено модель економіки Малайзії.

У табл. 4.7 наведено порівняння компонент моделей економіки України та Малайзії

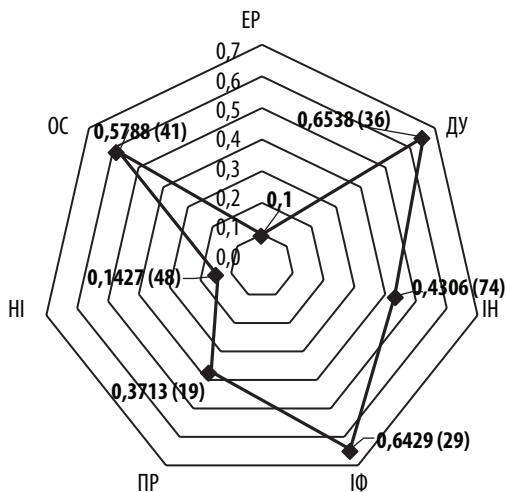

Рис. 4.22. Модель економіки Малайзії

Джерело: авторська розробка

Таблиця 4.7

Порівняння компонент моделей економіки України та Малайзії

Компонента	Україна (2021 р.)	Малайзія	Зміна	
			+ / –	%
Державне управління	0,3282	0,6538	+0,3256	199,2
Освіта	0,6515	0,5788	–	–
Наука та інновації	0,1093	0,1427	+0,0334	130,6
Промисловість	0,0817	0,3713	+0,2896	454,5
Інвестиції	0,2877	0,4306	+0,1429	149,7
Інфраструктура	0,2143	0,6429	+0,4286	300,0
Економічний розвиток	0,0461	0,1089	+0,0628	236,2

Джерело: авторська розробка

Щоб досягти рівня економічного розвитку Малайзії, Україні треба, в першу чергу, досягти рівня цієї країни за такими компонентами моделі

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

економіки: промисловість – зростання на 454,5 %, інфраструктура – на 300,0 % і державне управління – на 199,2 %.

Для цього Україні потрібно, в першу чергу, збільшити такі показники компонент моделі економіки: конкурентоспроможність промисловості – на 454,5 %; витрати на НДР – на 327,6 %; додану вартість промисловості – на 228,4 % і ефективність державного управління – на 227,0 % (табл. 4.8).

Таблиця 4.8

**Порівняння показників компонент моделей економіки
України та Малайзії**

Компонента і економічний розвиток	Показник	Україна (2021 р.)	Малайзія	Зміна	
				+ / –	%
1	2	3	4	5	6
Державне управління (ДУ)	Ефективність державного управління	39,24	80,0	+44,76	227,0
	Корупція	32	48	+16	150,0
	Легкість ведення бізнесу	70,2	81,5	+11,3	116,1
Промисловість	Конкурентоспроможність промисловості	0,0817	0,3713	+0,2896	454,5
	Додана вартість сільського господарства	10,89	9,59	-1,3	88,1
	Додана вартість промисловості	10,28	23,47	+13,19	228,3
	Додана вартість послуг	51,91	51,55	–	–
Освіта	Витрати на освіту	5,74	4,27	–	–
	Ефективність системи освіти	69,9	72,5	+2,6	103,7
Наука та інновації	Витрати на НДР	0,29	0,95	+0,66	327,6
	Кількість науковців	587	741	+154	126,2
	Кількість патентів	50,6	35,9	–	–
	Інновації	35,6	41,9	+6,3	117,7
Інвестиції	Іноземні інвестиції	3,98	5,43	1,45	130,4
	Капітальні вкладення	13,2	19,29	+6,09	146,1

Закінчення табл. 4.8

1	2	3	4	5	6
Інфраструктура	Торговельна і транспортна інфраструктура	2,4	3,6	+1,2	150,0
Економічний розвиток	ВВП на одну особу	4827,8	11109,3	+6281,5	230,1

Джерело: авторська розробка

Досягнення значень показників компонент моделі економіки Малайзії передбачає для України перехід від державно-ринкової економіки, яка поєднує аграрно-сировинний експорт, пострадянську промисловість і нові сегменти послуг, до малайзійської ринкової економіки з активним державним регулюванням і експортно-орієнтованою промислово-аграрною продукцією. Основні риси моделі економіки Малайзії такі:

1. Поєднання сировинного сектора, промислового експорту і послуг, що розвиваються.
2. Активна роль держави та позитивної дискримінації.
3. Орієнтація на зовнішні ринки.
4. Політична стабільність і відносно невелика корупція.
5. Етнічна гармонія і соціальна справедливість.
6. Середній клас, що розвивається.

На другому етапі Україна має перейти з загальної до ближньої напівпериферії. Вищенаведений аналіз свідчить, що зразком моделі економіки для цього може бути Польща, яка стала найбільш успішною серед країн цього сектора структури світової економіки.

На рис. 4.23 наведено модель економіки Польщі.

У табл. 4.9 наведено порівняння компонент моделей економіки України та Польщі.

Щоб досягти рівня економічного розвитку Польщі, Україні потрібно, в першу чергу, досягти рівня цієї країни за компонентом науки та інновації шляхом її зростання на 152,9 %.

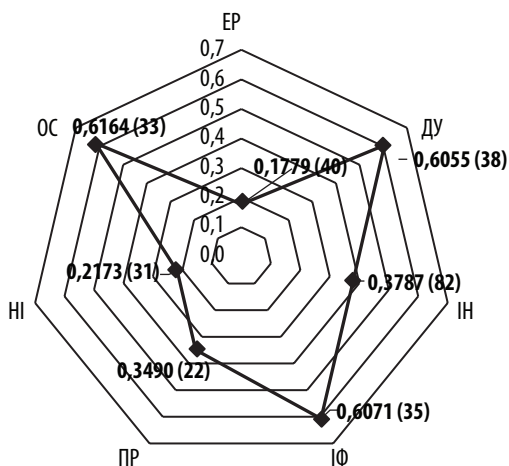

Рис. 4.23. Модель економіки Польщі

Джерело: авторська розробка

Таблиця 4.9

Порівняння компонент моделей економіки України та Польщі

Компонента	Україна		Польща	Зміна	
	2021 р.	після I етапу		+ / -	%
Державне управління	0,3282	0,6538	0,6055	-	-
Освіта	0,6515	0,6515	0,6164	-	-
Наука та інновації	0,1093	0,1427	0,2173	+0,0746	152,9
Промисловість	0,0817	0,3713	0,3490	-	-
Інвестиції	0,2877	0,4306	0,3787	-	-
Інфраструктура	0,2143	0,6429	0,6071	-	-
Економічний розвиток	0,0461	0,1089	0,1779	+0,069	163,4

Джерело: авторська розробка

Для цього Україні потрібно збільшити такі показники компоненти моделі економіки: кількість науковців – на 443,7 % і витрати на НДР – на 146,3 % (табл. 4.10).

Таблиця 4.10

Порівняння показників компонент моделей економіки
України та Польщі

Компонента і економічний розвиток	Показник	Україна після I етапу	Польща	Зміна	
				+ / -	%
Державне управління (ДУ)	Ефективність державного управління	80	61,43	-	-
	Корупція	48	56	+8	116,7
	Легкість ведення бізнесу	81,5	76,4	-	-
Промисловість	Конкурентоспроможність промисловості	0,3713	0,3490	-	-
	Додана вартість промисловості	9,59	2,22	-7,37	23,1
	Додана вартість сільського господарства	23,47	16,72	-	-
	Додана вартість послуг	51,91	56,9	+4,95	109,5
Освіта	Витрати на освіту	5,74	4,94	-	-
	Ефективність системи освіти	72,5	72,1	-	-
Наука та інновації	Витрати на НДР	0,95	1,39	+0,44	146,3
	Кількість науковців	74,1	3288	+2547	443,7
	Кількість патентів	50,6	27,1	-	-
	Інновації	41,9	39,9	-	-
Інвестиції	Іноземні інвестиції	5,43	5,46	+0,03	100,6
	Капітальні вкладення	19,29	17,04	-	-
Інфраструктура	Торговельна і транспортна інфраструктура	3,6	3,5	-	-
Економічний розвиток	ВВП на одну особу	11109,3	17999,9	+6890,6	162,0

Джерело: авторська розробка

Досягнення значень показників компонент моделі економіки Польщі передбачає для України перехід від ринкової економіки з активним державним регулюванням і експортно-орієнтованою промислово-

аграрною продукцією до польської ліберальної моделі з державним регулюванням з орієнтацією на експорт промислової та аграрної продукції. Основні риси моделі економіки Польщі такі:

7. Сильний промисловий сектор, сільське господарство і сфера послуг, що розвивається.
8. Сильний малий і середній бізнес.
9. Акцент на іноземні інвестиції.
10. Розвинена інфраструктура і логістика.
11. Висока зайнятість і низький рівень безробіття.
12. Експортно-орієнтована модель промислової і аграрної продукції.
13. Скорочення чисельності населення, старіння і відтік молоді за кордон.

На третьому етапі Україна має перейти з ближньої периферії до дальнього центру. Вищенаведений аналіз свідчить, що зразком моделі економіки для цього можуть бути Нідерланди. Нідерланди є однією із найуспішніших серед країн цього сектора структури світової економіки.

На *рис. 4.24* наведено модель економіки Нідерландів.

У *табл. 4.11* наведено порівняння компонент моделей економіки України та Нідерландів.

Щоб досягти рівня економічного розвитку Нідерландів, Україні потрібно досягти рівня цієї країни за такими компонентами моделі економіки: наука та інновації – зростання на 164,1 %, промисловість – на 159,3 %, державне управління – на 136,8 % і інфраструктура – на 133,3 %.

Для цього Україні потрібно, в першу чергу, збільшити такі показники компонент моделі економіки: кількість науковців – на 178,0 %, витрати на НДР – на 165,5 %, конкурентоспроможність промисловості – на 159,3 %, корупція – на 146,4 % і інновації – на 139,9 % (*табл. 4.12*).

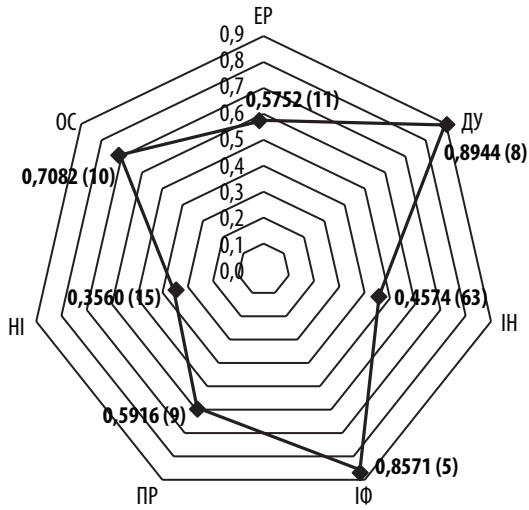

Рис. 4.24. Модель економіки Нідерландів

Джерело: авторська розробка

Таблиця 4.11

Порівняння компонент моделей економіки України та Нідерландів

Компонента	Україна після II етапу	Нідерланди	Зміна	
			+ / -	%
Державне управління	0,6538	0,8944	+0,2406	136,8
Освіта	0,6515	0,7082	+0,0567	108,7
Наука та інновації	0,2173	0,3560	+0,1387	164,1
Промисловість	0,3713	0,5916	+0,2203	159,3
Інвестиції	0,4306	0,4574	+0,0268	106,2
Інфраструктура	0,6429	0,8571	+0,2142	133,3
Економічний розвиток	0,1779	0,5752	+0,3973	323,3

Джерело: авторська розробка

Таблиця 4.12

Порівняння показників компонент моделей економіки
України та Нідерландів

Компонента і економічний розвиток	Показник	Україна після І етапу	Польща	Зміна	
				+ / -	%
Державне управління (ДУ)	Ефективність державного управління	80	96,19	+16,19	120,3
	Корупція	56	82	+26	146,4
	Легкість ведення бізнесу	81,5	76,1	-	-
Промисловість	Конкурентоспроможність промисловості	0,3713	0,5916	+0,2203	159,3
	Додана вартість промисловості господарства	2,22	1,59	-0,63	71,6
	Додана вартість сільського господарства	23,47	10,84	-	-
	Додана вартість послуг	56,9	69,41	+12,51	122,0
Освіта	Витрати на освіту	5,74	5,14	-	-
	Ефективність системи освіти	72,5	86,4	+13,9	119,2
Наука та інновації	Витрати на НДР	1,39	2,3	+0,91	165,5
	Кількість науковців	3288	5854	+2566	178,0
	Кількість патентів	50,6	11,3	-	-
	Інновації	41,9	58,6	+16,7	139,9
Інвестиції	Іноземні інвестиції	5,46	-12,99	-	-
	Капітальні вкладення	19,29	21,58	+2,29	111,9
Інфраструктура	Торговельна і транспортна інфраструктура	3,6	4,2	+0,6	116,7
Економічний розвиток	ВВП на одну особу	17999,9	57708,1	+39708,2	320,6

Джерело: авторська розробка

Досягнення значень показників компонент моделі економіки Нідерландів передбачає для України перехід від ліберальної моделі з державним регулюванням з орієнтацією на експорт промислової та аграр-

ної продукції до нідерландської ліберальної економіки – соціально-орієнтованої, інноваційної, експортної спрямованості, з розвиненим сільським господарством, промисловістю і сферою послуг. Основні риси моделі економіки Нідерландів такі:

1. Розвинене сільське господарство експортно-орієнтоване.
2. Розвинена інфраструктура і логістичний хаб.
3. Висока соціальна захищеність.
4. Розвинена сфера послуг.
5. Експортно-імпортна модель.
6. Залучення інвестицій.
7. Висока інноваційність.

Таким чином, еволюція економіки України в рамках моделі «центр – периферія» (рис. 4.13) введе країну в групу розвинених країн світу і забезпечить високий рівень життя її населення.

ЗАКЛЮЧЕННЯ

Країни світу мають різний рівень економічного розвитку, що зумовлено низкою взаємопов'язаних причин, які є як загальними для певних груп країн, так і специфічними для кожної окремої країни.

Для того щоб обґрунтувати і впровадити в країні економічну політику, яка б відповідала тому чи іншому рівню розвитку економіки, необхідно створити її модель – аналітичну конструкцію, що визначає компоненти, які забезпечують, у першу чергу, збільшення багатства держави.

Аналіз моделей економіки, як групи країн, так і окремих з них, дозволив визначити їх загальні та спеціальні характеристики, що притаманні тому чи іншому рівню їх розвитку.

Запропонований у роботі методичний підхід дозволив оцінити загальні риси (компоненти) моделей економіки в 99 країнах світу, що належать до різних груп, а також побудувати когнітивну модель взаємовпливу найбільш вагомих причин, що впливають на перехід країн з однієї групи до іншої.

У дослідженні також створено модель «центр – периферія», яка дає можливість визначити місце країни у світовій економіці залежно від рівня її розвитку і побудувати шлях трансформації моделі економіки держави при переході з однієї до іншої групи країн.

Згідно з розрахунками, Україна знаходиться у світовій економіці на ближній периферії і відноситься до групи країн, що розвиваються. Щоб Україна змогла стати розвинутою і процвітаючою країною, їй потрібно пройти довгий і складний шлях, який потребує постійної трансформації її моделі економіки, прийняття ефективних рішень на державному рівні, подолання корупції та науково-технічного і інноваційного розвитку. Як свідчить історичний досвід успішних країн і проведене вище дослідження, у Україні є для цього необхідний потенціал і тільки за його ефективного використання країна зможе забезпечити своє майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Diamond J. *Guns, Germs and Steel: The Fates of Human Societies*. New York : W. W. Norton & Company, 1997. 480 p.
2. Sachs J. B. *The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time*. New York : Penguin Books, 2006. 448 p.
3. Clark G. *A Farewell to Alms: A Brief Economic History of the World*. Princeton University Press, 2007. 432 p.
4. Галор О. Подорож людства. Витоки багатства і нерівності / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2023. 264 с.
5. Spens M. *The Next Convergence: The Future of Economic Growth in a Multispeed World*. Macmillan Publishers, Picador, 2011. 322 p.
6. Reinert E. S. *How rich countries got rich and why poor countries stay poor*. London : PublicAffairs, 2007. 354 p.
7. Acemoglu D., Robinson J. A. *Why nations fail. The origins of power prosperity and poverty*. USA : Crown Business, 2012. 546 p.
8. Дідківська Л. Еволюція англосаксонської моделі економіки: соціальний вимір. *Грааль науки*. 2023. № 25. С. 29–33.
DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science>
9. Anglo-Saxon Model // *Quickeconomics*, 2024. URL: <https://quickeconomics.com/terms/anglo-saxon-model/>
10. Ляшенко Т. М. Соціально-економічні моделі: варіанти подолання світової кризи. Світовий досвід та українські реалії. *Політикус*. 2020. Вип. 5. С. 73–79.
DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-5.11>
11. Körner F. M., Trautwein H.-M. *German Economic Models, Transnationalization and European Imbalances. Part III - Political Economy of Structural Governance*. Cambridge University Press, 2017.
12. Гупало О. Г. Порівняльний аналіз моделей соціальної політики. *Науковий вісник НАТУ України*. 2015. Вип. 25.4. С. 211–218. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltnu_2015_25.4_37

13. Byrkjeflot H. The Nordic Model of Economic Development and Management // *Development Models, Globalization and Economies* / J. B. Kidd, F. J. Richter (eds.). Palgrave Macmillan, London, 2006.

DOI: https://doi.org/10.1057/9780230523555_4

14. Любохинець Л. С. Інституційні аспекти становлення соціальної держави за умов ефективної соціальної політики. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 1 (44). С. 87–93.

15. Серватинська І. Моделі соціальної політики та соціального страхування: світовий і вітчизняний досвід. *Світ фінансів*. 2014. № 3. С. 163–172.

16. Kosztowniak A. Models of the market economy in the global economy. *Research Papers of Wroclaw University of Economics*. 2011. No. 192. P. 23–32.

17. Хома Н. Основні підходи до типології моделей соціальної держави. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2014. Вип. 4. С. 81–88.

18. Мейш А. В., Матвійчук О. В. Моделі та типи національних економік. *Вісник Хмельницького національного університету. Сер. Економічні науки*. 2019. № 4. Т. 1. 2019. С. 132–135.

19. Грицак Ю. П. Соціально-економічні типи країн. Харків : ХДУ ім. В. Н. Каразіна, 1998. 72 с.

20. Вишневецька О. М. Економіка та моделі економічних систем країн світу. Донецьк : ДонНТУ, 2010. 302 с.

21. Graduation from LDC category // United Nations. URL: <https://www.un.org/development/desa/dpad/least-developed-country-category/ldc-graduation.html>

22. The least developed countries in the post-COVID world: Learning from 50 years of experience // UNCTAD. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ldc2021_en.pdf

23. World Bank Group country classifications by income level for FY24 (July 1, 2023–June 30, 2024) // World Bank. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/new-world-bank-group-country-classifications-income-level-fy24>

24. How does the WEO categorize advanced versus emerging market and developing economies? // The International Monetary Fund. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/frequently-asked-questions>

25. International Monetary Fund. World Economic Outlook Database, April 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2023/April>

26. World Development Indicators // The World Bank. URL: https://databank.worldbank.org/reports.aspx?series=bx.klt.dinv.cd.wd&source=2&utm_source=chatgpt.com

27. United Nations department of Economic and Social Affairs // United Nations. URL: <https://www.un.org/en/desa>

28. Кораблін С. О. Макроекономічна динаміка України: пастка сировинних ринків : монографія. Київ : ДУ "Ін-т екон. та прогнозув. НАН України". 2017. 308 с.

29. Дуна Н. Г., Ковтун Т. Д. Економіка Великої Британії в умовах трансформації відносин з ЄС. *Бізнес Інформ*. 2019. № 12. С. 57–62.

30. Амсден Е. Як Південна Корея стала технологічним гігантом за 30 років / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2024. 480 с.

31. Стадвелл Дж. Чому Азії вдалося. Успіхи і невдачі найдинамічнішого регіону світу / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2022. 448 с.

32. Махбубані К. Чи виживе Сингапур? Як місто-держава готується до нових викликів / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2021. 272 с.

33. Шарма Р. Передові країни. В очікуванні нового «економічного дива» / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2018. 296 с.

34. Balsewicz L., Rzonca A. Zagagki wirostu gospodarezego. Sity napesdowej kzyzysy-analizei porownancza. Warszawa : Wydawnictwo C. H. Beek. 2010. 512 p.

35. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Вузкий коридор. Держави, суспільства і доля свободи / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2023. 624 с.

36. Ха-Джун Чанг. 23 прихованих факти про капіталізм / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2018. 296 с.

37. Easterly W. *The Elusive Quest For Growth: Economists' Adventures and Misadventures in the Tropics*. The motpress. Cambridge. Massachusetts. London, England, 2006. 325 p.

38. Куклин В., Сиренькая А. Богатство и социальное развитие наций. *Український соціологічний журнал*. 2016. № 1–2. С. 42–57.

39. Пізано І., Ші В. Індустріальний ренесанс Америки. Шлях до національного процвітання / пер. з англ. Київ : Наш формат, 2024. 176 с.

40. Гець В. М. Трансформація моделі економіки України: (ідеологія, протиріччя, перспективи). Київ : Логос, 1999. 500 с.

41. Даниленко А. І. Моделі економічного розвитку і фінансова політика. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. 2013. С. 5–10.

42. Белікова Н. В. Наукове забезпечення економічних реформ: теоретико-методологічні аспекти. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2014. 280 с.

43. Кизим М. О., Белікова Н. В., Колбасін Є. С. Теоретичне забезпечення дослідження проблеми потрапляння країни до “пастки відсталості”. *Бізнес Інформ*. 2021. № 11. С. 6–12.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-11-6-12>

44. Лук'яненко Д., Чужиков В., Возняк М. та ін. Конвергенція економічних моделей Польщі та України. Київ : КНЕУ, 2010. 719 с.

45. Хаустова В. Є. Промислова політика в Україні: формування та прогнозування : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2015. 384 с. URL: https://ndc-ipr.org/media/ndc_old/documents/projects_and_analytics/PromPolituka.pdf

46. Теоретичні та практичні аспекти розпізнавання патологічних процесів в економіці України : монографія / за заг. ред. М. О. Кизима ; авт. кол. : М. О. Кизим, Ю. Б. Іванов, В. Є. Хаустова, П. В. Проноза та ін. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2021. 426 с. URL: https://ndc-ipr.org/media/publications/files/Mono_PatProc.pdf

47. Legatum Prosperity Index. URL: <https://index.prosperity.com/ranking>

48. GPD – ppp per capita. World Development Indicators (WDI) // World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicators/NY.GDP.PCAP.PP.CD>

49. World happiness Report. URL: <https://worldhappiness.report/ed/2024/>

50. Poverty headcount ratio at \$5.50 a day. URL: https://worlddataview.com/topics/poverty_and_inequality/poverty_headcount_ratio_5_50_usd_day

51. Башнянин Г. І., Шевич Б. М. “Пастка бідності” та економічний орієнталізм. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2015. Вип. 49. С. 185–193.

52. Теоретичні аспекти виходу України з «пастки відсталості»: монографія / за ред. М. О. Кизима, Н. В. Белікової; авт. кол.: М. О. Кизим, В. Є. Хаустова, Н. В. Белікова, О. Ю. Полякова та ін. Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2023. 402 с. URL: https://ndc-ipr.org/media/publications/files/Mono_Backwardness_trap_2023.pdf

53. Бережний Я. В. Інституційні пастки і розгортання інституційної кризи в Україні. *Економіка та держава*. 2015. № 9. С. 46–50.

54. Bruno Knall Kiel. Die Rolle und Bedeutung der Berufserziehung im Rahmen der Entwicklungsplanung, Wirtschaftsdienst – clienst. Verlag Weltarchiv, Hamburg. 1963. Vol. 43. Is. 12. URL: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/133360/1/wd_v43_i12_pp520-524.pdf

55. Дідорчук І. А. Суспільне багатство: сучасна методологія дослідження змін. *Ефективна економіка*. 2016. № 12. С. 1–13.

56. Converment Effectiveness. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_government_effectiveness

57. Control of corruption. URL: <https://www.mcc.gov/who-we-select/indicator/control-of-corruption-indicator/>

58. Ease of Doing Business. URL: <https://www.worldeconomics.com/Indicator-Data/ESG/Governance/Ease-of-Doing-Business/>

59. Competitive Industrial Performance Index. URL: <https://stat.unido.org/publications-and-documents/competitive-industrial-performance-index-2020-country-profiles-report>

60. World Development Indicators // The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org>.

61. Global Index of Cognitive Skills and Educational Attainment. Education at a Glance 2022 // OECD. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2022/10/education-at-a-glance-2022_4aad242c/3197152b-en.pdf

62. The Global Innovation Index. URL: <https://tind.wipo.int/record/48220?=-pdf&v=pdf>

63 Trade and Transport Infrastructure Index. URL: https://data.un.org/Data.aspx?d=WDF=Indicator_code%3ALP.LPI.INFR.XQ

64. Wellerstein I. The capitalist world-economy. Cambridge University Press, 1979. 305 p.

65. Friedmann J. Regional Development Policy : A case study of Venezuela. Cambridge : MIT Press, 1966. 279 p.

66. Friedmann J. Urbanization, Planning and National Development. London : Beverly Hills, 1973. 352 p.

67. Нижегородцев Р. М., Грибова Е. Н., Зенькова Т. П., Хатько О. Ю. Нелінійні методи прогнозування економічної динаміки регіону : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2008. 320 с.

68. Корзирева О. В. Теорія і практика дослідження диференціації соціально-економічного розвитку регіонів України : монографія. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2016. 256 с.

69. Максименко А. О. Теоретичні підходи до дослідження центр-периферійних взаємодій: міждисциплінарний дискурс. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2020. Вип. 33. С. 68–88.

ДОДАТКИ

Таблиця А.1

Вихідні дані для оцінки моделей економік країн світу та України у 2021 р.

Показник Країна	ВВП на одну особу, дол.		Індекс ефективності державного управління		Індекс корупції		Індекс легкості ведення бізнесу		Промисловість (ПР)		Глобальний індекс інноваційності		Витрати на НДР у % до ВВП	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Розвинені країни (ядро центру)														
США	70 219,50	5	87,62	19	67	23	84	6	0,307	5	61,3	3	3,42	5
Канада	52 358,60	14	94,29	9	75	12	79,6	21	0,153	18	53,1	16	1,7	23
Німеччина	51 203,60	17	87,14	20	80	9	79,7	20	0,404	1	57,3	9	3,11	9
Велика Британія	46 585,90	20	86,19	22	78	10	83,5	8	0,18	14	59,8	4	1,72	22
Франція	43 659,00	22	85,24	23	71	21	76,8	31	0,203	11	55	11	2,35	14
Японія	39 827,10	23	89,05	16	73	17	78	28	0,295	7	54,5	13	3,27	6
Італія	35 770,00	24	64,29	46	56	34	72,9	53	0,221	10	45,7	28	1,53	26
Розвинені країни (дальній центр)														
Ірландія	100172,1	1	91,9	13	74	13	79,6	22	0,342	3	50,7	19	1,23	34
Швейцарія	91 991,60	2	99,05	2	84	7	76,6	34	0,295	6	65,5	1	3,19	7

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Норвегія	90 655,40	3	97,62	5	85	4	82,6	9	0,076	39	50,4	20	2,28	16
Сінгапур	77 710,10	4	100	1	85	4	86,2	2	0,249	8	57,8	8	1,89	19
Ісландія	68 594,00	6	94,76	8	74	13	79	24	0,023	69	51,8	17	2,47	12
Данія	68 007,80	7	98,57	3	88	1	85,3	4	0,159	17	57,3	9	2,97	10
Катар	66 838,30	8	81,9	26	63	25	68,7	67	0,05	48	31,5	66	0,68	53
Швеція	61 143,20	9	95,24	7	85	4	82	10	0,174	16	63,1	2	3,49	3
Австралія	60 444,50	10	92,86	12	73	17	81,2	14	0,103	32	48,3	24	1,83	20
Нідерланди	57 708,10	11	96,19	6	82	8	76,1	40	0,239	9	58,6	6	2,3	15
Австрія	53 637,70	12	93,81	10	74	13	78,7	25	0,189	13	50,9	18	3,19	8
Фінляндія	53 489,80	13	98,1	4	88	1	80,2	18	0,124	23	58,4	7	2,91	11
Ізраїль	52 166,80	15	86,67	21	59	30	76,7	33	0,107	30	53,4	15	5,35	1
Бельгія	51 268,40	16	83,33	25	73	17	75	43	0,195	12	49,2	22	3,46	4
Нова Зеландія	49 996,40	18	88,1	18	88	1	86,8	1	0,058	44	47,5	25	1,4	30
Гонконг	49 764,80	19	93,33	11	76	11	85,3	3	0,017	76	53,7	14	0,97	40
ОАЕ	44 315,60	21	89,52	15	69	22	80,8	15	0,119	28	43	32	1,5	28
Корея	34 997,80	25	90	14	62	26	84	5	0,319	4	59,3	5	4,8	2
Іспанія	30 103,50	28	78,1	31	61	28	77,9	29	0,146	20	45,4	29	1,41	29
Розвинені країни (ближня напівпериферія)														
Мальта	34 218,20	26	77,14	32	54	38	66,1	75	0,025	67	47,1	26	0,67	54

ДОДАТКИ

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Кіпр	31 552,00	27	73,81	37	53	41	73,4	50	0,017	77	46,7	27	0,81	45
Словенія	29 291,40	29	83,81	24	57	33	76,5	35	0,104	31	44,1	31	2,14	17
Естонія	27 943,70	30	88,57	17	74	13	80,6	16	0,057	45	49,9	21	1,75	21
Чехія	26 822,50	31	81,43	27	54	38	76,3	39	0,177	15	49	23	1,99	18
Португалія	24 598,50	32	80,48	29	62	26	76,5	37	0,086	36	44,2	30	1,61	24
Словацьчина	21 782,90	35	68,57	42	52	44	75,6	42	0,121	27	40,2	36	0,9	43
Литва	23 712,50	34	80,95	28	61	28	81,6	11	0,078	37	39,9	38	1,15	36
Латвія	21 080,20	36	76,67	33	59	30	80,3	17	0,046	52	40	37	0,69	52
Греція	20 192,60	37	67,14	44	49	46	68,4	69	0,06	42	36,3	46	1,5	27
Угорщина	18 772,10	39	70,48	39	43	56	73,4	48	0,123	25	42,7	33	1,59	25
Польща	17 999,80	40	61,43	48	56	34	76,4	38	0,141	22	39,9	38	1,39	31
Хорватія	17 747,80	42	69,52	41	47	50	73,6	47	0,048	49	37,3	41	1,24	33
Країни, що розвиваються (дальня напівсфера)														
Саудівська Аравія	24 160,70	33	68,1	43	53	41	70,9	58	0,092	34	31,8	64	0,46	63
Оман	19 509,50	38	46,67	66	52	44	70	61	0,046	53	29,4	70	0,29	76
Уругвай	17 924,00	41	75,24	36	73	17	61,5	80	0,023	70	32,2	63	0,45	64
Чилі	16 247,40	43	70	40	67	23	72,6	54	0,057	46	35,1	52	0,34	71
Панама	15 491,30	44	57,14	56	36	72	66,6	73	0,008	88	28	75	0,17	84
Румунія	14 927,10	45	46,19	67	45	52	73,3	51	0,09	35	35,6	47	0,47	62

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Китай	12 617,50	46	75,71	35	45	52	77,3	30	0,374	2	54,8	12	2,41	13
Росія	12 593,20	47	43,33	72	29	86	78,2	27	0,094	33	36,6	44	1,09	37
Коста-Рика	12 537,30	48	59,52	52	58	32	69,2	65	0,038	57	34,5	54	0,37	67
Болгарія	12 222,20	49	45,71	68	42	58	72	56	0,047	51	42,4	34	0,85	44
Малайзія	11 109,30	50	80	30	48	49	81,5	12	0,15	19	41,9	35	0,95	42
Аргентина	10 636,10	51	37,14	76	38	65	59	88	0,042	55	29,8	68	0,53	59
Казахстан	10 373,80	52	55,24	58	37	70	79,6	23	0,035	59	28,6	72	0,13	90
Мексика	10 045,70	53	37,62	75	31	82	72,4	55	0,146	21	34,5	54	0,3	74
Туреччина	9 661,20	54	48,57	65	38	65	76,8	32	0,122	26	38,3	40	1,09	38
Маврикій	9 062,70	57	76,19	34	54	38	81,5	13	0,014	78	35,2	51	0,37	68
Бразилія	7 696,80	58	33,81	82	38	65	59,1	86	0,07	41	34,2	56	1,17	35
Ботсвана	7 238,80	60	63,33	47	55	36	66,2	74	0,019	73	22,9	87	0,56	57
Таїланд	7 060,90	62	59,05	53	35	74	80,1	19	0,124	24	37,2	42	1,33	32
Південна Африка	7 055,10	63	50	63	44	54	67	71	0,052	47	32,7	59	0,61	56
Колумбія	6 182,70	64	50,48	62	39	61	70,1	60	0,03	63	31,7	65	0,29	77
Азербайджан	5 408,00	66	58,57	54	30	83	78,5	26	0,011	85	28,4	73	0,21	82
Грузія	5 023,30	69	70,95	38	55	36	83,7	7	0,014	80	32,4	61	0,25	79
Намібія	4 919,20	70	54,76	59	49	46	61,4	81	0,011	83	24,3	84	0,35	70
Індонезія	4 334,20	74	64,76	45	38	65	69,6	64	0,078	38	27,1	78	0,28	78

Продовження табл. А. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Йорданія	4 046,90	76	58,1	55	49	46	69	66	0,025	66	28,3	74	0,7	50
В'єтнам	3 756,50	81	60,48	50	39	61	69,8	63	0,108	29	37	43	0,42	65
Філіппіни	3 460,50	83	55,71	57	33	77	62,8	77	0,06	43	35,3	50	0,32	72
Індія	2 238,10	86	60,95	49	40	60	71	57	0,074	40	36,4	45	0,66	55
Країни, що розвиваються Країни, що розвиваються (ближня периферія)														
Чорногорія	9 466,00	55	51,43	61	46	51	73,8	46	0,005	93	35,4	49	0,36	69
Сербія	9 230,20	56	52,86	60	38	65	75,7	41	0,041	56	35	53	0,99	39
Білорусь	7 489,70	59	20,48	90	41	59	74,3	45	0,047	50	32,6	60	0,47	61
Боснія і Герцеговина	7 230,20	61	12,86	95	35	74	65,4	76	0,025	68	29,6	69	0,19	83
Парагвай	5 959,40	65	28,1	87	30	83	59,1	87	0,019	74	26,4	79	0,16	86
Молдова	5 235,60	67	36,19	77	36	72	74,4	44	0,011	84	32,3	62	0,23	80
Гватемала	5 029,50	68	21,9	89	25	93	62,6	78	0,025	65	24,1	85	0,06	94
Україна	4 827,80	71	35,24	79	32	81	70,2	59	0,033	61	35,6	47	0,29	75
Ірак	4 770,80	72	9,52	98	23	95	44,7	98	0	99	11,9	99	0,04	95
Монголія	4 566,10	73	33,33	83	35	74	67,8	70	0,012	82	34,2	56	0,13	88
Іран	4 084,20	75	16,67	93	25	93	58,5	89	0,045	54	32,9	58	0,79	46
Шрі-Ланка	3 994,20	77	49,05	64	37	70	61,8	79	0,026	64	25,1	81	0,12	91
Єгипет	3 886,70	78	34,76	80	33	77	60,1	83	0,035	60	25,1	81	0,96	41
Туніс	3 807,20	79	43,81	71	44	54	68,7	68	0,03	62	30,7	67	0,75	48

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Марокко	3 795,40	80	45,24	69	39	61	73,4	49	0,035	58	29,3	71	0,71	49
Алжир	3 700,30	82	28,57	86	33	77	48,6	95	0,013	81	19,9	94	0,53	58
Гондурас	2 771,70	84	20	91	23	95	56,3	90	0,014	79	22,8	88	0,06	93
Гана	2 410,90	85	44,76	70	43	56	60	85	0,008	87	22,3	91	0,38	66
Кенія	2 069,70	87	38,57	74	30	83	73,2	52	0,009	86	27,5	76	0,69	51
Узбекистан	1 993,40	88	40,48	73	28	88	69,9	62	0,018	75	27,4	77	0,13	89
Зімбабве	1 773,90	90	10,48	97	23	95	54,5	92	0,008	89	21,9	92	0,01	98
Камбоджа	1 625,20	91	34,29	81	23	95	53,8	94	0,02	72	22,8	88	0,12	92
Пакистан	1 505,00	92	35,71	78	28	88	61	82	0,022	71	24,4	83	0,16	85
Найменш розвинені країни (дальня периферія)														
Ангола	1 903,70	89	12,38	96	29	86	41,3	99	0,005	92	15	97	0,03	96
Танзанія	1 146,00	93	30	85	39	61	54,5	93	0,005	94	25,6	80	0,51	60
Замбія	1 137,30	94	18,1	92	33	77	66,9	72	0,006	91	19,8	95	0,01	98
Уганда	883,5	95	31,43	84	27	90	60	84	0,007	90	20	93	0,14	87
Руанда	821,2	96	60	51	53	41	76,5	36	0,004	96	23,9	86	0,76	47
Мадagasкар	503,4	97	13,81	94	26	91	47,7	96	0,003	97	22,5	90	0,01	97
Мозамбік	491,8	98	25,24	88	26	91	55	91	0,004	95	19,7	96	0,31	73

Продовження табл. А. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Бурунді	221,2	99	8,57	99	19	99	46,8	97	0,001	98	12,3	98	0,21	81
Середнє значення	22 365,81		59,9		50,06		71,14		0,09		37,42		1,11	

Аджерело: сформовано автором на основі [26]

	Кількість науковців на млн населення		Кількість патентів на 1 тис. науковців		Витрати на освіту у % до ВВП		Індекс ефективності освіти		Іноземні інвестиції у % до ВВП		Капітальні інвестиції у % до ВВП		Індекс торговельної та транспортної інфраструктура	
	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Розвинені країни (ядро центру)														
США	4821	19	165,7	5	5,44	28	82,5	9	2,11	63	21,19	60	3,9	16
Канада	4516	24	28,1	32	4,59	50	81,1	12	3,23	40	24,01	33	4,3	3
Німеччина	5393	15	88,8	10	4,53	53	84,2	5	2,25	59	21,76	55	4,3	3
Велика Британія	4684	21	37	26	5,33	30	81,9	11	0,19	91	17,33	82	3,7	24
Франція	4926	18	40,2	23	5,25	32	71,9	32	3,24	39	24,24	30	3,8	19
Японія	5455	14	323	3	3,32	72	73,3	26	0,69	82	25,59	26	4,2	5
Італія	2672	34	64,7	14	4,13	60	70,4	38	0,89	79	20,41	64	3,8	19

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Розвинені країни (дальній центр)														
Ірландія	4769	20	3,2	94	2,98	86	77,2	20	16,07	7	23,27	38	3,5	35
Швейцарія	5552	13	27,1	34	5,04	36	86,7	1	3,43	36	26,62	19	4,4	2
Норвегія	6699	7	26,3	35	5,04	37	83,8	6	2,89	47	23,2	39	3,9	16
Сінгапур	7287	6	48,7	20	2,83	89	78,8	18	32,69	3	21,46	57	4,6	1
Ісландія	6088	8	15,8	53	7,73	3	83,4	8	0,42	87	22,23	53	3,6	29
Данія	7692	4	24,3	41	6,04	12	85,7	3	4,53	27	22,61	47	4,1	9
Катар	903	53	19,4	50	3,23	77	70,5	36	-0,61	92	36,68	4	3,8	19
Швеція	7930	3	21,6	46	6,68	6	83,7	7	8,24	13	25,42	27	4,2	5
Австралія	4532	23	29,7	31	5,56	26	80,6	13	1,6	70	22,45	50	4,1	9
Нідерланди	5912	9	20,2	49	5,14	34	86,4	2	-12,99	98	21,58	56	4,2	5
Австрія	5751	11	36,5	27	4,99	39	79,4	15	2,57	56	26,48	20	3,9	16
Фінляндія	7527	5	37,4	25	5,69	19	85,7	3	8,05	14	23,59	35	4,2	5
Ізраїль	8251	2	21,7	45	7,42	4	79,6	14	4,4	29	22,98	43	3,7	24
Бельгія	5750	12	12	60	6,23	10	79,3	17	4,04	33	24,17	31	4,1	9
Нова Зеландія	5854	10	11,3	63	5,54	27	82,1	10	1,78	67	24,67	28	3,8	19
Гонконг	4553	22	11,9	61	4	62	77,6	19	37,19	1	16,84	86	4	14
ОАЕ	2489	35	3	95	3,9	64	70,6	35	4,98	24	20,21	68	4,1	9

ДОДАТКИ

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Корея	8714	1	412,3	2	4,8	43	74	25	1,22	76	31,57	8	4,1	9
Іспанія	3109	32	8,9	71	4,59	52	71,6	33	3,08	42	19,77	70	3,8	19
Розвинені країни (ближня напівпериферія)														
Мальта	2296	37	4,2	91	5,63	21	72,2	30	26,83	4	20,31	66	3,7	24
Кіпр	1691	44	0,5	99	5,62	23	42,2	88	-117,42	99	19,45	74	2,8	59
Словенія	4932	17	21,4	47	5,67	20	74,9	24	3,59	35	20,34	65	3,6	29
Естонія	3846	28	4,9	87	5,91	13	79,4	15	19,79	5	28,86	12	3,5	35
Чехія	4128	26	12,3	59	5,05	35	72,9	27	4,57	25	26,01	23	3	51
Португалія	5215	16	13,2	57	4,71	44	70	39	3,09	41	20,3	67	3,6	29
Словацьчина	3164	31	8,5	74	4,4	56	69,9	40	0,82	81	19,19	76	3,3	40
Литва	3728	29	7,8	78	4,84	42	75,7	22	4,47	28	21,4	58	3,5	35
Латвія	2159	40	25,3	40	5,7	18	76,3	21	9,37	12	22,33	51	3,3	40
Греція	4010	27	9,2	68	4,06	61	70,5	36	2,85	49	13,27	92	3,7	24
Угорщина	4358	25	10,2	65	5	38	69	45	16,37	6	27,4	14	3,1	48
Польща	3288	30	27,1	33	4,94	40	72,1	31	5,46	21	17,04	84	3,5	35
Хорватія	2220	39	8,6	73	5,2	33	63,5	58	6,77	17	20,73	63	3	51
Країни, що розвиваються (дальня напівпериферія)														
Саудівська Аравія	701	62	55,5	16	0,5	96	75,3	23	2,22	60	24,33	29	3,6	29
Оман	284	76	23,3	43	4,35	58	71,5	34	4,56	26	25,62	25	3,2	43

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Уругвай	795	57	8,4	75	4,41	55	66,8	53	5,94	18	17,55	81	2,7	66
Чилі	510	68	41,4	22	5,63	22	69,8	42	5,03	23	23,14	41	2,8	59
Панама	39	91	234,2	4	3,27	75	58,5	68	2,61	55	39,34	3	3,3	40
Румунія	953	52	42,1	21	3,25	76	62,5	59	4,11	32	23,74	34	2,9	54
Китай	1585	48	637,9	1	3,3	74	64,1	54	1,93	64	41,95	1	4	14
Росія	2722	33	49,9	19	3,7	67	68,3	48	2,2	62	19,68	72	2,7	66
Коста-Рика	345	74	8,6	72	6,28	9	69	45	5,56	19	17,81	80	2,7	66
Болгарія	2402	36	9,9	66	4,49	54	67,9	50	2,97	45	16,34	87	3,1	48
Малайзія	741	61	35,9	29	4,27	59	72,5	28	5,43	22	19,29	75	3,6	29
Аргентина	1237	50	7,2	81	4,65	46	72,3	29	1,42	74	17,13	83	2,8	59
Казахстан	630	63	67,1	13	4,39	57	67,5	51	2,31	58	22,96	44	2,5	73
Мексика	349	73	25,4	39	4,63	48	58,3	69	2,63	54	20,2	69	2,8	59
Туреччина	1775	42	55,1	17	2,85	88	60,8	62	1,63	69	28,14	13	3,4	39
Маврикій	568	66	8,3	76	4,67	45	60,6	63	2,21	61	19,61	73	2,5	73
Бразилія	888	54	25,8	38	5,77	16	56,4	75	2,82	50	18,9	78	3,2	43
Ботсвана	185	80	7,3	80	8,06	2	56,8	73	-1,7	95	26,41	21	3,1	48
Таїланд	2070	41	5,9	86	2,99	85	62,3	60	2,9	46	23,54	36	3,7	24
Південна Африка	484	69	64,1	15	6,56	7	58,1	70	9,7	11	13,09	96	3,6	29

ДОДАТКИ

Продовження табл. А. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Колумбія	88	88	101,5	7	5,27	31	60,5	64	3	44	18,98	77	2,9	54
Азербайджан	1741	43	6,7	82	3,7	66	69,8	42	-3,11	96	16,23	88	2,71	65
Грузія	1624	46	14,9	54	3,64	68	69,8	42	6,8	16	20,92	61	2,3	86
Намібія	149	83	23,9	42	10,03	1	54,6	77	5,55	20	16	90	2,8	59
Індонезія	396	72	13	58	3,05	84	64	55	1,79	66	30,79	9	2,9	54
Йорданія	596	64	4,1	92	3,22	78	67,2	52	1,38	75	18,37	79	2,72	64
В'єтнам	757	59	14,7	55	2,95	87	57	72	4,28	30	31,68	7	3,2	43
Філіппіни	174	81	26	37	3,88	65	63,7	57	3,04	43	22,28	52	3,2	43
Індія	216	78	91,9	9	4,64	47	50,5	81	1,42	73	28,91	10	3,2	43
Країни, що розвиваються (ближня периферія)														
Чорногорія	747	60	10,8	64	0,5	96	68,7	47	11,84	10	22,12	54	2,5	73
Сербія	2231	38	9,1	70	3,3	73	68,2	49	7,29	15	23,1	42	2,4	78
Білорусь	1418	49	20,9	48	4,61	49	9	96	1,77	68	22,57	48	2,7	66
Боснія і Герцеговина	447	70	36,2	28	0,5	96	60	65	2,7	53	21,4	59	2,6	71
Парагвай	130	84	11,6	62	3,41	70	50,8	80	0,52	86	22,93	45	2,5	73
Молдова	788	58	31,1	30	5,82	14	61,5	61	2,86	48	24,09	32	1,9	98
Гватемала	14	98	37,8	24	3,11	83	51,4	79	4,18	31	16,2	89	2,4	78
Україна	587	65	50,6	18	5,74	17	69,9	40	3,98	34	13,2	94	2,4	78
Ірак	170	82	85,8	11	0,5	96	9	96	-1,27	94	8,24	99	2,2	90

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Монголія	331	75	100	8	3,34	71	56,5	74	14,22	8	26,84	17	2,3	86
Іран	1659	45	71,1	12	3,2	79	57,9	71	0,4	89	26,85	16	2,4	78
Шрі-Ланка	106	85	116,2	6	1,51	95	63,8	56	0,67	83	26,31	22	2,4	78
Єгипет	854	55	9,4	67	3,93	63	9	96	1,21	77	13,24	93	3	51
Туніс	1622	47	9,1	69	6,22	11	59,6	66	1,14	78	15,97	91	2,1	93
Марокко	1074	51	6,7	83	5,6	24	48,6	84	1,58	71	27,01	15	2,43	77
Алжир	819	56	8	77	6,3	8	59,1	67	0,53	85	34,86	5	2,1	93
Гондурас	190	79	4,2	90	5,81	15	49,5	82	2,81	51	22,51	49	2,7	66
Гана	89	87	4,7	88	3,42	69	52,2	78	3,3	37	16,85	85	2,4	78
Кенія	221	77	17,4	52	4,59	51	56,3	76	0,42	88	19,69	71	2,55	72
Узбекистан	523	67	22,6	44	5,37	29	9	96	3,27	38	34,21	6	2,4	78
Зімбабве	100	86	6,1	85	2,05	92	48,8	83	0,88	80	12,4	98	2,4	78
Камбоджа	30	93	2,1	96	1,67	94	42,7	86	12,92	9	25,77	24	2,1	93
Пакистан	423	71	4,4	89	1,69	93	40,8	89	0,62	84	12,93	97	2,2	90
Найменш розвинені країни (дальня периферія)														
Ангола	19	97	3,6	93	2,3	91	29,1	95	-6,63	97	20,76	62	2,1	93
Танзанія	19	96	1,1	97	3,12	81	40,7	90	1,46	72	41,46	2	2,81	58
Замбія	1	99	1	98	3,11	82	47,6	85	-1,23	93	28,91	11	2,3	86
Уганда	28	94	13,8	56	2,64	90	42,3	87	2,72	52	23,34	37	2,19	92

Закінчення табл. А. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Руанда	59	89	18,6	51	5,59	25	40,1	91	1,92	65	26,66	18	2,9	54
Мадагаскар	34	92	6,6	84	3,2	80	38,5	92	2,46	57	23,17	40	1,8	99
Мозамбік	43	90	26	36	7,03	5	30,3	94	33,56	2	22,9	46	2,24	89
Бурунді	23	95	7,4	79	4,87	41	36,6	93	0,36	90	13,11	95	1,95	97
Середнє значення	2289,6		42		4,4		63		3,3		22,6		3,1	

Джерело: сформовано автором на основі [26]

Таблиця А.2

Інтегральні показники за компонентами моделей економік країн світу та України у 2021 році

Країна	Економічна результативність (ЕР)		Державне управління (ДУ)		Промисловість (ПР)		Наука та інновації (НІ)		Освіта (ОС)		Інвестиції (ІН)		Інфраструктура (ІО)	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Розвинені країни (ядро центру)														
США	0,701	5	0,811	20	0,7599	5	0,4804	5	0,7042	12	0,4699	61	0,75	16
Канада	0,523	14	0,8626	12	0,3787	18	0,2893	20	0,6459	24	0,5367	35	0,8929	3
Німеччина	0,511	17	0,8661	11	1	1	0,4209	9	0,6597	21	0,4832	57	0,8929	3
Велика Британія	0,465	20	0,465	57	0,2673	29	0,0968	63	0,4138	80	0,7156	7	0,5	43
Франція	0,436	22	0,7894	22	0,5025	11	0,339	17	0,6336	27	0,542	31	0,7143	19
Японія	0,398	23	0,8223	18	0,7302	6	0,5872	3	0,527	57	0,5696	27	0,8571	5
Італія	0,357	24	0,5985	41	0,547	10	0,2448	29	0,5588	47	0,4501	67	0,7143	19
Розвинені країни (дальній центр)														
Ірландія	1,000	1	0,8474	16	0,8465	3	0,2545	25	0,5286	56	0,5379	34	0,6071	35
Швейцарія	0,918	2	0,92	7	0,7302	6	0,4017	10	0,704	13	0,5973	18	0,9286	2
Норвегія	0,905	3	0,9513	5	0,1881	39	0,3636	14	0,6877	16	0,5175	43	0,75	16
Сінгапур	0,776	4	0,9787	2	0,6163	8	0,3935	11	0,5287	55	0,5197	41	1	1

ДОДАТКИ

Продовження табл. А.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Ісландія	0,685	6	0,8552	13	0,0569	69	0,3509	16	0,8451	1	0,4915	55	0,6429	29
Данія	0,679	7	0,9869	1	0,3936	17	0,4303	8	0,7577	5	0,5062	49	0,8214	9
Катар	0,667	8	0,6868	30	0,1238	48	0,1035	59	0,506	65	0,8242	4	0,7143	19
Швеція	0,610	9	0,9391	6	0,4307	16	0,4676	6	0,7845	4	0,5764	25	0,8571	5
Австралія	0,603	10	0,8531	14	0,255	32	0,2866	22	0,7007	14	0,4983	53	0,8214	9
Нідерланди	0,576	11	0,8944	8	0,5916	9	0,356	15	0,7082	10	0,4574	63	0,8571	5
Австрія	0,535	12	0,8501	15	0,4678	13	0,3842	12	0,6602	20	0,5929	20	0,75	16
Фінляндія	0,534	13	0,9591	3	0,3069	23	0,4349	7	0,7369	6	0,5338	36	0,8571	5
Ізраїль	0,521	15	0,7216	25	0,2649	30	0,5329	4	0,8054	3	0,5145	45	0,6786	24
Бельгія	0,512	16	0,7851	23	0,4827	12	0,3747	13	0,7332	7	0,5415	32	0,8214	9
Нова Зеландія	0,499	18	0,9546	4	0,1436	44	0,2891	21	0,7079	11	0,5499	29	0,7143	19
Гонконг	0,497	19	0,8941	9	0,0421	76	0,2502	27	0,5914	38	0,4192	77	0,7857	14
ОАЕ	0,442	21	0,8141	19	0,2946	28	0,1903	36	0,5463	51	0,4513	65	0,8214	9
Корея	0,349	25	0,7897	21	0,7896	4	0,8074	1	0,6187	32	0,7087	8	0,8214	9
Іспанія	0,301	28	0,7071	27	0,3614	20	0,2117	32	0,5928	37	0,4384	70	0,7143	19
Ровинені країни (ближня напівпериферія)														
Мальта	0,342	26	0,6007	40	0,0619	65	0,1602	43	0,6579	22	0,4847	56	0,6786	24
Кіпр	0,315	27	0,6192	37	0,0421	76	0,1467	46	0,4895	67	0,2593	98	0,3571	59
Словенія	0,292	29	0,6975	29	0,2574	31	0,2956	19	0,6753	19	0,4523	64	0,6429	29

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Естонія	0,279	30	0,8398	17	0,1411	45	0,2512	26	0,7147	9	0,6725	10	0,6071	35
Чехія	0,268	31	0,6692	35	0,4381	15	0,2718	24	0,6274	29	0,5848	24	0,4286	51
Португалія	0,246	32	0,7151	26	0,2129	36	0,2757	23	0,591	39	0,4507	66	0,6429	29
Литва	0,237	34	0,7369	24	0,1931	37	0,2055	33	0,6306	28	0,4781	58	0,6071	35
Словаччина	0,217	35	0,6044	39	0,2995	27	0,1816	38	0,572	44	0,4218	75	0,5357	40
Латвія	0,210	36	0,7018	28	0,1139	52	0,158	44	0,6849	17	0,5066	48	0,5357	40
Греція	0,202	37	0,544	49	0,1485	42	0,221	30	0,5552	50	0,2877	92	0,6786	24
Угорщина	0,187	39	0,5458	48	0,3045	25	0,2473	28	0,6026	35	0,6338	13	0,4643	48
Польща	0,180	40	0,6055	38	0,349	22	0,2173	31	0,6164	33	0,3787	82	0,6071	35
Хорватія	0,177	42	0,5674	46	0,1188	49	0,1651	40	0,5837	40	0,4659	62	0,4286	51
Країни, що розвиваються (далішня напівпериферія)														
Саудівська Аравія	0,241	33	0,5847	43	0,2277	34	0,1151	55	0,3708	84	0,5426	30	0,6429	29
Оман	0,195	38	0,4922	52	0,1139	52	0,0699	78	0,578	42	0,5758	26	0,5	43
Уругвай	0,179	41	0,6853	32	0,0569	69	0,085	70	0,5553	49	0,3911	81	0,3214	66
Чилі	0,162	43	0,6856	31	0,1411	45	0,1019	61	0,6444	25	0,5191	42	0,3571	59
Панама	0,155	44	0,4177	68	0,0198	87	0,2031	34	0,4412	75	0,8904	3	0,5357	40
Румунія	0,149	45	0,4647	58	0,2228	35	0,1203	53	0,4624	72	0,5317	37	0,3929	54
Китай	0,126	46	0,5978	42	0,9257	2	0,6713	2	0,4743	71	0,9497	1	0,7857	14
Російська Федерація	0,126	47	0,3817	69	0,2327	33	0,1995	35	0,5215	60	0,4351	71	0,3214	66

ДОДАТКИ

Продовження табл. А.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Коста-Рика	0,125	48	0,5736	45	0,0941	57	0,0747	77	0,6785	18	0,3966	80	0,3214	66
Болгарія	0,122	49	0,438	64	0,1163	50	0,165	41	0,5662	46	0,3589	86	0,4643	48
Малайзія	0,111	50	0,6538	36	0,3713	19	0,1427	48	0,5788	41	0,4306	74	0,6429	29
Аргентина	0,106	51	0,3147	80	0,104	55	0,0942	65	0,6003	36	0,375	84	0,3571	59
Казахстан	0,104	52	0,4829	54	0,0866	58	0,1014	62	0,558	48	0,5111	46	0,25	73
Мексика	0,100	53	0,3424	76	0,3614	20	0,0836	71	0,5208	61	0,4477	68	0,3571	59
Туреччина	0,096	54	0,4492	61	0,302	26	0,1818	37	0,4292	78	0,6299	14	0,5714	39
Маврикій	0,090	57	0,6757	33	0,0347	78	0,0817	73	0,536	53	0,4335	72	0,25	73
Бразилія	0,077	58	0,3025	81	0,1733	41	0,1331	49	0,5778	43	0,4179	78	0,5	43
Ботсвана	0,072	60	0,5546	47	0,047	73	0,0541	85	0,7159	8	0,5852	23	0,4643	48
Таїланд	0,070	62	0,4878	53	0,3069	23	0,1627	42	0,4459	74	0,5253	38	0,6786	24
Південна Африка	0,070	63	0,441	63	0,1287	47	0,1233	52	0,6342	26	0,2933	91	0,6429	29
Колумбія	0,062	64	0,4283	65	0,0743	62	0,124	51	0,5711	45	0,42	76	0,3929	54
Азербайджан	0,054	66	0,4475	62	0,0272	83	0,0911	68	0,5299	54	0,3477	90	0,325	65
Грузія	0,050	69	0,673	34	0,0347	78	0,1035	60	0,5264	58	0,4703	60	0,1786	86
Намібія	0,049	70	0,461	59	0,0272	83	0,059	84	0,8204	2	0,3547	88	0,3571	59
Індонезія	0,043	74	0,4742	56	0,1931	37	0,0606	83	0,4589	73	0,6914	9	0,3929	54
Йорданія	0,040	76	0,5125	50	0,0619	65	0,0792	75	0,4869	68	0,4036	79	0,3286	64
В'єтнам	0,038	81	0,8697	10	0,4455	14	0,3142	18	0,6943	15	0,3778	83	0,6786	24

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Філіппіни	0,035	83	0,3746	72	0,1485	42	0,0819	72	0,5065	64	0,4964	54	0,5	43
Індія	0,022	86	0,479	55	0,1832	40	0,1452	47	0,4777	69	0,6474	11	0,5	43
Країни, що розвиваються (ближня периферія)														
Чорногорія	0,094	55	0,4933	51	0,0124	92	0,0881	69	0,3339	87	0,5052	50	0,25	73
Сербія	0,092	56	0,4599	60	0,1015	56	0,1508	45	0,4973	66	0,5214	39	0,2143	78
Білорусь	0,075	59	0,3474	74	0,1163	50	0,1117	57	0,2438	96	0,5013	52	0,3214	66
Боснія і Герцеговина	0,072	61	0,2365	86	0,0619	65	0,0794	74	0,2853	93	0,4756	59	0,2857	71
Парагвай	0,059	65	0,2322	87	0,047	73	0,0463	89	0,4064	82	0,5078	47	0,25	73
Молдова	0,052	67	0,3775	71	0,0272	83	0,0919	67	0,6093	34	0,538	33	0,0357	98
Гватемала	0,050	68	0,196	90	0,0619	65	0,0529	86	0,392	83	0,3574	87	0,2143	78
Україна	0,048	71	0,3282	77	0,0817	61	0,1093	58	0,6515	23	0,2877	93	0,2143	78
Ірак	0,048	72	0,0453	98	0	99	0,0653	80	0	99	0,1655	99	0,1429	90
Монголія	0,046	73	0,3269	78	0,0297	82	0,1277	50	0,4342	76	0,6178	15	0,1786	86
Іран	0,041	75	0,1551	93	0,1114	54	0,1668	39	0,4337	77	0,5983	17	0,2143	78
Шрі-Ланка	0,040	77	0,3684	73	0,0644	64	0,1145	56	0,3664	86	0,5862	22	0,2143	78
Єгипет	0,039	78	0,2809	82	0,0866	58	0,0939	66	0,2035	98	0,2847	94	0,4286	51
Туніс	0,038	79	0,4261	66	0,0743	62	0,1164	54	0,6224	31	0,3477	89	0,1071	93
Марокко	0,038	80	0,4252	67	0,0866	58	0,096	64	0,5241	59	0,6037	16	0,225	77
Алжир	0,037	82	0,1986	89	0,0322	81	0,064	82	0,6243	30	0,7838	5	0,1071	93

Закінчення табл. А.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Гондурас	0,028	84	0,1445	94	0,0347	78	0,0314	93	0,5416	52	0,5014	51	0,3214	66
Гана	0,024	85	0,3792	70	0,0198	87	0,0412	91	0,4149	79	0,3712	85	0,2143	78
Кенія	0,021	87	0,3441	75	0,0223	86	0,0767	76	0,5072	62	0,4328	73	0,2679	72
Узбекистан	0,020	88	0,3224	79	0,0446	75	0,0651	81	0,2889	92	0,7726	6	0,2143	78
Зімбабве	0,018	90	0,0989	95	0,0198	87	0,0265	95	0,3146	90	0,2648	97	0,2143	78
Камбоджа	0,016	91	0,1863	91	0,0495	72	0,0282	94	0,2579	94	0,5912	21	0,1071	93
Пакистан	0,015	92	0,2588	84	0,0545	71	0,0449	90	0,2485	95	0,2767	96	0,1429	90
Найменші розвинені країни (дальня периферія)														
Ангولا	0,019	89	0,0752	97	0,0124	92	0,0097	99	0,2192	97	0,4475	69	0,1071	93
Танзанія	0,011	93	0,2706	83	0,0124	92	0,0488	87	0,3328	88	0,9377	2	0,3607	58
Замбія	0,011	94	0,252	85	0,0149	91	0,0162	97	0,3708	85	0,6437	12	0,1786	86
Уганда	0,009	95	0,2312	88	0,0173	90	0,0315	92	0,3132	91	0,5205	40	0,1393	92
Руанда	0,008	96	0,5823	44	0,0099	95	0,0689	79	0,4759	70	0,5961	19	0,3929	54
Мадagasкар	0,005	97	0,0951	96	0,0074	97	0,0263	96	0,3252	89	0,5162	44	0	99
Мозамбік	0,005	98	0,176	92	0,0099	95	0,0468	88	0,5065	63	0,5542	28	0,1571	89
Бурунді	0,002	99	0,0281	99	0,0025	98	0,0144	98	0,4136	81	0,2805	95	0,0536	97
Середнє значення	0,223	50	0,5368		0,2105		0,185		0,5354		0,5046		0,4726	

Ажерело: авторські розрахунки

Таблиця А.3

Показники доданої вартості секторів економіки країн світу та України

Показник Країна	ВВП на душу населення (в поточних цінах), дол. США		Додана вартість сільського господарства, % від ВВП		Додана вартість промисловості, % від ВВП		Додана вартість послуг, % від ВВП	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Розвинені країни (ядро центру)								
США	70 219,50	5	0,96	88	10,71	64	77,6	3
Канада	52 358,60	14	1,7	78	9,3	77	67,67	15
Німеччина	51 203,60	17	0,85	93	18,86	20	62,88	28
Велика Британія	46 585,90	20	0,67	94	8,69	82	71,6	7
Франція	43 659,00	22	1,64	82	8,88	80	70,34	8
Японія	39 827,10	23	0,95	89	20,48	14	69,89	10
Італія	35 770,00	24	1,94	73	15,11	37	64,99	22
Розвинені країни (дальній центр)								
Ірландія	100 172,10	1	1,02	87	34,62	1	55,36	58
Швейцарія	91 991,60	2	0,63	96	17,99	22	71,92	6
Норвегія	90 655,40	3	1,65	81	5,61	93	51,81	71
Сінгапур	77 710,10	4	0,03	99	20,79	13	70,28	9
Ісландія	68 594,00	6	4,33	50	9,67	71	64,82	24
Данія	68 007,80	7	0,87	92	11,96	54	66,7	19

ДОДАТКИ

Продовження табл. А.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Катар	66 838,30	8	0,3	97	8,76	81	44,75	87
Швеція	61 143,20	9	1,29	84	12,34	51	64,97	23
Австралія	60 444,50	10	2,31	67	5,55	94	65,65	21
Нідерланди	57 708,10	11	1,55	83	10,84	61	69,41	11
Австрія	53 637,70	12	1,21	86	16,55	29	62,41	30
Фінляндія	53 489,80	13	2,31	68	14,71	38	60,28	38
Ізраїль	52 166,80	15	1,26	85	10,16	69	72,45	5
Бельгія	51 268,40	16	0,66	95	12,31	52	68,8	12
Нова Зеландія	49 996,40	18	5,65	43	9,47	74	66,67	20
Гонконг	49 764,80	19	0,08	98	0,91	99	89,69	1
ОАЕ	44 315,60	21	0,91	90	10,37	66	51,6	72
Корея	34 997,80	25	1,79	75	25,46	5	56,98	51
Іспанія	30 103,50	28	2,61	65	11,54	58	67,43	16
Розвинені країни (ближня напівпериферія)								
Мальта	34 218,20	26	0,88	91	7,01	89	77,74	2
Кіпр	31 552,00	27	1,7	79	5,7	92	73,23	4
Словенія	29 291,40	29	1,69	80	20,03	16	57,71	48
Естонія	27 943,70	30	2,02	72	12,72	48	62,54	29
Чехія	26 822,50	31	1,85	74	21,08	11	58,76	45

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Португалія	24 598,50	32	2,19	70	12,41	50	64,67	25
Литва	23 712,50	34	3,32	59	16,13	33	60,77	36
Словачина	21 782,90	35	1,78	77	20,39	15	57,63	50
Латвія	21 080,20	36	4,23	52	12,01	53	63,47	26
Греція	20 192,60	37	3,87	54	8,65	83	68,15	13
Угорщина	18 772,10	39	3,46	57	16,89	27	56,9	53
Польща	17 999,80	40	2,22	69	16,72	28	56,9	54
Хорватія	17 747,80	42	2,91	62	11,4	59	60,4	37
Країни, що розвиваються (дальня напівпериферія)								
Саудівська Аравія	24 160,70	33	2,7	63	13,54	45	46,52	84
Оман	19 509,50	38	2,12	71	9,12	79	50,53	76
Уругвай	17 924,00	41	8,13	33	10,81	62	61,99	33
Чилі	16 247,40	43	3,65	56	8,58	84	54,42	61
Панама	15 491,30	44	2,66	64	5,21	96	68,12	14
Румунія	14 927,10	45	4,52	48	16,53	30	59,13	44
Китай	12 617,50	46	7,24	36	27,55	2	53,47	65
Російська Федерація	12 593,20	47	3,87	55	12,87	47	54,1	62
Коста-Рика	12 537,30	48	4,32	51	14,04	41	66,74	18
Болгарія	12 222,20	49	4,37	49	20,85	12	62,27	31

ДОДАТКИ

Продовження табл. А.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Малайзія	11 109,30	50	9,59	27	23,47	7	51,55	73
Аргентина	10 636,10	51	7,13	37	15,48	35	52,51	67
Казахстан	10 373,80	52	5,03	45	13,61	44	53,92	63
Мексика	10 045,70	53	3,89	53	18,08	21	59,16	43
Туреччина	9 661,20	54	5,54	44	22,21	9	52,75	66
Маєрикій	9 062,70	57	3,28	61	11,71	57	66,91	17
Бразилія	7 696,80	58	7,49	35	10,22	68	57,76	47
Ботсвана	7 238,80	60	1,79	76	5,23	95	60,22	39
Таїланд	7 060,90	62	8,71	32	27,18	3	56,3	56
Південна Африка	7 055,10	63	2,47	66	11,79	56	63,02	27
Колумбія	6 182,70	64	7,64	34	11,17	60	58,03	46
Азербайджан	5 408,00	66	5,73	42	6,42	91	37,7	96
Грузія	5 023,30	69	6,47	39	9,87	70	59,51	42
Намібія	4 919,20	70	9,49	28	10,74	63	57,69	49
Індонезія	4 334,20	74	13,28	13	19,24	18	42,82	90
Йорданія	4 046,90	76	4,65	47	17,16	26	61,66	34
В'єтнам	3 756,50	81	12,56	15	24,62	6	41,21	92
Філіппіни	3 460,50	83	10,07	26	17,64	25	61,04	35

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Країни, що розвиваються (ближня периферія)							
Індія	2 238,10	86	17,33	12	14,47	39	47,94	80
Чорногорія	9 466,00	55	6,46	40	3,85	97	59,86	41
Сербія	9 230,20	56	6,29	41	13	46	51,39	75
Білорусь	7 489,70	59	6,71	38	22,76	8	48,7	79
Боснія і Герцеговина	7 230,20	61	5,02	46	13,98	42	53,87	64
Парагвай	5 959,40	65	11,62	19	19,19	19	46,99	83
Молдова	5 235,60	67	10,59	24	9,64	72	54,64	60
Гватемала	5 029,50	68	9,3	29	13,97	43	62,19	32
Україна	4 827,80	71	10,89	23	10,28	67	51,91	70
Ірак	4 770,80	72	3,31	60	2,23	98	43,47	89
Монголія	4 566,10	73	13,16	14	7,11	88	39,64	95
Іран	4 084,20	75	12,39	16	21,22	10	47,33	82
Шрі-Ланка	3 994,20	77	8,83	31	17,98	23	55,64	57
Єгипет	3 886,70	78	11,44	21	15,49	34	52,48	68
Туніс	3 807,20	79	10,14	25	14,42	40	60,14	40
Марокко	3 795,40	80	12,04	18	15,33	36	51,55	74
Алжир	3 700,30	82	12,18	17	26,55	4	44,6	88
Гондурас	2 771,70	84	11,04	22	16,37	32	56,96	52

Закінчення табл. А.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Гана	2 410,90	85	19,71	11	10,7	65	45,93	85
Кенія	2 069,70	87	21,48	10	7,36	87	55,12	59
Узбекистан	1 993,40	88	24,62	4	19,57	17	35,55	97
Зімбабве	1 773,90	90	8,85	30	12,44	49	56,64	55
Камбоджа	1 625,20	91	22,85	8	17,86	24	34,18	98
Пакистан	1 505,00	92	22,67	9	11,91	55	52,11	69
Найменш розвинені країни (дальня периферія)								
Ангола	1 903,70	89	11,49	20	6,54	90	40,93	93
Танзанія	1 146,00	93	24,79	3	8,02	85	32,55	99
Замбія	1 137,30	94	3,39	58	9,42	75	49,88	77
Уганда	883,5	95	23,84	6	16,43	31	41,85	91
Руанда	821,2	96	24,09	5	9,18	78	47,75	81
Мадаскар	503,4	97	23,19	7	9,5	73	49,54	78
Мозамбік	491,8	98	27,5	2	7,81	86	40,08	94
Бурунді	221,2	99	28,66	1	9,36	76	44,81	86

Джерело: сформовано автором на основі [26]

Таблиця А.4

Показники компонент моделей економіки країн першого кластера

Показник	ВВП на одну особу, дол.		Індекс ефективності державного управління		Індекс корупції		Індекс легкості ведення бізнесу		Промисловість (ПП)		Глобальний індекс інноваційності		Витрати на НДР у % до ВВП	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
Країна	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Розвинені країни (ядро центру)														
США	70 219,50	5	87,62	19	67	23	84	6	0,307	5	61,3	3	3,42	5
Канада	52 358,60	14	94,29	9	75	12	79,6	21	0,153	18	53,1	16	1,7	23
Німеччина	51 203,60	17	87,14	20	80	9	79,7	20	0,404	1	57,3	9	3,11	9
Велика Британія	46 585,90	20	86,19	22	78	10	83,5	8	0,18	14	59,8	4	1,72	22
Франція	43 659,00	22	85,24	23	71	21	76,8	31	0,203	11	55	11	2,35	14
Японія	39 827,10	23	89,05	16	73	17	78	28	0,295	7	54,5	13	3,27	6
Італія	35 770,00	24	64,29	46	56	34	72,9	53	0,221	10	45,7	28	1,53	26
Розвинені країни (дальній центр)														
Ірландія	100 172,1	1	91,9	13	74	13	79,6	22	0,342	3	50,7	19	1,23	34
Швейцарія	91 991,60	2	99,05	2	84	7	76,6	34	0,295	6	65,5	1	3,19	7
Норвегія	90 655,40	3	97,62	5	85	4	82,6	9	0,076	39	50,4	20	2,28	16

ДОДАТКИ

Продовження табл. А.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Сінгапур	77 710,10	4	100	1	85	4	86,2	2	0,249	8	57,8	8	1,89	19
Ісландія	68 594,00	6	94,76	8	74	13	79	24	0,023	69	51,8	17	2,47	12
Данія	68 007,80	7	98,57	3	88	1	85,3	4	0,159	17	57,3	9	2,97	10
Катар	66 838,30	8	81,9	26	63	25	68,7	67	0,05	48	31,5	66	0,68	53
Швеція	61 143,20	9	95,24	7	85	4	82	10	0,174	16	63,1	2	3,49	3
Австралія	60 444,50	10	92,86	12	73	17	81,2	14	0,103	32	48,3	24	1,83	20
Нідерланди	57 708,10	11	96,19	6	82	8	76,1	40	0,239	9	58,6	6	2,3	15
Австрія	53 637,70	12	93,81	10	74	13	78,7	25	0,189	13	50,9	18	3,19	8
Фінляндія	53 489,80	13	98,1	4	88	1	80,2	18	0,124	23	58,4	7	2,91	11
Ізраїль	52 166,80	15	86,67	21	59	30	76,7	33	0,107	30	53,4	15	5,35	1
Бельгія	51 268,40	16	83,33	25	73	17	75	43	0,195	12	49,2	22	3,46	4
Нова Зеландія	49 996,40	18	88,1	18	88	1	86,8	1	0,058	44	47,5	25	1,4	30
Гонконг	49 764,80	19	93,33	11	76	11	85,3	3	0,017	76	53,7	14	0,97	40
ОАЕ	44 315,60	21	89,52	15	69	22	80,8	15	0,119	28	43	32	1,5	28
Корея	34 997,80	25	90	14	62	26	84	5	0,319	4	59,3	5	4,8	2
Іспанія	30 103,50	28	78,1	31	61	28	77,9	29	0,146	20	45,4	29	1,41	29

Джерело: сформовано автором на основі [26; 56–63]

Продовження табл. А.4

Показник Країна	Кількість науковців на млн населення		Кількість патентів на 1 тис. науковців		Витрати на освіту у % до ВВП		Індекс ефективності освіти		Іноземні інвестиції % до ВВП		Капітальні інвестиції % до ВВП		Індекс торговельної та транспортної інфраструктура	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Розвинені країни (ядро центру)														
США	4821	19	165,7	5	5,44	28	82,5	9	2,11	63	21,19	60	3,9	16
Канада	4516	24	28,1	32	4,59	50	81,1	12	3,23	40	24,01	33	4,3	3
Німеччина	5393	15	88,8	10	4,53	53	84,2	5	2,25	59	21,76	55	4,3	3
Велика Британія	4684	21	37	26	5,33	30	81,9	11	0,19	91	17,33	82	3,7	24
Франція	4936	18	40,2	23	5,25	32	71,9	32	3,24	39	24,24	30	3,8	19
Японія	5455	14	323	3	3,32	72	73,3	26	0,69	82	25,59	26	4,2	5
Італія	2672	34	64,7	14	4,13	60	70,4	38	0,89	79	20,41	64	3,8	19
Розвинені країни (дальній центр)														
Ірландія	4769	20	3,2	94	2,98	86	77,2	20	16,07	7	23,27	38	3,5	35
Швейцарія	5552	13	27,1	34	5,04	36	86,7	1	3,43	36	26,62	19	4,4	2
Норвегія	6699	7	26,3	35	5,04	37	83,8	6	2,89	47	23,2	39	3,9	16
Сінгапур	7287	6	48,7	20	2,83	89	78,8	18	32,69	3	21,46	57	4,6	1

ДОДАТКИ

Закінчення табл. А.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Іспандія	6088	8	15,8	53	7,73	3	83,4	8	0,42	87	22,23	53	3,6	29
Данія	7692	4	24,3	41	6,04	12	85,7	3	4,53	27	22,61	47	4,1	9
Катар	903	53	19,4	50	3,23	77	70,5	36	-0,61	92	36,68	4	3,8	19
Швеція	7930	3	21,6	46	6,68	6	83,7	7	8,24	13	25,42	27	4,2	5
Австралія	4532	23	29,7	31	5,56	26	80,6	13	1,6	70	22,45	50	4,1	9
Нідерланди	5912	9	20,2	49	5,14	34	86,4	2	-12,99	98	21,58	56	4,2	5
Австрія	5751	11	36,5	27	4,99	39	79,4	15	2,57	56	26,48	20	3,9	16
Фінляндія	7527	5	37,4	25	5,69	19	85,7	3	8,05	14	23,59	35	4,2	5
Ізраїль	8251	2	21,7	45	7,42	4	79,6	14	4,4	29	22,98	43	3,7	24
Бельгія	5750	12	12	60	6,23	10	79,3	17	4,04	33	24,17	31	4,1	9
Нова Зеландія	5854	10	11,3	63	5,54	27	82,1	10	1,78	67	24,67	28	3,8	19
Гонконг	4553	22	11,9	61	4	62	77,6	19	37,19	1	16,84	86	4	14
ОАЕ	2489	35	3	95	3,9	64	70,6	35	4,98	24	20,21	68	4,1	9
Корея	8714	1	412,3	2	4,8	43	74	25	1,22	76	31,57	8	4,1	9
Іспанія	3109	32	8,9	71	4,59	52	71,6	33	3,08	42	19,77	70	3,8	19

Джерело: сформовано автором на основі [26; 56–63]

Таблиця А.5

Показники компонент моделей економіки країн другого кластера

Показник	ВВП на одну особу, дол.		Індекс ефективності державного управління		Індекс корупції		Індекс легкості ведення бізнесу		Промисловість (ПП)		Глобальний індекс інноваційності		Витрати на НДР у % до ВВП	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Країна	Розвинені країни (ближня напівсфера)													
Мальта	34 218,20	26	77,14	32	54	38	66,1	75	0,025	67	47,1	26	0,67	54
Кіпр	31 552,00	27	73,81	37	53	41	73,4	50	0,017	77	46,7	27	0,81	45
Словенія	29 291,40	29	83,81	24	57	33	76,5	35	0,104	31	44,1	31	2,14	17
Естонія	27 943,70	30	88,57	17	74	13	80,6	16	0,057	45	49,9	21	1,75	21
Чехія	26 822,50	31	81,43	27	54	38	76,3	39	0,177	15	49	23	1,99	18
Португалія	24 598,50	32	80,48	29	62	26	76,5	37	0,086	36	44,2	30	1,61	24
Словацьчина	21 782,90	35	68,57	42	52	44	75,6	42	0,121	27	40,2	36	0,9	43
Литва	23 712,50	34	80,95	28	61	28	81,6	11	0,078	37	39,9	38	1,15	36
Латвія	21 080,20	36	76,67	33	59	30	80,3	17	0,046	52	40	37	0,69	52
Греція	20 192,60	37	67,14	44	49	46	68,4	69	0,06	42	36,3	46	1,5	27
Угорщина	18 772,10	39	70,48	39	43	56	73,4	48	0,123	25	42,7	33	1,59	25

ДОДАТКИ

Продовження табл. А.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Польща	17 999,80	40	61,43	48	56	34	76,4	38	0,141	22	39,9	38	1,39	31
Хорватія	17 747,80	42	69,52	41	47	50	73,6	47	0,048	49	37,3	41	1,24	33
Країни, що розвиваються (дальня напівсфера)														
Саудівська Аравія	24 160,70	33	68,1	43	53	41	70,9	58	0,092	34	31,8	64	0,46	63
Оман	19 509,50	38	46,67	66	52	44	70	61	0,046	53	29,4	70	0,29	76
Уругвай	17 924,00	41	75,24	36	73	17	61,5	80	0,023	70	32,2	63	0,45	64
Чилі	16 247,40	43	70	40	67	23	72,6	54	0,057	46	35,1	52	0,34	71
Панама	15 491,30	44	57,14	56	36	72	66,6	73	0,008	88	28	75	0,17	84
Румунія	14 927,10	45	46,19	67	45	52	73,3	51	0,09	35	35,6	47	0,47	62
Китай	12 617,50	46	75,71	35	45	52	77,3	30	0,374	2	54,8	12	2,41	13
Росія	12 593,20	47	43,33	72	29	86	78,2	27	0,094	33	36,6	44	1,09	37
Коста-Рика	12 537,30	48	59,52	52	58	32	69,2	65	0,038	57	34,5	54	0,37	67
Болгарія	12 222,20	49	45,71	68	42	58	72	56	0,047	51	42,4	34	0,85	44
Малайзія	11 109,30	50	80	30	48	49	81,5	12	0,15	19	41,9	35	0,95	42
Аргентина	10 636,10	51	37,14	76	38	65	59	88	0,042	55	29,8	68	0,53	59
Казахстан	10 373,80	52	55,24	58	37	70	79,6	23	0,035	59	28,6	72	0,13	90
Мексика	10 045,70	53	37,62	75	31	82	72,4	55	0,146	21	34,5	54	0,3	74
Туреччина	9 661,20	54	48,57	65	38	65	76,8	32	0,122	26	38,3	40	1,09	38
Маврикій	9 062,70	57	76,19	34	54	38	81,5	13	0,014	78	35,2	51	0,37	68

Продовження табл. А.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Бразилія	7 696,80	58	33,81	82	38	65	59,1	86	0,07	41	34,2	56	1,17	35
Ботсвана	7 238,80	60	63,33	47	55	36	66,2	74	0,019	73	22,9	87	0,56	57
Таїланд	7 060,90	62	59,05	53	35	74	80,1	19	0,124	24	37,2	42	1,33	32
Південна Африка	7 055,10	63	50	63	44	54	67	71	0,052	47	32,7	59	0,61	56
Колумбія	6 182,70	64	50,48	62	39	61	70,1	60	0,03	63	31,7	65	0,29	77
Азербайджан	5 408,00	66	58,57	54	30	83	78,5	26	0,011	85	28,4	73	0,21	82
Грузія	5 023,30	69	70,95	38	55	36	83,7	7	0,014	80	32,4	61	0,25	79
Намібія	4 919,20	70	54,76	59	49	46	61,4	81	0,011	83	24,3	84	0,35	70
Індонезія	4 334,20	74	64,76	45	38	65	69,6	64	0,078	38	27,1	78	0,28	78
Йорданія	4 046,90	76	58,1	55	49	46	69	66	0,025	66	28,3	74	0,7	50
В'єтнам	3 756,50	81	60,48	50	39	61	69,8	63	0,108	29	37	43	0,42	65
Філіппіни	3 460,50	83	55,71	57	33	77	62,8	77	0,06	43	35,3	50	0,32	72
Індія	2 238,10	86	60,95	49	40	60	71	57	0,074	40	36,4	45	0,66	55

Аджерело: сформовано автором на основі [26; 56–63]

Продовження табл. А.5

Країна	Показник		Кількість науковців на млн населення		Кількість патентів на науковців 1 тис.		Витрати на освіту % до ВВП		Індекс ефективності освіти		Іноземні інвестиції % до ВВП		Капітальні інвестиції % до ВВП		Індекс торговельної та транспортної інфраструктура	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
Розвинені країни (ближня напівпериферія)																
Мальта	2296	37	4,2	91	5,63	21	72,2	30	26,83	4	20,31	66	3,7	24		
Кіпр	1691	44	0,5	99	5,62	23	42,2	88	-117,42	99	19,45	74	2,8	59		
Словенія	4932	17	21,4	47	5,67	20	74,9	24	3,59	35	20,34	65	3,6	29		
Естонія	3846	28	4,9	87	5,91	13	79,4	15	19,79	5	28,86	12	3,5	35		
Чехія	4128	26	12,3	59	5,05	35	72,9	27	4,57	25	26,01	23	3	51		
Португалія	5215	16	13,2	57	4,71	44	70	39	3,09	41	20,3	67	3,6	29		
Словацьчина	3164	31	8,5	74	4,4	56	69,9	40	0,82	81	19,19	76	3,3	40		
Литва	3728	29	7,8	78	4,84	42	75,7	22	4,47	28	21,4	58	3,5	35		
Латвія	2159	40	25,3	40	5,7	18	76,3	21	9,37	12	22,33	51	3,3	40		
Греція	4010	27	9,2	68	4,06	61	70,5	36	2,85	49	13,27	92	3,7	24		
Угорщина	4358	25	10,2	65	5	38	69	45	16,37	6	27,4	14	3,1	48		
Польща	3288	30	27,1	33	4,94	40	72,1	31	5,46	21	17,04	84	3,5	35		

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОСННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Хорватія	2220	39	8,6	73	5,2	33	63,5	58	6,77	17	20,73	63	3	51
Країни, що розвиваються (дальня напівсфера)														
Саудівська Аравія	701	62	55,5	16	0,5	96	75,3	23	2,22	60	24,33	29	3,6	29
Оман	284	76	23,3	43	4,35	58	71,5	34	4,56	26	25,62	25	3,2	43
Уругвай	795	57	8,4	75	4,41	55	66,8	53	5,94	18	17,55	81	2,7	66
Чилі	510	68	41,4	22	5,63	22	69,8	42	5,03	23	23,14	41	2,8	59
Панама	39	91	234,2	4	3,27	75	58,5	68	2,61	55	39,34	3	3,3	40
Румунія	953	52	42,1	21	3,25	76	62,5	59	4,11	32	23,74	34	2,9	54
Китай	1585	48	637,9	1	3,3	74	64,1	54	1,93	64	41,95	1	4	14
Росія	2722	33	49,9	19	3,7	67	68,3	48	2,2	62	19,68	72	2,7	66
Коста-Рика	345	74	8,6	72	6,28	9	69	45	5,56	19	17,81	80	2,7	66
Болгарія	2402	36	9,9	66	4,49	54	67,9	50	2,97	45	16,34	87	3,1	48
Малайзія	741	61	35,9	29	4,27	59	72,5	28	5,43	22	19,29	75	3,6	29
Аргентина	1237	50	7,2	81	4,65	46	72,3	29	1,42	74	17,13	83	2,8	59
Казахстан	630	63	67,1	13	4,39	57	67,5	51	2,31	58	22,96	44	2,5	73
Мексика	349	73	25,4	39	4,63	48	58,3	69	2,63	54	20,2	69	2,8	59
Туреччина	1775	42	55,1	17	2,85	88	60,8	62	1,63	69	28,14	13	3,4	39
Маврикій	568	66	8,3	76	4,67	45	60,6	63	2,21	61	19,61	73	2,5	73
Бразилія	888	54	25,8	38	5,77	16	56,4	75	2,82	50	18,9	78	3,2	43

Закінчення табл. А.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Ботсвана	185	80	7,3	80	8,06	2	56,8	73	-1,7	95	26,41	21	3,1	48
Таїланд	2070	41	5,9	86	2,99	85	62,3	60	2,9	46	23,54	36	3,7	24
Південна Африка	484	69	64,1	15	6,56	7	58,1	70	9,7	11	13,09	96	3,6	29
Колумбія	88	88	101,5	7	5,27	31	60,5	64	3	44	18,98	77	2,9	54
Азербайджан	1741	43	6,7	82	3,7	66	69,8	42	-3,11	96	16,23	88	2,71	65
Грузія	1624	46	14,9	54	3,64	68	69,8	42	6,8	16	20,92	61	2,3	86
Намібія	149	83	23,9	42	10,03	1	54,6	77	5,55	20	16	90	2,8	59
Індонезія	396	72	13	58	3,05	84	64	55	1,79	66	30,79	9	2,9	54
Йорданія	596	64	4,1	92	3,22	78	67,2	52	1,38	75	18,37	79	2,72	64
В'єтнам	757	59	14,7	55	2,95	87	57	72	4,28	30	31,68	7	3,2	43
Філіппіни	174	81	26	37	3,88	65	63,7	57	3,04	43	22,28	52	3,2	43
Індія	216	78	91,9	9	4,64	47	50,5	81	1,42	73	28,91	10	3,2	43

Джерело: сформовано автором на основі [26; 56–63]

Таблиця А.6

Показники компонент моделей економіки країн третього кластера

Країна	ВВП на одну особу, дол.		Індекс ефективності державного управління		Індекс корупції		Індекс легкості ведення бізнесу		Промисловість (ПП)		Глобальний індекс інноваційності		Витрати на НДР у % до ВВП	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Країни, що розвиваються (ближня периферія)														
Чорногорія	9 466,00	55	51,43	61	46	51	73,8	46	0,005	93	35,4	49	0,36	69
Сербія	9 230,20	56	52,86	60	38	65	75,7	41	0,041	56	35	53	0,99	39
Білорусь	7 489,70	59	20,48	90	41	59	74,3	45	0,047	50	32,6	60	0,47	61
Боснія і Герцеговина	7 230,20	61	12,86	95	35	74	65,4	76	0,025	68	29,6	69	0,19	83
Парагвай	5 959,40	65	28,1	87	30	83	59,1	87	0,019	74	26,4	79	0,16	86
Молдова	5 235,60	67	36,19	77	36	72	74,4	44	0,011	84	32,3	62	0,23	80
Гватемала	5 029,50	68	21,9	89	25	93	62,6	78	0,025	65	24,1	85	0,06	94
Україна	4 827,80	71	35,24	79	32	81	70,2	59	0,033	61	35,6	47	0,29	75
Ірак	4 770,80	72	9,52	98	23	95	44,7	98	0	99	11,9	99	0,04	95
Монголія	4 566,10	73	33,33	83	35	74	67,8	70	0,012	82	34,2	56	0,13	88
Іран	4 084,20	75	16,67	93	25	93	58,5	89	0,045	54	32,9	58	0,79	46

ДОДАТКИ

Продовження табл. А.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Шрі-Ланка	3 994,20	77	49,05	64	37	70	61,8	79	0,026	64	25,1	81	0,12	91
Єгипет	3 886,70	78	34,76	80	33	77	60,1	83	0,035	60	25,1	81	0,96	41
Туніс	3 807,20	79	43,81	71	44	54	68,7	68	0,03	62	30,7	67	0,75	48
Марокко	3 795,40	80	45,24	69	39	61	73,4	49	0,035	58	29,3	71	0,71	49
Алжир	3 700,30	82	28,57	86	33	77	48,6	95	0,013	81	19,9	94	0,53	58
Гондурас	2 771,70	84	20	91	23	95	56,3	90	0,014	79	22,8	88	0,06	93
Гана	2 410,90	85	44,76	70	43	56	60	85	0,008	87	22,3	91	0,38	66
Кенія	2 069,70	87	38,57	74	30	83	73,2	52	0,009	86	27,5	76	0,69	51
Узбекистан	1 993,40	88	40,48	73	28	88	69,9	62	0,018	75	27,4	77	0,13	89
Зімбабве	1 773,90	90	10,48	97	23	95	54,5	92	0,008	89	21,9	92	0,01	98
Камбоджа	1 625,20	91	34,29	81	23	95	53,8	94	0,02	72	22,8	88	0,12	92
Пакистан	1 505,00	92	35,71	78	28	88	61	82	0,022	71	24,4	83	0,16	85
Найменш розвинені країни (дальня периферія)														
Ангола	1 903,70	89	12,38	96	29	86	41,3	99	0,005	92	15	97	0,03	96
Танзанія	1 146,00	93	30	85	39	61	54,5	93	0,005	94	25,6	80	0,51	60
Замбія	1 137,30	94	18,1	92	33	77	66,9	72	0,006	91	19,8	95	0,01	98
Уганда	883,5	95	31,43	84	27	90	60	84	0,007	90	20	93	0,14	87
Руанда	821,2	96	60	51	53	41	76,5	36	0,004	96	23,9	86	0,76	47
Мадягаскар	503,4	97	13,81	94	26	91	47,7	96	0,003	97	22,5	90	0,01	97

Продовження табл. А.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Мозамбік	491,8	98	25,24	88	26	91	55	91	0,004	95	19,7	96	0,31	73
Бурунді	221,2	99	8,57	99	19	99	46,8	97	0,001	98	12,3	98	0,21	81
Середнє значення	22 365,81		59,9		50,06		71,14		0,09		37,42		1,11	

Джерело: сформовано автором на основі [26; 56–63]

Країна	Кількість науковців на млн населення		Кількість патентів на 1 тис. науковців		Витрати на освіту у % до ВВП		Індекс ефективності освіти		Іноземні інвестиції у % до ВВП		Капітальні інвестиції у % до ВВП		Індекс торговельної та транспортної інфраструктура	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Країни, що розвиваються (ближня периферія)														
Чорногорія	747	60	10,8	64	0,5	96	68,7	47	11,84	10	22,12	54	2,5	73
Сербія	2231	38	9,1	70	3,3	73	68,2	49	7,29	15	23,1	42	2,4	78
Білорусь	1418	49	20,9	48	4,61	49	9	96	1,77	68	22,57	48	2,7	66
Боснія і Герцеговина	447	70	36,2	28	0,5	96	60	65	2,7	53	21,4	59	2,6	71
Парагвай	130	84	11,6	62	3,41	70	50,8	80	0,52	86	22,93	45	2,5	73
Молдова	788	58	31,1	30	5,82	14	61,5	61	2,86	48	24,09	32	1,9	98

ДОДАТКИ

Продовження табл. А.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Гватемала	14	98	37,8	24	3,11	83	51,4	79	4,18	31	16,2	89	2,4	78
Україна	587	65	50,6	18	5,74	17	69,9	40	3,98	34	13,2	94	2,4	78
Ірак	170	82	85,8	11	0,5	96	9	96	-1,27	94	8,24	99	2,2	90
Монголія	331	75	100	8	3,34	71	56,5	74	14,22	8	26,84	17	2,3	86
Іран	1659	45	71,1	12	3,2	79	57,9	71	0,4	89	26,85	16	2,4	78
Шрі-Ланка	106	85	116,2	6	1,51	95	63,8	56	0,67	83	26,31	22	2,4	78
Єгипет	854	55	9,4	67	3,93	63	9	96	1,21	77	13,24	93	3	51
Туніс	1622	47	9,1	69	6,22	11	59,6	66	1,14	78	15,97	91	2,1	93
Марокко	1074	51	6,7	83	5,6	24	48,6	84	1,58	71	27,01	15	2,43	77
Алжир	819	56	8	77	6,3	8	59,1	67	0,53	85	34,86	5	2,1	93
Гондурас	190	79	4,2	90	5,81	15	49,5	82	2,81	51	22,51	49	2,7	66
Гана	89	87	4,7	88	3,42	69	52,2	78	3,3	37	16,85	85	2,4	78
Кенія	221	77	17,4	52	4,59	51	56,3	76	0,42	88	19,69	71	2,55	72
Узбекистан	523	67	22,6	44	5,37	29	9	96	3,27	38	34,21	6	2,4	78
Зімбабве	100	86	6,1	85	2,05	92	48,8	83	0,88	80	12,4	98	2,4	78
Камбоджа	30	93	2,1	96	1,67	94	42,7	86	12,92	9	25,77	24	2,1	93
Пакистан	423	71	4,4	89	1,69	93	40,8	89	0,62	84	12,93	97	2,2	90
Найменш розвинені країни (дальня периферія)														
Ангола	19	97	3,6	93	2,3	91	29,1	95	-6,63	97	20,76	62	2,1	93

Закінчення табл. А.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Танзанія	19	96	1,1	97	3,12	81	40,7	90	1,46	72	41,46	2	2,81	58
Замбія	1	99	1	98	3,11	82	47,6	85	-1,23	93	28,91	11	2,3	86
Уганда	28	94	13,8	56	2,64	90	42,3	87	2,72	52	23,34	37	2,19	92
Руанда	59	89	18,6	51	5,59	25	40,1	91	1,92	65	26,66	18	2,9	54
Мадагаскар	34	92	6,6	84	3,2	80	38,5	92	2,46	57	23,17	40	1,8	99
Мозамбік	43	90	26	36	7,03	5	30,3	94	33,56	2	22,9	46	2,24	89
Бурунді	23	95	7,4	79	4,87	41	36,6	93	0,36	90	13,11	95	1,95	97
Середнє значення	2289,6		42		4,4		63		3,3		22,6		3,1	

Джерело: сформовано автором на основі [26; 56–63]

Таблиця А.7

Моделі економіки та їхній розвиток у країнах першого кластера

Показник / Країна	Економічна результативність (ЕР)		Державне управління (ДУ)		Промисловість (ПР)		Наука та інновації (НІ)		Освіта (ОС)		Інвестиції (ІН)		Інфраструктура (ІФ)	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Розвинені країни (ядро центру)														
США	70 219,50	5	0,811	20	0,7599	5	0,4804	5	0,7042	12	0,4699	61	0,75	16
Канада	52 358,60	14	0,8626	12	0,3787	18	0,2893	20	0,6459	24	0,5367	35	0,8929	3
Німеччина	51 203,60	17	0,8661	11	1	1	0,4209	9	0,6597	21	0,4832	57	0,8929	3
Велика Британія	46 585,90	20	0,465	57	0,2673	29	0,0968	63	0,4138	80	0,7156	7	0,5	43
Франція	43 659,00	22	0,7894	22	0,5025	11	0,339	17	0,6336	27	0,542	31	0,7143	19
Японія	39 827,10	23	0,8223	18	0,7302	6	0,5872	3	0,527	57	0,5696	27	0,8571	5
Італія	35 770,00	24	0,5985	41	0,547	10	0,2448	29	0,5588	47	0,4501	67	0,7143	19
Розвинені країни (дальній центр)														
Ірландія	100 172,10	1	0,8474	16	0,8465	3	0,2545	25	0,5286	56	0,5379	34	0,6071	35
Швейцарія	91 991,60	2	0,92	7	0,7302	6	0,4017	10	0,704	13	0,5973	18	0,9286	2
Норвегія	90 655,40	3	0,9513	5	0,1881	39	0,3636	14	0,6877	16	0,5175	43	0,75	16

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Закінчення табл. А.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Сінгапур	77 710,10	4	0,9787	2	0,6163	8	0,3935	11	0,5287	55	0,5197	41	1	1
Іспанія	68 594,00	6	0,8552	13	0,0569	69	0,3509	16	0,8451	1	0,4915	55	0,6429	29
Данія	68 007,80	7	0,9869	1	0,3936	17	0,4303	8	0,7577	5	0,5062	49	0,8214	9
Катар	66 838,30	8	0,6868	30	0,1238	48	0,1035	59	0,506	65	0,8242	4	0,7143	19
Швеція	61 143,20	9	0,9391	6	0,4307	16	0,4676	6	0,7845	4	0,5764	25	0,8571	5
Австралія	60 444,50	10	0,8531	14	0,255	32	0,2866	22	0,7007	14	0,4983	53	0,8214	9
Нідерланди	57 708,10	11	0,8944	8	0,5916	9	0,356	15	0,7082	10	0,4574	63	0,8571	5
Австрія	53 637,70	12	0,8501	15	0,4678	13	0,3842	12	0,6602	20	0,5929	20	0,75	16
Фінляндія	53 489,80	13	0,9591	3	0,3069	23	0,4349	7	0,7369	6	0,5338	36	0,8571	5
Ізраїль	52 166,80	15	0,7216	25	0,2649	30	0,5329	4	0,8054	3	0,5145	45	0,6786	24
Бельгія	51 268,40	16	0,7851	23	0,4827	12	0,3747	13	0,7332	7	0,5415	32	0,8214	9
Нова Зеландія	49 996,40	18	0,9546	4	0,1436	44	0,2891	21	0,7079	11	0,5499	29	0,7143	19
Гонконг	49 764,80	19	0,8941	9	0,0421	76	0,2502	27	0,5914	38	0,4192	77	0,7857	14
ОАЕ	44 315,60	21	0,8141	19	0,2946	28	0,1903	36	0,5463	51	0,4513	65	0,8214	9
Корея	34 997,80	25	0,7897	21	0,7896	4	0,8074	1	0,6187	32	0,7087	8	0,8214	9
Іспанія	30 103,50	28	0,7071	27	0,3614	20	0,2117	32	0,5928	37	0,4384	70	0,7143	19

Джерело: авторські розрахунки

Таблиця А.8

Моделі економіки та їхній розвиток у країнах другого кластера

Показник	Економічна результативність (ЕР)		Державне управління (ДУ)		Промисловість (ПР)		Наука та інновації (НІ)		Освіта (ОС)		Інвестиції (ІН)		Інфраструктура (ІФ)	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Розвинені країни (ближня напівпериферія)														
Мальта	34 218,20	26	0,6007	40	0,0619	65	0,1602	43	0,6579	22	0,4847	56	0,6786	24
Кіпр	31 552,00	27	0,6192	37	0,0421	76	0,1467	46	0,4895	67	0,2593	98	0,3571	59
Словенія	29 291,40	29	0,6975	29	0,2574	31	0,2956	19	0,6753	19	0,4523	64	0,6429	29
Естонія	27 943,70	30	0,8398	17	0,1411	45	0,2512	26	0,7147	9	0,6725	10	0,6071	35
Чехія	26 822,50	31	0,6692	35	0,4381	15	0,2718	24	0,6274	29	0,5848	24	0,4286	51
Португалія	24 598,50	32	0,7151	26	0,2129	36	0,2757	23	0,591	39	0,4507	66	0,6429	29
Литва	23 712,50	34	0,7369	24	0,1931	37	0,2055	33	0,6306	28	0,4781	58	0,6071	35
Словацьчина	21 782,90	35	0,6044	39	0,2995	27	0,1816	38	0,572	44	0,4218	75	0,5357	40
Латвія	21 080,20	36	0,7018	28	0,1139	52	0,158	44	0,6849	17	0,5066	48	0,5357	40
Греція	20 192,60	37	0,544	49	0,1485	42	0,221	30	0,5552	50	0,2877	92	0,6786	24
Угорщина	18 772,10	39	0,5458	48	0,3045	25	0,2473	28	0,6026	35	0,6338	13	0,4643	48
Польща	17 999,80	40	0,6055	38	0,349	22	0,2173	31	0,6164	33	0,3787	82	0,6071	35

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Хорватія	17 747,80	42	0,5674	46	0,1188	49	0,1651	40	0,5837	40	0,4659	62	0,4286	51
Країни, що розвиваються (дальня напівсферія)														
Саудійська Аравія	24 160,70	33	0,5847	43	0,2277	34	0,1151	55	0,3708	84	0,5426	30	0,6429	29
Оман	19 509,50	38	0,4922	52	0,1139	52	0,0699	78	0,578	42	0,5758	26	0,5	43
Уругвай	17 924,00	41	0,6853	32	0,0569	69	0,085	70	0,5553	49	0,3911	81	0,3214	66
Чилі	16 247,40	43	0,6856	31	0,1411	45	0,1019	61	0,6444	25	0,5191	42	0,3571	59
Панама	15 491,30	44	0,4177	68	0,0198	87	0,2031	34	0,4412	75	0,8904	3	0,5357	40
Румунія	14 927,10	45	0,4647	58	0,2228	35	0,1203	53	0,4624	72	0,5317	37	0,3929	54
Китай	12 617,50	46	0,5978	42	0,9257	2	0,6713	2	0,4743	71	0,9497	1	0,7857	14
Російська Федерація	12 593,20	47	0,3817	69	0,2327	33	0,1995	35	0,5215	60	0,4351	71	0,3214	66
Коста-Рика	12 537,30	48	0,5736	45	0,0941	57	0,0747	77	0,6785	18	0,3966	80	0,3214	66
Болгарія	12 222,20	49	0,438	64	0,1163	50	0,165	41	0,5662	46	0,3589	86	0,4643	48
Малайзія	11 109,30	50	0,6538	36	0,3713	19	0,1427	48	0,5788	41	0,4306	74	0,6429	29
Аргентина	10 636,10	51	0,3147	80	0,104	55	0,0942	65	0,6003	36	0,375	84	0,3571	59
Казахстан	10 373,80	52	0,4829	54	0,0866	58	0,1014	62	0,558	48	0,5111	46	0,25	73
Мексика	10 045,70	53	0,3424	76	0,3614	20	0,0836	71	0,5208	61	0,4477	68	0,3571	59
Туреччина	9 661,20	54	0,4492	61	0,302	26	0,1818	37	0,4292	78	0,6299	14	0,5714	39
Маврикій	9 062,70	57	0,6757	33	0,0347	78	0,0817	73	0,536	53	0,4335	72	0,25	73

ДОДАТКИ

Закінчення табл. А.8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Бразилія	7 696,80	58	0,3025	81	0,1733	41	0,1331	49	0,5778	43	0,4179	78	0,5	43
Ботсвана	7 238,80	60	0,5546	47	0,047	73	0,0541	85	0,7159	8	0,5852	23	0,4643	48
Таїланд	7 060,90	62	0,4878	53	0,3069	23	0,1627	42	0,4459	74	0,5253	38	0,6786	24
Південна Африка	7 055,10	63	0,441	63	0,1287	47	0,1233	52	0,6342	26	0,2933	91	0,6429	29
Колумбія	6 182,70	64	0,4283	65	0,0743	62	0,124	51	0,5711	45	0,42	76	0,3929	54
Азербайджан	5 408,00	66	0,4475	62	0,0272	83	0,0911	68	0,5299	54	0,3477	90	0,325	65
Грузія	5 023,30	69	0,673	34	0,0347	78	0,1035	60	0,5264	58	0,4703	60	0,1786	86
Намбія	4 919,20	70	0,461	59	0,0272	83	0,059	84	0,8204	2	0,3547	88	0,3571	59
Індонезія	4 334,20	74	0,4742	56	0,1931	37	0,0606	83	0,4589	73	0,6914	9	0,3929	54
Йорданія	4 046,90	76	0,5125	50	0,0619	65	0,0792	75	0,4869	68	0,4036	79	0,3286	64
В'єтнам	3 756,50	81	0,8697	10	0,4455	14	0,3142	18	0,6943	15	0,3778	83	0,6786	24
Філіппіни	3 460,50	83	0,3746	72	0,1485	42	0,0819	72	0,5065	64	0,4964	54	0,5	43
Індія	2 238,10	86	0,479	55	0,1832	40	0,1452	47	0,4777	69	0,6474	11	0,5	43

Джерело: авторські розрахунки

Таблиця А.9

Моделі економіки та їхній розвиток у країнах третього кластера

Країна	Економічна результативність (ЕР)		Державне управління (ДУ)		Промисловість (ПР)		Наука та інновації (НИ)		Освіта (ОС)		Інвестиції (ІН)		Інфраструктура (ІФ)	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Країни, що розвиваються (ближня периферія)														
Чорногорія	9 466,00	55	0,4933	51	0,0124	92	0,0881	69	0,3339	87	0,5052	50	0,25	73
Сербія	9 230,20	56	0,4599	60	0,1015	56	0,1508	45	0,4973	66	0,5214	39	0,2143	78
Білорусь	7 489,70	59	0,3474	74	0,1163	50	0,1117	57	0,2438	96	0,5013	52	0,3214	66
Боснія і Герцеговина	7 230,20	61	0,2365	86	0,0619	65	0,0794	74	0,2853	93	0,4756	59	0,2857	71
Парагвай	5 959,40	65	0,2322	87	0,047	73	0,0463	89	0,4064	82	0,5078	47	0,25	73
Молдова	5 235,60	67	0,3775	71	0,0272	83	0,0919	67	0,6093	34	0,538	33	0,0357	98
Гватемала	5 029,50	68	0,196	90	0,0619	65	0,0529	86	0,392	83	0,3574	87	0,2143	78
Україна	4 827,80	71	0,3282	77	0,0817	61	0,1093	58	0,6515	23	0,2877	93	0,2143	78
Ірак	4 770,80	72	0,0453	98	0	99	0,0653	80	0	99	0,1655	99	0,1429	90
Монголія	4 566,10	73	0,3269	78	0,0297	82	0,1277	50	0,4342	76	0,6178	15	0,1786	86
Іран	4 084,20	75	0,1551	93	0,1114	54	0,1668	39	0,4337	77	0,5983	17	0,2143	78

ДОДАТКИ

Продовження табл. А.9

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Шрі-Ланка	3 994,20	77	0,3684	73	0,0644	64	0,1145	56	0,3664	86	0,5862	22	0,2143	78
Єгипет	3 886,70	78	0,2809	82	0,0866	58	0,0939	66	0,2035	98	0,2847	94	0,4286	51
Туніс	3 807,20	79	0,4261	66	0,0743	62	0,1164	54	0,6224	31	0,3477	89	0,1071	93
Марокко	3 795,40	80	0,4252	67	0,0866	58	0,096	64	0,5241	59	0,6037	16	0,225	77
Алжир	3 700,30	82	0,1986	89	0,0322	81	0,064	82	0,6243	30	0,7838	5	0,1071	93
Гондурас	2 771,70	84	0,1445	94	0,0347	78	0,0314	93	0,5416	52	0,5014	51	0,3214	66
Гана	2 410,90	85	0,3792	70	0,0198	87	0,0412	91	0,4149	79	0,3712	85	0,2143	78
Кенія	2 069,70	87	0,3441	75	0,0223	86	0,0767	76	0,5072	62	0,4328	73	0,2679	72
Узбекистан	1 993,40	88	0,3224	79	0,0446	75	0,0651	81	0,2889	92	0,7726	6	0,2143	78
Зімбабве	1 773,90	90	0,0989	95	0,0198	87	0,0265	95	0,3146	90	0,2648	97	0,2143	78
Камбоджа	1 625,20	91	0,1863	91	0,0495	72	0,0282	94	0,2579	94	0,5912	21	0,1071	93
Пакистан	1 505,00	92	0,2588	84	0,0545	71	0,0449	90	0,2485	95	0,2767	96	0,1429	90
Найменші розвинені країни (дальня периферія)														
Ангола	1 903,70	89	0,0752	97	0,0124	92	0,0097	99	0,2192	97	0,4475	69	0,1071	93
Танзанія	1 146,00	93	0,2706	83	0,0124	92	0,0488	87	0,3328	88	0,9377	2	0,3607	58
Замбія	1 137,30	94	0,252	85	0,0149	91	0,0162	97	0,3708	85	0,6437	12	0,1786	86
Уганда	883,5	95	0,2312	88	0,0173	90	0,0315	92	0,3132	91	0,5205	40	0,1393	92

Закінчення табл. А.9

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Руанда	821,2	96	0,5823	44	0,0099	95	0,0689	79	0,4759	70	0,5961	19	0,3929	54
Мадагаскар	503,4	97	0,0951	96	0,0074	97	0,0263	96	0,3252	89	0,5162	44	0	99
Мозамбік	491,8	98	0,176	92	0,0099	95	0,0468	88	0,5065	63	0,5542	28	0,1571	89
Бурунді	221,2	99	0,0281	99	0,0025	98	0,0144	98	0,4136	81	0,2805	95	0,0536	97
Середнє значення	22365,81	50	0,5368		0,2105		0,185		0,5354		0,5046		0,4726	

Джерело: авторські розрахунки

Таблиця А.10
Показники доданої вартості секторів економіки країн першого кластера

Показник Країна	ВВП на душу населення (в поточних цінах), дол. США		Додана вартість сільського господарства, % від ВВП		Додана вартість промисловості, % від ВВП		Додана вартість послуг, % від ВВП	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Розвинені країни (ядро центру)								
США	70 219,50	5	0,96	88	10,71	64	77,6	3
Канада	52 358,60	14	1,7	78	9,3	77	67,67	15
Німеччина	51 203,60	17	0,85	93	18,86	20	62,88	28
Велика Британія	46 585,90	20	0,67	94	8,69	82	71,6	7
Франція	43 659,00	22	1,64	82	8,88	80	70,34	8
Японія	39 827,10	23	0,95	89	20,48	14	69,89	10
Італія	35 770,00	24	1,94	73	15,11	37	64,99	22
Розвинені країни (дальній центр)								
Ірландія	100 172,10	1	1,02	87	34,62	1	55,36	58
Швейцарія	91 991,60	2	0,63	96	17,99	22	71,92	6
Норвегія	90 655,40	3	1,65	81	5,61	93	51,81	71
Сінгапур	77 710,10	4	0,03	99	20,79	13	70,28	9
Ісландія	68 594,00	6	4,33	50	9,67	71	64,82	24
Данія	68 007,80	7	0,87	92	11,96	54	66,7	19

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Закінчення табл. А.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Катар	66 838,30	8	0,3	97	8,76	81	44,75	87
Швеція	61 143,20	9	1,29	84	12,34	51	64,97	23
Австралія	60 444,50	10	2,31	67	5,55	94	65,65	21
Нідерланди	57 708,10	11	1,55	83	10,84	61	69,41	11
Австрія	53 637,70	12	1,21	86	16,55	29	62,41	30
Фінляндія	53 489,80	13	2,31	68	14,71	38	60,28	38
Ізраїль	52 166,80	15	1,26	85	10,16	69	72,45	5
Бельгія	51 268,40	16	0,66	95	12,31	52	68,8	12
Нова Зеландія	49 996,40	18	5,65	43	9,47	74	66,67	20
Гонконг	49 764,80	19	0,08	98	0,91	99	89,69	1
ОАЕ	44 315,60	21	0,91	90	10,37	66	51,6	72
Корея	34 997,80	25	1,79	75	25,46	5	56,98	51
Іспанія	30 103,50	28	2,61	65	11,54	58	67,43	16

Джерело: сформовано автором на основі [26]

Таблиця А.11

Показники доданої вартості секторів економіки країн другого кластера

Показник Країна	ВВП на душу населення (в поточних цінах), дол. США		Додана вартість сільського господарства, % від ВВП		Додана вартість промисловості, % від ВВП		Додана вартість послуг, % від ВВП	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Розвинені країни (ближня напівпериферія)								
Мальта	34 218,20	26	0,88	91	7,01	89	77,74	2
Кіпр	31 552,00	27	1,7	79	5,7	92	73,23	4
Словенія	29 291,40	29	1,69	80	20,03	16	57,71	48
Естонія	27 943,70	30	2,02	72	12,72	48	62,54	29
Чехія	26 822,50	31	1,85	74	21,08	11	58,76	45
Португалія	24 598,50	32	2,19	70	12,41	50	64,67	25
Литва	23 712,50	34	3,32	59	16,13	33	60,77	36
Словацьчина	21 782,90	35	1,78	77	20,39	15	57,63	50
Латвія	21 080,20	36	4,23	52	12,01	53	63,47	26
Греція	20 192,60	37	3,87	54	8,65	83	68,15	13
Угорщина	18 772,10	39	3,46	57	16,89	27	56,9	53
Польща	17 999,80	40	2,22	69	16,72	28	56,9	54
Хорватія	17 747,80	42	2,91	62	11,4	59	60,4	37

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Продовження табл. А.11

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Країни, що розвиваються (дальня напівпериферія)							
Саудівська Аравія	24 160,70	33	2,7	63	13,54	45	46,52	84
Оман	19 509,50	38	2,12	71	9,12	79	50,53	76
Уругвай	17 924,00	41	8,13	33	10,81	62	61,99	33
Чилі	16 247,40	43	3,65	56	8,58	84	54,42	61
Панама	15 491,30	44	2,66	64	5,21	96	68,12	14
Румунія	14 927,10	45	4,52	48	16,53	30	59,13	44
Китай	12 617,50	46	7,24	36	27,55	2	53,47	65
Російська Федерація	12 593,20	47	3,87	55	12,87	47	54,1	62
Коста-Рика	12 537,30	48	4,32	51	14,04	41	66,74	18
Болгарія	12 222,20	49	4,37	49	20,85	12	62,27	31
Малайзія	11 109,30	50	9,59	27	23,47	7	51,55	73
Аргентина	10 636,10	51	7,13	37	15,48	35	52,51	67
Казахстан	10 373,80	52	5,03	45	13,61	44	53,92	63
Мексика	10 045,70	53	3,89	53	18,08	21	59,16	43
Туреччина	9 661,20	54	5,54	44	22,21	9	52,75	66
Маврикій	9 062,70	57	3,28	61	11,71	57	66,91	17
Бразилія	7 696,80	58	7,49	35	10,22	68	57,76	47
Ботсвана	7 238,80	60	1,79	76	5,23	95	60,22	39

ДОДАТКИ

Закінчення табл. А.11

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ботсвана	7 238,80	60	1,79	76	5,23	95	60,22	39
Таланд	7 060,90	62	8,71	32	27,18	3	56,3	56
Південна Африка	7 055,10	63	2,47	66	11,79	56	63,02	27
Колумбія	6 182,70	64	7,64	34	11,17	60	58,03	46
Азербайджан	5 408,00	66	5,73	42	6,42	91	37,7	96
Грузія	5 023,30	69	6,47	39	9,87	70	59,51	42
Намібія	4 919,20	70	9,49	28	10,74	63	57,69	49
Індонезія	4 334,20	74	13,28	13	19,24	18	42,82	90
Йорданія	4 046,90	76	4,65	47	17,16	26	61,66	34
В'єтнам	3 756,50	81	12,56	15	24,62	6	41,21	92
Філіппіни	3 460,50	83	10,07	26	17,64	25	61,04	35
Індія	2 238,10	86	17,33	12	14,47	39	47,94	80

Джерело: сформовано автором на основі [26]

Таблиця А.12

Показники доданої вартості секторів економіки третього кластера

Країна	ВВП на душу населення (в поточних цінах), дол. США		Додана вартість сільського господарства, % від ВВП		Додана вартість промисловості, % від ВВП		Додана вартість послуг, % від ВВП	
	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг	Значення	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Країни, що розвиваються (ближня периферія)								
Чорногорія	9 466,00	55	6,46	40	3,85	97	59,86	41
Сербія	9 230,20	56	6,29	41	13	46	51,39	75
Білорусь	7 489,70	59	6,71	38	22,76	8	48,7	79
Боснія і Герцеговина	7 230,20	61	5,02	46	13,98	42	53,87	64
Парагвай	5 959,40	65	11,62	19	19,19	19	46,99	83
Молдова	5 235,60	67	10,59	24	9,64	72	54,64	60
Гватемала	5 029,50	68	9,3	29	13,97	43	62,19	32
Україна	4 827,80	71	10,89	23	10,28	67	51,91	70
Ірак	4 770,80	72	3,31	60	2,23	98	43,47	89
Монголія	4 566,10	73	13,16	14	7,11	88	39,64	95
Іран	4 084,20	75	12,39	16	21,22	10	47,33	82
Шрі-Ланка	3 994,20	77	8,83	31	17,98	23	55,64	57
Єгипет	3 886,70	78	11,44	21	15,49	34	52,48	68
Туніс	3 807,20	79	10,14	25	14,42	40	60,14	40

ДОДАТКИ

Закінчення табл. А.12

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Марокко	3 795,40	80	12,04	18	15,33	36	51,55	74
Алжир	3 700,30	82	12,18	17	26,55	4	44,6	88
Гондурас	2 771,70	84	11,04	22	16,37	32	56,96	52
Гана	2 410,90	85	19,71	11	10,7	65	45,93	85
Кенія	2 069,70	87	21,48	10	7,36	87	55,12	59
Узбекистан	1 993,40	88	24,62	4	19,57	17	35,55	97
Зімбабве	1 773,90	90	8,85	30	12,44	49	56,64	55
Камбоджа	1 625,20	91	22,85	8	17,86	24	34,18	98
Пакистан	1 505,00	92	22,67	9	11,91	55	52,11	69
Найменш розвинені країни (дальня периферія)								
Ангола	1 903,70	89	11,49	20	6,54	90	40,93	93
Танзанія	1 146,00	93	24,79	3	8,02	85	32,55	99
Замбія	1 137,30	94	3,39	58	9,42	75	49,88	77
Уганда	883,5	95	23,84	6	16,43	31	41,85	91
Руанда	821,2	96	24,09	5	9,18	78	47,75	81
Мадagasкар	503,4	97	23,19	7	9,5	73	49,54	78
Мозамбік	491,8	98	27,5	2	7,81	86	40,08	94
Бурунді	221,2	99	28,66	1	9,36	76	44,81	86

Аджерело: сформовано автором на основі [26]

Наукове видання

ХАУСТОВА Вікторія Євгенівна

Трансформація моделі економіки України у повоєнний період

Монографія

Підписано до друку 06.02.2025 р. Формат 60 x 84/16. Папір офсетний.

Гарнітура ArnoPro. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 8,8.

Обл.-вид. арк. 10,9. Наклад 100 прим. Зам. № 62.

ФОП Лібуркіна Л. М.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

від 12.02.2003 р., серія ХК № 76

61003, м. Харків, Університетська, 3, к. 9.

Надруковано у ФОП Озеров Г. В.